

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

SPREGLED PRAVNE OSEBNOSTI: ANALIZA SODNE PRAKSE

Ljubljana, oktober 2024

LUKA ŠILC

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Luka Šilc, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom »Spreglek pravne osebnosti: analiza sodne prakse«, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem izr. prof. dr. Jako Cepcem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi;
11. da sem preveril verodostojnost informacij, ki izhajajo iz zapisov na podlagi uporabe orodij umetne inteligence.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študenta: _____

KAZALO

1	UVOD	1
2	TEORETIČNA IZHODIŠČA	3
2.1	Splošno o pravni osebnosti gospodarskih družb	3
2.2	Načelo ločenosti premoženja	4
2.3	Sistem odgovornosti za obveznosti	5
2.4	Pojem sodne prakse.....	6
3	SPREGLED PRAVNE OSEBNOSTI.....	7
3.1	Zgodovinski razvoj.....	8
3.2	Ekonomski pomen spregleda pravne osebnosti.....	9
3.3	Jamčevalni spregled	11
3.4	Pripisni spregled.....	12
3.5	Ostale delitve.....	13
3.6	Spregled pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1.....	14
3.7	Normativna analiza obravnavanega instituta	17
3.8	Zakon o finančnem poslovanju podjetij iz leta 1999.....	18
4	ANALIZA SODNE PRAKSE.....	21
4.1	Obveznost, odgovornost in vprašanje pravne podlage	21
4.2	Predpostavke za spregled pravne osebnosti v sodni praksi	26
4.3	Podrobneje o pojmu zlorabe kot ga razume sodna praksa	33
4.4	Pasivna in aktivna legitimacija ter vprašanje uveljavljanja zahtevka po začetem stečajnem postopku	39
4.5	Zastaranje zahtevka.....	44
4.6	Problematika dokazovanja.....	46
4.7	Zahtevki iz delovnopravnih razmerij – vprašanje stvarne pristojnosti....	48
5	POJAVNOST SPREGLEDA IN USPEŠNOST UPNIKOV	49
6	SPLOŠNE UGOTOVITVE IZ SODNE PRAKSE IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	52
7	SKLEP	55
	LITERATURA IN VIRI	56

1 UVOD

Gospodarska družba (v nadaljevanju tudi »družba«) je pravna oseba in kot taka samostojna nosilka pravic in obveznosti v pravnem prometu. Je torej pravni subjekt, ki je ločen od drugih pravnih subjektov (pravnih in fizičnih oseb). To pomeni, da je gospodarska družba ločena tudi od svojih članov oz. družbenikov in posledično nastopa v pravnem prometu neodvisno od njih (Bohinc in drugi, 2014, str. 130-132). Vsaka pravna oseba odgovarja za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem. To velja tudi za gospodarske družbe, ki se po temeljnem kriteriju odgovornosti za obveznosti ločijo na »osebne« in »kapitalske«. Poenostavljeno velja, da pri osebnih družbah za obveznosti družbe primarno odgovarjajo družbe kot pravne osebe z vsem svojim premoženjem, poleg tega pa za obveznosti družbe (subsidiarno) odgovarjajo tudi njeni družbeniki z vsem svojim premoženjem. Za razliko od osebnih družb pa pri kapitalskih družbah družbeniki ne odgovarjajo za obveznosti družbe. Slednje predstavlja dosledno izpeljavo načela ločenosti pravne osebe in njenih družbenikov. V zvezi s pravno osebnostjo kapitalske družbe in njeno izključno odgovornostjo za svoje obveznosti pa se je razvil institut spregleda pravne osebnosti kot odgovor na pojavljanje nezaželenih posledic načela ločenosti pravne osebe in njenih družbenikov, ki lahko ima v praksi pogosto pravne posledice, ki so v nasprotju z načelom pravičnosti (Ivanjko in drugi, 2009).

Pri posameznih življenjskih primerih se je namreč izkazalo, da dosledno vztrajanje pri institutu pravne osebnosti pravne osebe in posledično ločenosti od njenih članov včasih privede do neživljenjskih oz. nepravilnih posledic. Kot odgovor na to nepravilnost je sodna praksa kot izjemo od zgoraj navedenega splošnega pravila, po katerem družbeniki kapitalskih družb ne odgovarjajo za obveznosti družbe, razvila institut spregleda pravne osebnosti, ki ga danes poznajo domala vsi pravni redi razvitega sveta (Mayr, 2008a, str. 41). Že samo ime instituta pove, da lahko sodišča v posameznih primerih (na podlagi izpolnjenih predpostavk) »spregledajo« pravno osebnost družbe in odločijo, da za določeno obveznost, za katero bi po splošnem sistemu odgovornosti odgovarjala družba kot pravna oseba, odgovarjajo določeni njeni družbeniki.

Institut spregleda pravne osebnosti je pri nas urejen v 8. členu Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1), Ur. l. RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo s spremembami, ki uzakonja izjemo od splošnega pravila o odgovornosti za obveznosti družbe. Pri spregledu pravne osebnosti je kot rečeno predpisana odgovornost določenega družbenika za obveznosti družbe (ob izpolnjenih predpostavkah), za katere sicer po zakonu glede na organizacijsko obliko družbe ne odgovarja. Zakonska ubeseditev obravnavanega instituta s primeri, kdaj se lahko uporabi, pa je precej splošna in polna pravnih standardov (nedoločnih pojmov), ki potrebujejo interpretacijo.

Na tem mestu odigra ključno vlogo sodna praksa, ki mora v najrazličnejših življenjskih primerih tej dokaj splošni zakonski normi dati konkretno vsebino ter skozi razlago instituta

in posameznih pojmov (kakršen je denimo pojem »zloraba« kot osnovna predpostavka odgovornosti družbenikov na podlagi spregleda pravne osebnosti) določiti njihov pomen in tako povedati, v katerih konkretnih primerih in pod kakšnimi pogoji se obravnavnani institut lahko uporabi ter po drugi strani v katerih primerih ne pride v poštev.

Na tovrstnih ugotovitvah sloni poglavitni namen magistrskega dela, tj. predstavitev in analiza sodne prakse v zvezi z institutom spregleda pravne osebnosti. V prvi vrsti torej predvsem zaradi pomena, ki ga imajo sodišča v zvezi z uporabo norme, kakršno predstavlja 8. člen ZGD-1, katere razlaga ni sama po sebi umevna, po drugi strani pa tudi zato, ker je obravnavani institut s teoretičnega vidika v literaturi že dodobra obdelan – v našem pravnem prostoru sprva s strani dr. Bojana Zabela, kasneje pa se je z njim podrobno ukvarjala dr. Vida Mayr. Mayr je na to temo napisala več strokovnih člankov (Mayr – 2008b, 2010, 2014, 2017, 2018), pa tudi monografijo (Mayr, 2008a). V slednji je pripravil predgovor prav Zabel, v katerem je napisal, da je pred več kot tridesetimi leti (zdaj že več kot štiridesetimi leti, op. a.) prikazal nekatere novejšje pojave na področju pravnih oseb, med njimi tudi spregled pravne osebnosti. Navedeno delo je tudi komentiral v članku (Zabel, 2009). Pregled literature in objavljenih zaključnih del na temo spregleda pravne osebnosti pa pokaže, da do zdaj še ni bila narejena obširna predstavitev in analiza sodne prakse.

Z vidika strukture magistrskega dela bom na začetku predstavil teoretične osnove, ki so vsekakor potrebne zaradi seznanitve s samim institutom in njegovim razumevanjem. V tem delu ter pri kasnejših sprotih teoretičnih razpredanjih ob analizi sodne prakse bom uporabil metodo deskripcije in metodo kompilacije. Nasploh bo magistrsko delo baziralo na kvalitativnih metodah, pri njegovi pripravi pa bom v prvi vrsti uporabil dva pristopa, in sicer deskriptivnega in analiznega. V teoretičnem delu bom tudi poskusil podati osnovno normativno analizo obravnavanega instituta in na kratko predstavil njegov namen v ekonomskem smislu. Sama teoretična predstavitev pa bo tudi služila lažjemu in boljšemu razumevanju sodne prakse oz. posameznih sodnih odločitev. Slednje bodo sledile teoretični predstavitvi in predstavljajo osrednji del magistrskega dela, v katerem se bom poslužil metode analize in sinteze, uporabil pa bom tudi metodo klasifikacije in komparativno metodo. Bistvo magistrskega dela je torej v analizi sodnih odločitev slovenskih sodišč, ki sem jih poiskal s pomočjo uradnega iskalnika po bazi sodne prakse (dostopnega na povezavi <https://www.sodnapraksa.si/>) in spletišča Pravno-informacijskega sistema Republike Slovenije (dostopnega na povezavi <http://www.pisrs.si/>). Analiza sodne prakse bo zasledovala cilje magistrskega dela. Poleg analize pojma zlorabe, ki je temeljna predpostavka oz. podlaga odgovornosti po 8. členu ZGD-1, kakor ga razlaga sodna praksa, so cilji predvsem ugotoviti, ali se obravnavani institut dejansko uveljavlja v sodni praksi in predstaviti, kakšni primeri se v zvezi s tem pravzaprav sploh pojavljajo pred slovenskimi sodišči, analizirati in primerjati argumente sodišč pri posameznih sodnih odločbah ter ugotoviti, kako sodišča razlagajo pogoje oz. predpostavke za uveljavitev spregleda. Pomemben bo tudi poudarek v zvezi s posameznimi specifičnimi okoliščinami pri uveljavljanju zahtevka na temelju spregleda in določenimi odprtimi vprašanji. Pred sklepom,

v katerem bom strnil svoje zaključne misli, bom ob predstavitvi ugotovitev v zvezi z analizirano sodno prakso poskusil podati tudi odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

Za razumevanje instituta spregleda pravne osebnosti je najprej nujno potrebno razumevanje nekaterih osnovnih institutov in načel, na katerih spregled pravne osebnosti temelji in ki predstavljajo osnovo za njegov razvoj in obstoj znotraj sistema odgovornosti za obveznosti. Tako bom pred predstavitvijo obravnavanega instituta na pedagoški način podal kratko razlago pravne osebnosti gospodarskih družb, na tej podlagi bom nadaljeval z razlago načela ločenosti premoženja in nato še sistema odgovornosti za obveznosti, pri čemer razumevanje enega vodi v razumevanje drugega. To so namreč osnove, ki jih bralec mora razumeti vsaj na elementarni ravni, če želim uspešno predstaviti institut spregleda pravne osebnosti in podati analizo sodne prakse v zvezi z njim.

2.1 Splošno o pravni osebnosti gospodarskih družb

Gospodarska družba je pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost (prvi odstavek 3. člena ZGD-1). V prvem odstavku 4. člena ZGD-1 je določeno, da so vse družbe pravne osebe. Kot take so lahko lastnice premičnin in nepremičnin, lahko pridobivajo pravice in prevzemajo obveznosti ter lahko tožijo ali so tožene (drugi odstavek istega člena). Družbe pridobijo lastnost pravne osebe z vpisom v register (prvi odstavek 5. člena ZGD-1).

Bistvo pravne osebnosti je v tem, da določena družbena tvorba (v našem primeru družba kot skup premoženja in oseb, ki jo tvorijo) pridobi priznanje samostojnega subjekta civilnega prava in s tem pravno sposobnost. Ta subjekt je samostojen in ločen od svojih članov oz. družbenikov, torej od oseb, ki ji pripadajo. Priznanje samostojne subjektivitete (pravne osebnosti) je tisto, ki družbi omogoča vse možnosti, ki jih navaja drugi odstavek 4. člena ZGD-1 in ki so naštetje zgoraj (Bohinc in drugi, 2014, str. 132).

Pravni subjekti – torej tudi gospodarske družbe – imajo pravno sposobnost, tj. sposobnost, da so nosilci pravic in obveznosti v pravnem prometu. Poleg fizičnih oseb, ki jim je pravna subjektiviteta vselej priznana, se med pravne subjekte uvrščajo tudi »določene družbene tvorbe, ki jim veljavni pravni red priznava, da imajo to kakovost« (Pavčnik, 2011, str. 145). Veljavni pravni red pa določa tudi predpostavke, ki jih mora posamezna vrsta pravne osebe izpolnjevati, da ji pravo prizna lastnost pravnega subjekta. Pavčnik (2011, str. 147) navaja tri predpostavke, ki jih mora izpolnjevati subjekt, da mu pravo prizna lastnost pravne osebe, in sicer 1) osebno oziroma stvarno podlago (personalni in materialni substrat), 2) pravno dopusten namen delovanja in 3) organizacijski ustroj za delovanje. Poleg tega je za družbe

kot dodatna predpostavka potreben še akt vpisa v register, s katerim družbe kot že rečeno tudi formalno dobijo lastnost pravne osebe.

Če pravo gospodarskim družbam ne bi priznalo pravne subjektivitete, torej če ne bi bilo vrednostne odločitve, da se določene pravice in obveznosti pripisujejo tem subjektom, gospodarske družbe ne bi mogle nastopati v pravnem prometu in tudi svojih dejavnosti ne bi mogle izvajati v svojem imenu in za svoj račun. Z vpisom v register družba formalno pridobi svojo pravno osebnost, posledično pa lahko tudi prevzema obveznosti in zanje odgovarja. Za potrebe tega magistrskega dela je ključno razumevanje, da je gospodarska družba samostojna oseba v pravu in kot taka ločena od svojih družbenikov, tj. oseb, ki so v ekonomskem smislu njeni »lastniki«. To posledično pomeni, da je izpolnitev obveznosti, ki izhajajo iz pravnih poslov, ki jih je sklenila družba, po splošnem pravilu mogoče zahtevati zgolj od družbe same, in ne njenih družbenikov.

2.2 Načelo ločenosti premoženja

Gospodarske družbe so kot pravne osebe torej ločene od drugih pravnih subjektov. To posledično pomeni, da imajo tudi svoje lastno premoženje, ki je ločeno od premoženja njenih članov – družbenikov. Temu pravimo načelo ločenosti premoženja, ki izhaja iz širšega ločitvenega načela, ki poleg načela ločenosti premoženja zajema tudi načelo ločenosti družbe od njenih članov – obe načeli sta logično povezani. V Sloveniji velja, da so vse gospodarske družbe pravne osebe, torej s samostojno pravno subjektiviteto, in so kot take same nosilke pravic in obveznosti v pravnih razmerjih. Temeljno načelo ločenosti premoženja družbe od premoženja njenih družbenikov pri nas zato velja za vse družbe. To načelo se je oblikovalo že leta 1897 v zadevi *Salomon v. A Salomon & Co Ltd* (Anglija, House of Lords). Angleško sodišče je – poenostavljeno povedano – namreč odločilo, da je bila družba *A Salomon & Co Ltd* ločena pravna oseba s samostojno pravno subjektiviteto, zaradi česar je bilo treba njeno premoženje (in obveznosti) razumeti kot njej pripadajoče in s tem ločeno od njenega družbenika Arona Salomona. Posledica te odločitve je bila, da so upniki družbe lahko terjali samo družbo, ne pa tudi njenega družbenika osebno. Odločitev v tej zadevi se sicer opisuje tudi kot »rojstvo« gospodarske družbe kot pravne osebe in naj bi bila pravzaprav povod za njen razmah (Prostor, 2016). Načelo ločenosti premoženja (zaradi varstva upnikov družbe) družbenikom tudi prepoveduje, da bi razpolagali s premoženjem družbe kot s svojim lastnim premoženjem.

To načelo je pri nas dosledno izpeljano pri kapitalskih družbah, saj za kapitalske družbe praviloma velja, da družbeniki za obveznosti družbe ne odgovarjajo s svojim premoženjem. Pred tveganjem prezadolženosti družbe vsaj na sistemski ravni upnike ščiti institut osnovnega kapitala, ki predstavlja del vezanega kapitala družbe, ki ga družbeniki (pred likvidacijo in poplačilom vseh obveznosti družbe) ne smejo uporabiti za lastno izplačilo. Osnovni kapital torej opravlja funkcijo zaščite upnikov pred tveganjem prihodnjih izgub družbe (ki zmanjšujejo vrednost premoženja družbe oz. povečujejo višino njenih obveznosti)

(Bohinc in drugi, 2014, str. 622). Na drugi strani je načelo ločenosti premoženja pri osebnih družbah »le relativno uresničeno, saj premoženje družbe in družbenikov doživlja enako usodo pri jamstvu za obveznosti družbe do tretjih oseb, zato družbeniki v osebnih družbah odgovarjajo subsidiarno za obveznosti družbe« (Gorjup, 2018, str. 12).

2.3 Sistem odgovornosti za obveznosti

Na podlagi povedanega lahko zdaj razumemo tudi določilo iz prvega odstavka 7. člena ZGD-1, da je družba odgovorna za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem. To temeljno načelo imenujemo tudi načelo popolne odgovornosti in je eden od vidikov ločitvenega načela. To velja ne glede na to, ali gre za osebne ali kapitalske družbe. Delitev na osebne in kapitalske družbe torej nima vpliva na to, kako družba odgovarja za svoje obveznosti, saj družba za svoje obveznosti vselej odgovarja z vsem svojim premoženjem. Samostojna odgovornost pravne osebe za svoje obveznosti pa ne pomeni nujno, da za njene obveznosti ne odgovarjajo tudi njeni člani – to je odvisno od ureditve posamezne pravne osebe. Delitev na osebne in kapitalske družbe je tako pomembna z vidika, ali za obveznosti družbe (poleg nje same) po splošnem pravilu odgovarjajo tudi njeni družbeniki (Ivanjko in drugi, 2009).

Posamezne oblike družb se torej med seboj razlikujejo. Kriteriji za klasifikacijo so lahko različni, najpomembnejša oz. osnovna delitev družb pa je delitev po kriteriju odgovornosti družbenikov za obveznosti družbe. Za osebne družbe je značilno, da (tudi) družbeniki (subsidiarno) odgovarjajo za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem. V primeru kapitalskih družb pa precej bolj pride do izraza eno temeljnih korporacijskih načel, tj. zgoraj opisano načelo ločenosti premoženja družbe kot popolnoma samostojne pravne osebe in premoženja družbenikov. V kapitalskih družbah subsidiarno odgovornost družbenikov nadomešča že omenjeni institut osnovnega kapitala, ki ga s svojimi vložki ob ustanovitvi družbe zagotovijo njeni družbeniki (za družbenike namreč veljata temeljni načeli zagotovitve in ohranitve osnovnega kapitala). Družbeniki z vlaganjem svojega premoženja v družbo sprejemajo riziko tako donosa kot morebitnih izgub vloženega premoženja (Glušič in Rus, 2007). Rejc (2002, str. 438) v tej zvezi logično sklepa, da omejena odgovornost družbenikov spodbuja sprejemanje (tveganih) investicij.

ZGD-1 podrobneje določa pravila o odgovornosti družbenikov glede na posamezno pravnoorganizacijsko obliko družbe (Bohinc in drugi, 2014, str. 148-149), in sicer:

- za obveznosti *družbe z neomejeno odgovornostjo* (poleg družbe) odgovarjajo vsi njeni družbeniki (prvi odstavek 76. člena ZGD-1);
- za obveznosti *komanditne družbe* (poleg družbe) odgovarjajo tudi komplementarji (prvi odstavek 135. člena ZGD-1), komanditisti pa za obveznosti družbe odgovarjajo samo, kadar so izpolnjene predpostavke, določene v tretjem odstavku 138. člena oz. v 145. členu ZGD-1;

- za obveznosti *komanditne delniške družbe* (poleg družbe) odgovarjajo tudi komplementarji (prvi odstavek 464. člena ZGD-1), za odgovornost komanditnih delničarjev pa veljajo enaka pravila kot za komanditiste v komanditni družbi (tretji odstavek 464. člena ZGD-1);
- delničarji za obveznosti *delniške družbe* ne odgovarjajo (tretji odstavek 168. člena ZGD-1);
- družbeniki za obveznosti *družbe z omejeno odgovornostjo* ne odgovarjajo (472. člen ZGD-1).

Izjemo od navedenih pravil pa predstavlja obravnavani institut spregleda pravne osebnosti, na podlagi katerega (ob izpolnjenih predpostavkah) za obveznosti družbe odgovarjajo tudi njeni družbeniki. Glede na predstavljeno lahko razumemo, zakaj ima institut spregleda pravne osebnosti pri nas praktičen pomen predvsem pri kapitalskih družbah, čeprav načelno ni omejen zgolj nanje.

2.4 Pojem sodne prakse

»Prava ne ustvarja samo zakonodajna oblast. Njen prispevek je »samo« golo zakonsko besedilo. Vse drugo ustvari sodstvo (Zobec, 2011).« Pred nadaljevanjem velja na kratko predstaviti še pojem sodne prakse, s čimer razumemo zbir odločitev višjih sodišč in Vrhovnega sodišča v posameznih konkretnih primerih. Sodna praksa predstavlja pri nas (kot je tipično za kontinentalni pravni sistem) sekundaren vir prava, njena naloga pa je zagotavljanje enotne uporabe formalnih virov prava, tj. predvsem veljavne zakonodaje. Sodna praksa pri nas ni formalen vir prava, saj so to le akti zakonodajalca (oziroma ustavodajalca). Ustava in zakonodaja, ratificirani mednarodni sporazumi ter zakonodaja EU tako predstavljajo primaren vir prava (Pavčnik, 2011, str. 225-227). Sodišča pa primarne vire prava aplicirajo na konkretne primere ter jih pri tem konkretizirajo in razlagajo. Sodne odločbe so pglavitni pravni akti oblastne narave, ki morajo temeljiti na zakonu ali zakonskem predpisu.

Z izjemo odločb ustavnega sodišča, ki so obvezne in jih morajo spoštovati vsi ustavni organi, sodišča in upravni organi, ter načelnih pravnih mnenj, ki jih sprejema občna seja Vrhovnega sodišča in so obvezna za vse senate Vrhovnega sodišča, sodna praksa ni neposredno zavezujoča. Ker sodna praksa ni neposredno zavezujoča, lahko nižja sodišča odstopijo od sodne prakse hierarhično višjih sodišč (Zobec, 2011). Tudi zato imajo nižja sodišča pomembno vlogo pri soustvarjanju sodne prakse. Njihova naloga v tem smislu je – enako kot tudi hierarhično višjih sodišč – razlaga in uporaba precedenčnega prava »ter v tem okviru kritika, dopolnjevanje, nadgrajevanje in nadaljnji razvoj stališč, standardov in doktrin, ki jih je razvila sodna praksa, skratka nadaljnja kristalizacija živega prava (Zobec, 2011)«. Kadar sodišča o enakem pravnem vprašanju v več primerih, v katerih so dejanski stanovi smiselno enaki, odločijo enako (po možnosti tudi s sklicevanjem na ostale takšne primere), govorimo o ustaljeni sodni praksi. Zaradi zahteve po pravni varnosti in enakem varstvu pravic sodišča

ne morejo kar tako odstopiti od ustaljene sodne prakse. Pri tem igra ključno vlogo moč argumenta oziroma argument prepričljivosti posamezne odločitve. Zaradi prepričljivosti naj bi se sodišča zgledovala po drugih odločitvah oziroma se nanje sklicevala (Novak, 2010, str. 132). V procesu sojenja, tj. pri uporabi in razlagi zakonov kot splošnih pravnih aktov, ki vsebujejo splošna in abstraktna pravna pravila, lahko sodišča naletijo na različne težave, povezane z uporabo le-teh v konkretnem primeru (Koman Perenič, 1998, str. 2). Zakon ali drug splošni pravni akt lahko sodišča uporabijo v konkretnem primeru le, če ga poprej razumejo in izluščijo iz njega sporočilo, ki omogoča, da sprejmejo pravo odločitev (Pavčnik, 2011, str. 40). Pri tem pa jim je v veliko pomoč ravno ustaljena sodna praksa, ki služi tudi kot posvetovalno orodje.

Sodna praksa pa ima skladno s povedanim še toliko pomembnejšo vlogo pri uporabi institutov, ki so polni pravnih standardov, torej nedoločnih pravnih pojmov, katerih konkretno vsebino je še le treba napolniti z razlago in argumentacijo v konkretnih primerih. Takšen institut je tudi spregled pravne osebnosti. Analiza sodne prakse v zvezi z obravnavanim institutom lahko torej poda pomembne odgovore glede njegove interpretacije in uporabe v konkretnih primerih.

3 SPREGLED PRAVNE OSEBNOSTI

Spoznali smo, da je družba kot pravna oseba ločena od svojih družbenikov in kot takšna samostojna nosilka pravic in obveznosti – za slednje je odgovorna z vsem svojim premoženjem. Spoznali smo tudi, da zakon lahko določi, kdaj in kako so odgovorni za obveznosti družbe tudi njeni družbeniki – na eni strani imamo osebne družbe, pri katerih za obveznosti družbe že po samem zakonu odgovarjajo tudi njeni družbeniki, na drugi strani pa imamo kapitalske družbe, za obveznosti katerih družbeniki ne odgovarjajo. Za namen vzpostavitve odgovornosti družbenikov za obveznosti kapitalske družbe v določenih primerih pa ZGD-1 ureja institut spregleda pravne osebnosti. V skladu z institutom spregleda pravne osebnosti so lahko za obveznosti družbe odgovorni tudi njeni družbeniki, kar predstavlja izjemo od splošnega pravila, da družbeniki za obveznosti družbe ne odgovarjajo, uporabi pa se lahko v izjemnih primerih, če sodišče ugotovi, da so izpolnjene določene predpostavke. »Odgovornost družbenika za obveznosti družbe na podlagi spregleda pravne osebnosti ne nastopi po samem zakonu (ki pa je temelj te odgovornosti), temveč je treba obstoj pogojev za spregled pravne osebnosti dokazati v sodnem postopku. Šele sodišče ugotovi, ali so izpolnjeni vsi zakonski pogoji, da je mogoče družbeniku naložiti odgovornost za obveznosti družbe do določenega upnika« (Mayr, 2017, str. 17). Spregled je torej temelj za uveljavljanje terjatve, ki sicer obstaja do pravne osebe, do njenega člana (Mayr, 2008a, str. 74). Ureditev spregleda v našem pravu kot temeljnega načela, ki se uporablja za vse vrste kapitalskih družb, pomeni zakonsko jasno opozorilo, da je (lahko) posledica sodelovanja v podjetništvu tudi osebna odgovornost (Ivanjko in drugi, 2009, str. 160).

Spregled pravne osebnosti je relativno mlad institut na področju pravne osebnosti, rešuje pa starejši problem, ki je nastal ob uveljavljanju teorije namembnega premoženja in priznavanja družbi statusa pravne osebe, brez odgovornosti družbenikov za njene obveznosti. Namenjen je varstvu upnikov družbe, da z njegovo uporabo pod določenimi pogoji dosežejo plačilo svojih terjatev neposredno od družbenikov, četudi ti po zakonu ne odgovarjajo za obveznosti družbe. Ob izpolnjenih predpostavkah – v najširšem smislu gre za to, da družbeniki izkoristijo (zlorabijo) družbo kot pravno osebo za doseganje določenih koristi v škodo upnikov – se spregled pravne osebnosti uporablja v primerih, ko poplačila upnikov ni mogoče doseči od družbe (Ivanjko in drugi, 2009, str. 159-160).

Na podlagi teh splošnih ugotovitev Zabel (Bohinc in drugi, 2014, str. 149-150) ponudi definicijo obravnavanega instituta: »O spregledu govorimo takrat, kadar zakon, sodna ali upravna odločba zanemari, zavestno prezre samostojno, z zakonom zagotovljeno bit pravne osebe in prenese učinke nekega, prvotno na pravno osebo navezanega stanja na osebo ali osebe, ki stoji(jo) za pravno osebo«. Kljub spregledu pravne osebnosti v konkretnem primeru pa pravna oseba seveda ostane pravno, poslovno in deliktno sposobna. Pravna oseba se ne negira ali odpravi. Bistvo spregleda je namreč v neučinkovanju norm o izključitvi odgovornosti članov za obveznosti pravne osebe (Mayr, 2008a, str. 45).

3.1 Zgodovinski razvoj

V evropski sodni praksi se je ta institut oblikoval pod vplivom anglo-ameriškega temeljnega načela pravičnosti (Ivanjko in drugi, 2009, str. 160). Začetki njegovega razvoja segajo v 19. stoletje, kot prelomno pa se navaja leto 1898, ko je vrhovno sodišče ameriške države Ohio v primeru *First National Bank of Chicago v. Trebein* spregledalo pravno osebnost družbe, ki jo je skupaj s sorodniki ustanovil prezadolženi F. C. Trebein in nanjo prenesel vse svoje premoženje. Sodišče je ugodilo zahtevku upnikov in jim omogočilo neposreden poseg v premoženje družbe z argumentacijo, da je družba zgolj predstavljala Trebeina v drugi podobi. Sicer pa primeri iz sodne prakse postanejo pogostejši od dvajsetih let 20. stoletja dalje, še posebej po gospodarskem zlomu leta 1929, ko so nastala tudi prva teoretična dela o spregledu pravne osebnosti korporacij (Mayr, 2008a, str. 55-57).

V kontinentalnem pravu sta pri razvoju tega instituta imeli vodilno vlogo nemška teorija in praksa, od koder izhaja tudi eden najbolj znanih citatov na tem območju, in sicer gre za stališče nemškega državnega sodišča iz leta 1920, da je treba spregledati pravno osebnost, ko to zahtevata *resničnost življenja in moč dejstev*. Sicer pa so v času med obema svetovnima vojnama in hitro po drugi svetovni vojni nemška sodišča odločala o nekaterih primerih, ki bi jih lahko šteli za klasično problematiko spregleda. Kot prva obsežna teoretična obravnava instituta v srednji Evropi pa se navaja doktorska disertacija Rolfa Sericka iz leta 1955, v kateri je ob predstavitvi ameriške prakse sistematiziral in teoretično utemeljil spregled pravne osebnosti (Mayr, 2008a, str. 55-57).

V nekdanjem jugoslovanskem in pozneje v slovenskem pravu se je spregled pravne osebnosti uveljavil pod vplivom tujih ureditev in prakse, še zlasti nemške teorije in sodne prakse (Zabel, 2009). Znan je primer iz jugoslovanske sodne prakse iz leta 1964, v katerem je Vrhovno gospodarsko sodišče Jugoslavije odločilo, da ustanovitelj odgovarja za obveznosti podjetja v ustanavljanju, ki mu je bila priznana pravna osebnost, in je tako spregledalo pravno osebnost (Mayr, 2008a, str. 58). Sicer pa je bil spregled sprva zakonsko urejen z jugoslovanskim Zakonom o podjetjih iz leta 1988 (ZPod), Ur. l. SFRJ, št. 77/1988 s spremembami, v samostojni Sloveniji pa je bil uzakonjen s prvim Zakonom o gospodarskih družbah iz leta 1993 (ZGD), Ur. l. RS, št. 15/05 – uradno prečiščeno besedilo.

Anglo-ameriško pravo uporablja za spregled pravne osebnosti izraz »*lifting the corporate veil*« (tudi »*piercing the corporate veil*«), kar bi lahko prevedli kot dvig oz. preboj tančice. Sodišče namreč v konkretnih primerih ne upošteva »tančice«, ki jo predstavlja pravna oseba (družba) pred svojimi člani (za pravno osebo so namreč vselej njeni člani – fizične osebe – s svojimi interesi). V nemščini je uveljavljen izraz »*Durchgriff*«, kar podobno pomeni »poseg skozi« oz. preboj in torej prav tako smiselno nakazuje na vlogo tega instituta (Mayr, 2008a, str. 43).

Ne glede na to, ali gre za anglo-ameriški ali kontinentalni pravni sistem, pa se je spregled pravne osebnosti razvil zaradi potrebe po sledenju pravičnosti ter v povezavi s tem ugotavljanju dejanskih interesov, motivov in nosilcev koristi v določenem pravnem razmerju. Brus (1998) pravi, da naj bi se s spregledom pravne osebnosti na temelju pravičnosti zlasti popravile domnevne trdote ločitvenega načela. V življenju namreč lahko pride do položajev, ko dosledno upoštevanje ločenosti pravne osebe od njenih članov pripelje do očitno nepravične rešitve (Bohinc in drugi, 2014, str. 149). Ob uporabi spregleda pravne osebnosti tako za obveznosti družbe odgovarjajo tudi njeni družbeniki, četudi po splošnem pravilu ne odgovarjajo. Do tega pa običajno pride zato, ker so družbo tako ali drugače zlorabili. V takih primerih, ki so resda izjema, bi bilo namreč nepravično do upnikov družbe, da za plačilo svojih terjatev (ki jih imajo do družbe) ne bi mogli terjati družbenikov, ki so tako ravnali.

3.2 Ekonomski pomen spregleda pravne osebnosti

Eden glavnih namenov (gotovo pa učinkov) razvoja kapitalskih družb (z osrednjim načelom omejene odgovornosti družbenikov) je bilo (in je še vedno) spodbujati zbiranje kapitala, ponuditi možnost prevzeti večja poslovna tveganja in obsežne kapitalske naložbe, kar prinaša mnoge koristi za gospodarstvo (Morrissey, 2007, str. 531-532). Omejena odgovornost strankam v poslovnem prometu omogoča, da potencialna tveganja dodelijo učinkovitejšemu nosilcu tveganja. Upniki kapitalskih družb, za katere velja načelo omejene odgovornosti družbenikov, nosijo večje tveganje kot upniki sicer enako financirane osebne družbe, za obveznosti katere družbeniki odgovarjajo že po zakonu, ki so na ta način »zavarovani« z več kot samo eno jamstveno maso. Osebe (upniki), ki se odločijo poslovati

s kapitalsko družbo, sprejmejo večje tveganje, razlika v tveganju pa se odrazi v zaračunani višji ceni. Če so upniki učinkoviti pri ocenjevanju oz. prevzemanju določenih tveganj, ima to v posledici večjo korist za družbo (angl. society) kot celoto. V situacijah, ko upniki nimajo vpliva na oz. izbire pri poslovanju z neko družbo (npr. oškodovanci pri deliktih ali majhni, neinformirani družbeniki), pa načelo omejene odgovornosti prenese nekatere stroške poslovanja od družbe nanje (Thompson, 1991, str. 1039-1040). Spregled pravne osebnosti pa na drugi strani predstavlja protiutež v obliki izravnalne pravičnosti. Upnikom kapitalске družbe namreč omogoča, da se prezre omejena odgovornost družbenikov in lahko neposredno od njih zahtevajo poplačilo dolgov družbe. Tako se ta institut obravnava tudi kot protiutež zaščiti premoženja vlagateljev (tj. družbenikov) (Morrissey, 2007, str. 530).

Spregled pravne osebnosti je tako ekonomsko gledano bolj smiseln, kot se morda zdi na prvi pogled. Teorija ga utemeljuje z razlogi učinkovitosti, razume pa se tudi kot poskus uravnoteženja koristi omejene odgovornosti družbenikov in njenih stroškov (Easterbrook in Fischel, 1996, str. 55). Njegov učinek je v redistribuciji odgovornosti za obveznosti, ki v osnovi pritičejo družbi, na njene družbenike, kar ima pozitivne premoženjske učinke za družbo, ki je bila zlorabljen, ter predvsem njene upnike in negativne za družbenike. Upniki imajo namreč možnost poseči po lastnem premoženju družbenikov, kar pomeni večjo učinkovitost pri izpolnitvi transakcij, to pa izhaja iz osnovnega načela pravičnosti, na katerem med drugim tudi temelji spregled pravne osebnosti. Prav tako se lahko pogosto zgodi, da upniki propadlih družb ostanejo nepoplačani, pravo nasploh pa se – kadar je to le mogoče – poskuša izogniti takšnim izgubam, zaradi česar je spregled ekonomsko smiseln institut tudi s tega vidika. Spregled pravne osebnosti torej služi kot protiutež, s katero se zasleduje iskanje ravnotežja med prednostmi omejene odgovornosti in njenih stroškov (Morrissey, 2007, str. 543). Po drugi strani pa se ravno zaradi tega spregled lahko obravnava kot eden od institutov, ki zmanjšuje spodbudo za bolj tvegane aktivnosti v poslovnem prometu. Vsekakor pa glede na to, da se spregled uporablja v izjemnih, utemeljenih primerih, načeloma izboljšuje ekonomsko učinkovitost. Kot primer se pogosto navaja razmerje družba mati – družba hči, ki je lahko problematično. Družba hči je v tem primeru seveda ločena, samostojna pravna oseba in tudi zanjo veljajo vsa načela, opisana v tem magistrskem delu. Tako družba hči sama odgovarja za svoje obveznosti. S takšnim razmerjem samo po sebi seveda ni prav nič narobe, problem pa nastane, ko je družba hči zlorabljen s strani družbe matere. Kot primer se pogosto navaja slamnata podjetja, kjer gre na papirju za aktivnosti družbe hčere, dejansko pa gre za njeno zlorabo, da družba mati npr. doseže cilj, ki je njej prepovedan, ali da na ta način oškoduje svoje upnike (prva in druga alineja prvega odstavka 8. člena ZGD-1). V ekonomskem smislu v takih primerih možnost spregleda pravne osebnosti pozitivno prispeva k primernejši oz. pravilnejši porazdelitvi tveganj, ki pritičejo družbi materi, posledično pa se ob zavedanju te možnosti kapital razporedi v ekonomsko bolj učinkovitih zneskih (Orn, 2009, str. 58).

Vprašanje podkapitalizacije, ki se ga bom sicer dotaknil nekoliko kasneje (v zvezi s četrto alinejo prvega odstavka 8. člena ZGD-1), je morda še bolj nazoren primer pozitivnih

ekonomskih učinkov, ki jih za družbenike prinaša »nevarnost«, da lahko v tovrstnih primerih pride do spregleda pravne osebnosti. Ta namreč spodbuja vlagatelje k ustreznim vložkom kapitala v družbe, kar z ekonomske perspektive prinaša pozitivne učinke iz več razlogov. Prvič, družbenike to spodbuja (če ne celo prisiljuje) k ekonomsko učinkovitem znesku vloženega kapitala glede na prisotno tveganje spregleda, kar pomeni, da so stroški tveganja bolje razporejeni. Drugič, kot navaja Orn (2009, str. 59), vsi zunanji učinki bodo internalizirani, saj bodo naložbe bolje odražale stroške, kar bo imelo za posledico pridobitev družbenega bogastva. Skupaj pa to pomeni, da bodo vlagatelje pritegnili le projekti, pri katerih potencialne koristi zares presegajo stroške, kar prispeva k ekonomsko učinkoviti alokaciji kapitala.

Institut spregleda pravne osebnosti ima tako vsekakor pozitivne učinke tudi v ekonomskem smislu. Vendar ne smemo pozabiti, da se pri tem gibljemo okoli samega bistva kapitalskih družb, torej ločitvenega načela in v zvezi s tem načela omejena odgovornosti, ki sta zgodovinsko gledano vodila v izjemen razvoj in napredek v poslovnem prometu. Zato je nujno, da se spregled še naprej obravnava kot izjema, ki se more in mora uporabljati restriktivno, le v izjemnih, utemeljenih primerih. V nasprotnem primeru bi namreč načelo omejene odgovornosti v praksi izgubilo svoj pomen, kar bi imelo izrazito negativne učinke na gospodarstvo oz. poslovni promet in družbo kot celoto.

3.3 Jamčevalni spregled

Spregled pravne osebnosti torej poenostavljeno pomeni, da se v konkretnem primeru zanika ločenost med pravno osebo in njenimi družbeniki (Bohinc in drugi, 2014, str. 150). Gre za kompleksno problematiko, zato so nujne in koristne vsaj okvirne razvrstitve različnih pojavnih oblik spregleda. Najširše sprejeta je delitev na jamčevalni in pripisni spregled, ki temelji na pravnih posledicah spregleda pravne osebnosti. Znotraj njunega okvira obstajajo nadaljnje podrobnejše delitve, možno pa je seveda tudi, da pride do mešanja posameznih dejanskih stanov (Mayr, 2008a, str. 61).

Jamčevalni spregled je daleč najpogostejša pojavnost oblik spregleda v sodni praksi in najbolj obravnavana oblika spregleda v pravni teoriji. Opredeljuje se kot odgovornost družbenika za denarne obveznosti družbe (ki lahko imajo izvor v pogodbenem ali nepogodbenem razmerju). Pravna posledica jamčevalnega spregleda je odgovornost enega pravnega subjekta (praviloma družbenika) za izpolnitev denarnih obveznosti drugega pravnega subjekta (praviloma družbe), pri čemer sta ta pravna subjekta povezana prek članstva v pravni osebi (družbenik kot član družbe). Potrebno je omeniti, da pri tem ni važno, ali je član pravne osebe fizična ali pravna oseba (Mayr, 2008a, str. 71). Mayr (2008a, str. 72-75) na tem mestu še dodaja, da je treba na članstvo gledati v materialnem smislu, saj je treba kot člana obravnavati tudi tistega, ki dejansko deluje kot družbenik oz. član in izvršuje oz. zlorablja pravice in pristojnosti člana, četudi je formalni član npr. njegov zakonski partner ali mladoletni otrok.

Bistvo jamčevalnega spregleda pravne osebnosti je individualna osebna odgovornost družbenika, ki je uresničil enega od predvidenih zakonskih dejanskih stanov, po katerih se spregled lahko uveljavi. Takšen družbenik odgovarja upniku družbe, ki zaradi omenjenega ravnanja družbenika utрпи prikrajšanje (tj. družba ne izpolni svoje obveznosti). Odgovornost na podlagi spregleda pride v poštev le za tiste upnike, ki jih družba zaradi ravnanja družbenika, ki je temelj spregleda, ne poplača. Tako torej spregled ne zajame nujno obveznosti družbe do vseh upnikov (Mayr, 2017, str. 16).

Da lahko upnik neke družbe uspešno uveljavlja odgovornost njenega družbenika za obveznosti te pravne osebe, morajo biti izpolnjene določene predpostavke. V prvi vrsti mora iti za razmerje med članom in pravno osebo (povezava prek članstva v pravni osebi), katere člani po njenem zakonskem ustroju ne odgovarjajo za njene obveznosti (praviloma bodo to kapitalske družbe). Nadalje mora obstajati dospel obveznost pravne osebe do upnika, pri čemer pa ni odločilno, ali je ta ne more izpolniti ali tega ni pripravljena storiti. Prav tako upnik ne rabi čakati na stečaj družbe. »Upniki lahko tako uveljavljajo spregled že takrat, ko verodostojno izkažejo, da družba ni izpolnila ali ni bila pripravljena izpolniti« (Bohinc in drugi, 2014, str. 153). Mayr (2008a, str. 74) pravi, da je obveznost družbenika v tem smislu subsidiarna, česar pa ne gre mešati s subsidiarno odgovornostjo članov osebnih družb, ki odgovarjajo za obveznosti take družbe že po splošnem zakonskem pravilu. Naslednja predpostavka je seveda ta, da mora biti izpolnjen eden od zakonskih dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti. V našem pravu so ti urejeni v 8. členu ZGD-1, sodišča pa jih na konkretnih primerih dodatno razlagajo. Splošno gledano najpogostejši primeri dejanskih stanov jamčevalnega spregleda predstavljajo mešanje premoženja, mešanje sfer, materialno podkapitaliziranost, čezmerno obvladovanje in eksistenčno uničenje družbe, pri čemer ne gre nujno za zaprti krog možnih dejanskih stanov (tudi same razvrstitve so različne), v katerih bi spregled prišel v poštev. Do vseh pa mora priti v takšnem obsegu, da pomenijo zlorabo pravne osebe, ki jo je mogoče pripisati njenemu članu (Mayr, 2010, str. 1012). Končno mora med uresničitvijo dejanskega stanov spregleda in neplačilom upnikove terjatve obstajati vzročna zveza (Mayr, 2008a, str. 75).

3.4 Pripisni spregled

Za razliko od jamčevalnega spregleda, pri katerem gre za odgovornost za denarne obveznosti (kot njegovo posledico), gre pri pripisnem spregledu za pripis drugih obveznosti (na primer opustitev), lastnosti oz. vednosti (Mayr, 2008a, str. 61). »O pripisnem pravnem spregledu govorimo, ko pravo brez posebne zakonske ali pogodbene norme pripiše ravnanja, lastnosti ali vedenja enega pravnega subjekta, obveznost, katere vsebina je opustitev, oziroma pogodbeno ali zakonsko prepoved, ki velja zanj, drugemu pravnemu subjektu« (Mayr, 2008a, str. 119). Ni nujno, da je predmet pripisnega spregleda neka obveznost – drugi osebi se lahko pripiše vedenje ali neka lastnost (npr. dobra ali slaba vera), kar povzroči pravne posledice, do katerih brez pripisa ne bi prišlo. Kot rečeno lahko pride tudi do razširitve prepovedi, ki velja za eno osebo, na drugo osebo. Za razliko od jamčevalnega spregleda se

vprašanje pripisnega spregleda pogosto postavlja v smeri član – pravna oseba. (Mayr, 2008a, str. 119). »Tudi pripisni spregled je mišljen kot institut, ki se uporablja izjemoma, ker prav tako kot jamčevalni spregled posega v samo bit instituta pravne osebe in negira temeljno načelo njegovega obstoja, to je ločitveno načelo.« (Raduha, 2012, str. 32). V nobenem primeru pa ni posledica pripisnega spregleda zanikanje pravne osebnosti kateregakoli pravnega subjekta, ki ostane nedotaknjena. Gre le za to, da si pri ugotavljanju, ali so uresničeni znaki zakonskega dejanskega stanu za (ne)nastop neke pravne posledice, pomagamo s pravno fikcijo, saj predpostavljamo, da je enega ali več elementov zakonskega dejanskega stanu za (ne)nastop pravne posledice npr. uresničila oseba, za katero vemo, da tega ni storila (Mayr, 2008a, str. 140).

Pri presoji pripisnega spregleda predstavljata pomembno vlogo smisel in namen norme, ki pride v poštev v konkretnem primeru. Skladno z njegovo naravo je pri pripisnem spregledu težja razmejitev (kvalifikacija) med primeri, ki pomenijo le pravilno razlago pravnih norm in njihovo uporabo v skladu z njihovim namenom, in med primeri, ko naj bi šlo za pripisni spregled. Čeprav so si rešitve posameznih primerov podobne, bo kvalifikacija, ali gre v nekem primeru za pripisni spregled ali za uporabo norme v skladu z njenim namenom, odvisna od stališča posameznega avtorja (Mayr, 2008a, str. 119-121). Če pri jamčevalnem spregledu še lahko klasificiramo različne dejanske stane, pa lahko prihaja do vprašanj o pripisnem spregledu v najrazličnejših situacijah. Mayr (2008a, str. 121-122) pravi, da bi bila oznaka »dejanski stan pripisnega spregleda« preveč smela, zato se pri pripisnem spregledu raje obravnavajo skupine situacij, v katerih se pojavlja vprašanje pripisnega spregleda. Najpogostejše tovrstne situacije pripisnega spregleda se nanašajo na pripis ravnanj in prepovedi (kot je bilo razloženo zgoraj, npr. konkurenčna prepoved, kršitev drugih pogodbenih in zakonskih obveznosti, povzročitev zavarovalnega primera, prepoved glasovanja, prepovedana plačila, povzročitev zmote ali grožnje), pripis védenja in lastnosti (kot je bilo razloženo zgoraj, npr. dobroverna pridobitev, zmota glede osebe) in nekatere druge primere (Mayr, 2008a, str. 122-139).

3.5 Ostale delitve

Poleg temeljne delitve spregleda na jamčevalni in pripisni spregled, ki kot opisano temelji na posledicah spregleda, lahko ločimo primere spregleda tudi glede na pravni temelj. Pri razločevanju glede na pravni temelj lahko spregled temelji že na samem zakonu ali pa o spregledu odloči sodišče, ne da bi za to imelo pravno podlago v zakonski normi z jasno izoblikovanim dejanskim stanom. Obstaja pa tudi tretja možna razvrstitev primerov spregleda, in sicer glede na smer, v katero spregled učinkuje. Pri slednji se posamezni primeri spregleda razvrščajo glede na to, ali se določen učinek oz. odgovornost razteza od pravne osebe na njenega družbenika (neposredni spregled) ali obratno (obrnjeni spregled) oz. v izjemnih primerih tudi na »sestrske« družbe (prečni spregled) (Mayr, 2008a).

3.6 Spregled pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1

V slovenskem pravu je spregled pravne osebnosti uvrščen v pravno področje odgovornosti za obveznosti družbe (in ne v pravno področje pravne osebnosti). To razberemo že iz prvega odstavka 8. člena ZGD-1, ki se vsebinsko navezuje na 7. člen ZGD-1, slednji pa ureja odgovornost družbe za obveznosti. Spregled je urejen v korist upnikov in na škodo družbenikov, predstavlja pa izjemo v sistemu odgovornosti (Ivanjko in drugi, 2009, str. 161).

ZGD-1 v 7. členu določa, da sta podjetnik in družba odgovorna za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem in da zakon določa, kdaj in kako so poleg družbe odgovorni tudi družbeniki. Spregled pravne osebnosti nato ureja 8. člen ZGD-1:

(1) Ne glede na prejšnji člen so za obveznosti družbe odgovorni tudi njeni družbeniki, in to:

- če so družbo kot pravno osebo **zlorabili** za to, da bi **dosegli cilj**, ki je zanje kot posameznike **prepovedan**,*
- če so družbo kot pravno osebo **zlorabili** za **oškodovanje** svojih ali njenih **upnikov**,*
- če so **v nasprotju z zakonom** ravnali s **premoženjem družbe** kot pravne osebe **kot s svojim lastnim premoženjem**, ali*
- če so **v svojo korist** ali **v korist druge osebe zmanjšali premoženje družbe**, čeprav so **vedeli** ali bi **morali vedeti**, da **ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti** tretjim osebam.*

(2) Spore glede odgovornosti družbenikov iz prvega odstavka tega člena sodišča obravnavajo prednostno.

»Posledica uresničitve (in ugotovitve v sodnem postopku) enega od dejanskih stanov iz prvega odstavka 8. člena ZGD-1 je odgovornost družbenikov za obveznosti družbe« (Mayr, 2008a, str. 227). 8. člen ZGD-1 predstavlja le pravno podlago za uveljavljanje odgovornosti družbenika za obveznosti družbe, ne pa tudi dejanske in pravne podlage za same obveznosti družbe, katerih poplačilo se zahteva od družbenikov. To v bistvu narekuje, da je pogoj za uveljavljanje spregleda obstoj dokazane in dospele terjatve, ki jo ima upnik zoper družbo. Na podlagi prvega odstavka je mogoče ugotoviti, da odgovornost družbenikov ne izključuje odgovornosti družbe za isto obveznost in prav tako, da za obveznost družbe (pod pogoji iz prve do četrte alineje) odgovarjajo tudi družbeniki (Bohinc in drugi, 2014, str. 153).

»Ureditev odgovornosti družbenikov za obveznosti družbe v primerih, ki so določeni v 8. členu ZGD-1, pomeni zakonsko odpravo omejitve odgovornosti družbenikov za obveznosti družbe« (Ivanjko in drugi, 2009, str. 161). Ta člen se nanaša le na odgovornost za obveznosti, kar na podlagi prej povedanega pomeni, da gre za jamčevalni spregled, ne glede na to, da bi bilo mogoče prvo alinejo razlagati tudi v smislu pripisnega spregleda (Mayr, 2008a, str. 217). Spregled pravne osebnosti v tem členu tudi ni oblikovan kot splošna določba, ki bi zajela vse pravne osebe, temveč se nanaša na družbe. To je treba razumeti široko, tako da so zajete vse pravnoorganizacijske oblike, ki so pravne osebe in ki so

navedene v 3. členu ZGD-1. Praktični pomen pri vseh teh oblikah pa vendarle ni enak, saj je določba relevantna predvsem za kapitalske družbe, kar je bilo predstavljeno že na začetku.

S pojmom »obveznosti« je po 8. členu ZGD-1 mišljeno vse, kar je lahko predmet obveznosti po obligacijskem pravu. To pomeni, da so družbeniki lahko odgovorni za pogodbeno ali odškodninsko obveznost (dajatev ali storitev), pa tudi za dopustitev ali opustitev, čeprav bo pogosto zoper odgovornega družbenika primeren le zahtevek za odškodnino. Iz obravnavanega člena se jasno vidi, da se spregled lahko uporablja le zaradi obveznosti družbe nasproti upnikom, kar pomeni, da s spregledom ni mogoče uveljavljati terjatev družbe proti družbenikom. Prav tako s spregledom ni mogoče uveljavljati terjatev proti tretjim osebam, ki bi bile morda povezane z družbeniki, temveč le proti družbenikom (Bohinc in drugi, 2014, str. 151-152).

Za spregled pravne osebnosti morajo obstajati tehtni razlogi, ki morajo biti takšni, da pretehtajo nad samostojno bitjo pravne osebe. Te razloge je prvi odstavek 8. člena ZGD-1 navedel v štirih alinejah. Podlaga odgovornosti po 8. členu ZGD-1 je zloraba pravne osebe. (Mayr, 2008a, str. 228). Pri zlorabi pravne osebe gre za pravni standard, ki kot tak nima enotne oz. enoznačne definicije. Povedano splošno, gre za ravnanje, ki je v nasprotju z namenom oz. ciljem instituta oz. pravice, ki se uporablja oz. uveljavlja, pri čemer se posega v pravice tretjih (Mayr, 2008a, str. 218). »Funkcija pravne osebe je v tem, da neki skupnosti fizičnih ali pravnih oseb omogoča udeležbo v pravnem prometu. Zloraba pravne osebe pa je v tem, da je pravna oseba ustanovljena ali uporabljena nalašč zato, da bi se dosegel cilj, ki je pripradnikom skupnosti prepovedan, ali da bi se prizadela ali izničila utemeljena terjatev tretje osebe« (Bohinc in drugi, 2014, str. 154). Družbenik pravne osebe je tisti, ki nedovoljeno ravna – z zlorabo dosega svoje interese in koristi. Samo nedopustno ravnanje pravne osebe kot take pa ni razlog za spregled (niti v primeru, ko bi od tega morda imeli korist družbeniki). Pri presoji pojma zlorabe je ključnega pomena cilj pravne norme. Zabel poda primer, ko zakon npr. prepoveduje družbeniku podjetja konkurirati nekdanjemu podjetju. Tu je prepovedana konkurenca v kakršnikoli pravnoorganizacijski obliki, za katero stoji družbenik, tudi če do konkurence pride z ustanovitvijo nove pravne osebe ali z vključitvijo v drugo pravno osebo (Zabel v Bohinc in drugi, 2014, str. 155). Takšen družbenik se ne bo mogel uspešno sklicevati, češ da ni on (kot posameznik) tisti, ki povzroča konkurenco, temveč družba (kot samostojna pravna oseba), ki jo je npr. na novo ustanovil z namenom obida prepovedi ukvarjanja s konkurenčno dejavnostjo.

Zakonski dejanski stani po posameznih alinejah prvega odstavka 8. člena ZGD-1 so navedeni alternativno. To pomeni, da mora upnik, če želi uveljaviti odgovornost družbenikov, dokazati dejanski stan iz katerekoli alineje. Zakonski stan prve alineje prvega odstavka 8. člena – zloraba družbe za dosego družbenikom prepovedanega cilja – je zloraba družbe s strani družbenikov za dosego cilja, ki jim je kot posameznikom prepovedan (Mayr, 2008a, str. 218). Prva alineja torej predpostavlja, da neko osebo zadeva prepoved, ta oseba pa je družbenik v neki družbi. Družbe ta prepoved ne zadeva. Vendar družbenik »zlorabi« družbo za to, da zaobide to prepoved in tako doseže cilj, ki mu je prepovedan (Brus, 1998).

Kot tipičen primer se navaja konkurenčne prepovedi (primer podan zgoraj), ki zavezujejo družbenike kot posameznike (ne pa tudi nasprotno situacije, ko konkurenčna prepoved zavezuje družbo, kršijo pa jo družbeniki – to je mogoče razbrati tudi že iz samega besedila prve alineje 8. člena ZGD-1) (Mayr, 2008a, str. 218-219). V teoriji so stališča o tem, ali prva alineja predstavlja pripisni ali jamčevalni spregled, neenotna. Nekateri avtorji namreč razlagajo, da gre v tem primeru za pripisni spregled: »V prvi alineji gre za pripisni spregled. Ravnanje, cilj pravne osebe lahko pripišemo osebam, ki stojijo za njo kot družbeniki« (Zabel v Bohinc in drugi, 2014, str. 155). Drugi avtorji pa stojijo na stališču, da pripisni spregled v naši zakonodaji ni urejen (Mayr, 2017, str. 17) in da gre tudi v prvi alineji za jamčevalni spregled: »Menim, da pravna posledica (odgovornost za obveznosti družbe) ne glede na ravnanje, ki to posledico povzroči, pomeni jamčevalni spregled« (Mayr, 2008a, str. 218).

Druga alineja prvega odstavka 8. člena ZGD-1 – zloraba družbe za oškodovanje upnikov – zajema dva alternativna dejanska stana, in sicer zlorabo družbe s strani družbenikov za oškodovanje njihovih upnikov in zlorabo družbe za oškodovanje njenih upnikov. V okviru prvega Mayr (2008a, str. 220) navaja primer, ko »družbenik predmet, ki ga je dolžan izročiti svojemu upniku, prenese na družbo in se potem sklicuje na nemožnost izpolnitve«. Drugi dejanski stan pa je v bistvu uporaben za večino primerov jamčevalnega spregleda (primeri naštetih zgoraj) (Mayr, 2008a, str. 221).

Tretja in četrta alineja 8. člena ZGD-1 sodita v okvir načela oškodovanja. »Pri teh oblikah gre za oškodovanje upnikov, vendar se pri tem ne uporablja družba za povzročitev škode ali koristi« (Ivanjko in drugi, 2009, str. 163). Podlaga za spregled iz navedenih alinej je pretežno v korist družbe in posredno v korist upnikov (Ivanjko in drugi, 2009, str. 163). V tretji alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1 – ravnanje s premoženjem družbe kot z lastnim premoženjem – je uzakonjeno mešanje premoženja, kar lahko pokriva različne primere uporabe premoženja družbe v zasebne namene družbenikov in drugačnega ravnanja s premoženjem družbe kot z lastnim premoženjem. Iz celotne ureditve razmerij v kapitalskih družbah je mogoče povzeti, da se družbenikom prepoveduje ravnanje s premoženjem družbe kot z njihovim lastnim, zapovedana pa je tudi ločitev premoženja družbe od premoženja družbenikov. Mayr (2008a, str. 222) opozarja, da »utegne tretja alineja prvega odstavka v določenih primerih delovati celo preširoko« in opozarja na previdnost pri njeni uporabi. Potrebna je presoja v vsakem konkretnem primeru, kolikšna je bila intenzivnost pomešanja oz. uporabe premoženja družbe kot lastnega premoženja in vpliva takšnega ravnanja na terjatev upnika, ki uveljavlja spregled.

Četrta alineja prvega odstavka 8. člena ZGD-1 – zmanjšanje premoženja družbe v svojo korist ali korist druge osebe, kljub vedenju ali dolžnosti vedeti, da ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti – se nanaša na odvzem premoženja družbe, za odgovornost družbenikov po tej alineji pa mora biti izpolnjenih več predpostavk. Te so: moralo je priti do zmanjšanja premoženja družbe po družbenikih, družba ni sposobna poravnati svojih obveznosti, družbeniki pa so se tega vnaprej zavedali oz. bi se tega vsaj morali zavedati. Teorija opozarja predvsem na problem dokazovanja zadnjega, subjektivnega kriterija. V zvezi s predpostavko

plačilne nesposobnosti pa se v teoriji postavljajo vprašanja, ali se ta nanaša na kratkoročno ali dolgoročno plačilno nesposobnost, ki sta opredeljeni v 11. členu Zakona o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), Ur. l. RS, št. 176/21 – uradno prečiščeno besedilo s spremembami. Mayr (2008a, str. 223-224) pravi, da vsaj dolgoročna plačilna nesposobnost vsekakor zadošča pojmu nesposobnosti poravnave obveznosti iz te alineje. Zapletena vprašanja pa nastajajo v zvezi z nezadostno kapitalizacijo družbe, ki je danes najpogostejša oblika oškodovanja upnikov, vendar ZGD-1 tega vprašanja posebej ne ureja (Ivanjko in drugi, 2009, str. 163-164). Obširno teoretično razpredanje o tovrstnih problemih ni namen tega magistrskega dela, vseeno pa je temu vredno nameniti nekaj besed. Kapitalska ustreznost je opredeljena v tretjem odstavku 11. člena ZFPPIPP, ki jo enači z dolgoročno plačilno sposobnostjo. *A contrario* to pomeni, da se dolgoročna plačilna nesposobnost lahko enači s kapitalsko neustreznostjo oz. podkapitalizacijo. »Z razlago četrte alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1 v zvezi z 11. členom ZFPPIPP lahko torej pridemo do zaključka, da družbeniki po četrty alineji gotovo odgovarjajo za obveznosti družbe, če so zmanjšali njeno premoženje, pri tem pa so vedeli, da bo družba prišla v stanje kapitalske neustreznosti oz. podkapitalizacije« (Mayr, 2008a, str. 224). »Dejstvo, da so družbeniki vedeli ali bi morali vedeti za premoženjsko stanje družbe, katerega posledica je insolventnost, se predpostavlja v skladu s splošnim načelom odškodninskega prava, da se družbeniki lahko ekskulpirajo odgovornosti za obveznosti družbe zaradi podkapitalizacije le, če dokažejo, da je podkapitalizacija nastala brez njihove krivde« (Ivanjko in drugi, 2009, str. 164-165). Podkapitalizacija je torej pomemben element pri presoji spregleda (če gre za takšen primer), vendar do tega pride le, če je hkrati oziroma pred nastankom podkapitalizacije prišlo tudi do zmanjšanja premoženja družbe (Mayr, 2008a, str. 227).

3.7 Normativna analiza obravnavanega instituta

Za razliko od ureditev v nekaterih drugih pravnih redih, je pri nas spregled pravne osebnosti urejen z zakonom. Čeprav bi se z razlago splošnih pravil ter načel civilnega in gospodarskega prava lahko prišlo do enakih rešitev (česar se poslužujejo v pravnih sistemih, kjer ta institut ni zakonsko urejen), menim, da ima ureditev spregleda pravne osebnosti s splošno zakonsko normo, kakršno predstavlja 8. člen ZGD-1, vsekakor svoje prednosti. Mayr (2008a, str. 281) izpostavlja, da »splošna zakonska norma, ki napotuje na možnost spregleda, hkrati pa opozarja na njegovo izjemno naravo, poveča predvidljivost pravnega odločanja«. V prvi vrsti je tako namreč vsaj na načelni ravni jasno, v katerih primerih (lahko) pride do spregleda, saj zakon – kot je bilo npr. predstavljeno zgoraj – taksativno našteva njegove različne dejanske stane. Posledično se na ta način vsaj do neke mere izognemo potencialni nejasnosti in zmedbi pri uporabi obravnavanega instituta – tako s strani sodišč, kakor nenazadnje tudi upnikov, ki začenjanjo sodne postopke, in ostalih deležnikov – to pa v ekonomskem smislu v svoji posledici zmanjša njihova tveganja in stroške. V anglo-ameriškem pravnem sistemu, kjer denimo zaradi njegove narave institut ni zakonsko urejen, se pojavljajo ravno tovrstni pomisleki. Utemeljitve za uporabo instituta v konkretnih primerih so namreč pogosto nejasne in nenatančne, kar ima negativen učinek za same družbenike in druge deležnike

družb, ki bi si želeli z večjo gotovostjo vedeti, kakšni so pogoji in omejitve osebne odgovornosti družbenikov na podlagi spregleda (Macey, 2014). Medalja urejanja instituta s splošno zakonsko normo pa ima tudi drugo plat: »Nesporno je, da je ob podanem dejanskem stanu katerekoli alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1 spregled na podlagi te norme lažji in verjetnejši, kot pa bi bil brez nje. Na drugi strani pa je učinek uzakonitve norme o spregledu z zaključenim, taksativno naštetim krogom zakonskih dejanskih stanov omejujoč za sodno prakso« (Mayr, 2008a, str. 153).

Z našo ureditvijo je tako načeloma začrtan okvir uporabe spregleda pravne osebnosti. Načeloma pa zato, ker je predvsem za uporabo pripisnega spregleda, ki ni zakonsko urejen (ob ponovnem opozorilu, da del teorije šteje prvo alinejo prvega odstavka 8. člena ZGD-1 za pripisni spregled), še vedno potrebna razlaga in aplikacija ostalih splošnih norm in pravil civilnega in gospodarskega prava. Pripisni spregled je v našem pravu torej teoretično možen oziroma dopusten, ne glede na to, da ni zakonsko urejen. »Slovenska sodišča so v primerih, ko se postavlja vprašanje pripisnega spregleda, pač v enakem položaju kot sodišča v številnih drugih državah, kjer spregled pravne osebnosti ni zakonsko urejen in morajo svoje odločitve utemeljiti v okviru in z razlago obstoječih zakonskih norm in pravnih načel« (Štumberger, 2012, str. 33). Pregled slovenske sodne prakse pa nam pokaže, da takšnih primerov ni moč najti. Na prvi pogled se tako zdi morebiten predlog, da bi veljalo zakonsko celovito urediti tudi pripisni spregled, seveda smiselno – tako z vidika konsistentnosti ureditve kot tudi iz ostalih, predvsem praktičnih razlogov. Vendar če se spomnimo, da za pripisni spregled velja, da je primere, ko pride v poštev, težko klasificirati, saj je možnih veliko različnih dejanskih stanov, tovrsten predlog kaj hitro izgubi svojo privlačnost. Če bi potem nadalje rekli, da bi lahko tovrsten problem rešili z neko normo, ki bi bila izrazito splošne narave in bi z njo poskušali zajeti najrazličnejše možne dejanske stane, pa bi resnična praktična moč takšne norme kaj hitro izvodenela, saj bi se sodišča v konkretnih primerih še vedno morala posluževati obsežne sistematične argumentacije za njeno uporabo. V takem primeru bi bila potem razlika med takšno zakonsko ureditvijo ter načinom reševanja problema s splošnimi pravili in načeli v povezavi z razlago po cilju in namenu norme, ki je v osnovi kršena, minimalna. Obenem velja na tej točki še povedati, da je tudi vprašanje, ali gre v prvi alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1 za jamčevalni ali pripisni spregled, predvsem teoretične narave. Ne glede na to, ali se na teoretični ravni opredelimo, da gre za eno ali drugo vrsto, je s to alinejo možno rešiti precejšen del konkretnih primerov, ki bi jih rešila norma, za katero bi v teoriji lahko nesporno rekli, da predstavlja pripisni spregled. Obenem pa tudi ne smemo prezreti, da bo, ne glede na ureditev, končno besedo pri uporabi in razlagi norm vselej imela sodna praksa.

3.8 Zakon o finančnem poslovanju podjetij iz leta 1999

V Republiki Sloveniji pa smo imeli še en zakon, ki je urejal institut, ki je bil po učinkih zelo podoben spregledu pravne osebnosti – Mayr (2008a, str. 232-234) je mnenja, da je šlo za spregled, in sicer za jamčevalni spregled pravne osebnosti – in sicer Zakon o finančnem

poslovanju podjetij (ZFPPod), Ur. l. RS, št. 54/99 s spremembami. Veljal je od 23. julija 1999 do 15. januarja 2008. Kot oris naj najprej povem, da je ZFPPod od podjetij zahteval, da poslujejo tako, da so v vsakem trenutku sposobna pravočasno izpolnjevati svoje zapadle obveznosti (5. člen). Poleg tega so morala zagotoviti, da vedno razpolagajo z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrste poslov, ki jih opravljajo pri opravljanju svoje dejavnosti ter glede na tveganja, ki so jim pri tem izpostavljena (6. člen). V zvezi s tem je uprava podjetja morala zagotoviti, da podjetje posluje v skladu z zakonom in poslovnofinančnimi načeli (8. člen) ter da redno spremlja tveganja, ki jim je izpostavljeno pri delovanju in sprejema ustrezne ukrepe, s katerimi obvladuje ta tveganja (9. člen). Če je podjetje postalo nelikvidno in tako nesposobno pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti, je morala uprava nemudoma sprejeti potrebne ukrepe za zagotovitev likvidnosti in če s temi ukrepi ni bilo mogoče zagotoviti likvidnosti v roku naslednjih dveh mesecev, je morala pristojnemu sodišču predlagati začetek stečajnega postopka oziroma postopka prisilne poravnave (12. člen). Če pa je podjetje postalo prezadolženo in njegovo premoženje ni več zadoščalo za poplačilo vseh obveznosti podjetja, je morala uprava prav tako najkasneje v dveh mesecih predlagati začetek stečajnega postopka oziroma postopka prisilne poravnave (13. člen). Če uprava ni izpolnila teh obveznosti, je lahko osebno odgovarjala upnikom za morebitno škodo, ki jim je nastala zaradi take opustitve, poleg tega pa so nadzorni svet in družbeniki podjetja upnikom pod določenimi pogoji lahko tudi osebno odgovarjali za morebitno škodo (19.-22. člen).

Družbe, ki niso upoštevale predpisanih postopkov za ponovno vzpostavitev plačilne sposobnosti ali prenehanje poslovanja v primerih plačilne nesposobnosti, je bilo treba po uradni dolžnosti izbrisati iz sodnega registra brez predhodnega postopka likvidacije. To je družbam omogočilo, da so prenehale obstajati, ne da bi bilo njihovo premoženje zaseženo in uporabljeno za poplačilo upnikov. Da bi zagotovil varstvo upnikov izbranih podjetij, je ZFPPod določal osebno odgovornost družbenikov: v skladu s četrtem odstavkom 27. člena ZFPPod v povezavi s 394. členom ZGD iz leta 1993 se je štelo, da so se družbeniki strinjali, da prevzemajo solidarno odgovornost za kakršne koli neporavnane dolgove izbrisanega podjetja. Upniki podjetja so lahko uveljavljali svoje terjatve do družbenikov največ v obdobju enega leta po objavi obvestila o izbrisu v uradnem listu. Mayr (2008a, str. 234) izpostavlja, da so bile problematične predpostavke tega spregleda, »saj se je izbris po uradni dolžnosti navezoval na opustitev ravnanj, ki so v pristojnosti in pomenijo obveznosti posloводства, in ne družbenikov«.

O takšni ureditvi je odločalo tudi ustavno sodišče, saj so jo nekdanji družbeniki izbranih družb izpodbijali. 9. oktobra 2002 je ustavno sodišče z odločbo U-I-135/00 zavrnilo njihove argumente, pri čemer je ugotovilo, da je ukrep izbrisa nedejavne družbe, ki nima premoženja, skladen z ustavo. Iz navedene odločbe izhajajo razlogi, da gospodarsko nedejavno podjetje ni opravljalo poslov ali ustvarjalo dohodka, niti izvajalo plačil. Hkrati njegov finančni položaj ni bil poznan upnikom, ki so se zanašali na domnevo, da je podjetje imelo vsaj minimalno premoženje. Iz teh razlogov so nedejavne družbe predstavljale nevarnost za

varnost pravnega prometa družb in položaja njihovih upnikov. V zvezi z osebno odgovornostjo nekdanjih družbenikov je ustavno sodišče izpostavilo, da je bila uvedba spregleda pravne osebnosti ukrep, ki je bil v največji meri sposoben zavarovati upnike in varnost pravnega prometa nasploh. Položaj družbenikov se je torej poslabšal iz razloga, prevladujočega v javnem interesu (varstvo upnikov). Poslabšanje je bilo v ZFPPod napovedano vnaprej, vezano pa na razlog, ki je bil v celoti pod nadzorom družb oziroma njihovih družbenikov. Tem je bil dan zadosten čas, da se novim zahtevam prilagodijo in se izognejo zakonskemu poslabšanju svojega položaja. Prav tako je ustavno sodišče dodalo, da je obstajala potreba po dodatnem varstvu upnikov v ZFPPod, saj ob prenehanju takšnih gospodarskih družb ni predvideval nikakršnega postopka, ki bi zagotovil poplačilo upnikov in v primeru morebitne prezadolženosti gospodarske družbe tudi ni predvideval postopka, ki bi zagotovil vsaj uresničitev običajne odgovornosti kapitalskih družb, to je poplačilo iz sredstev družbe ob zagotovitvi enakopravnega položaja upnikov.

Kljub temu je ustavno sodišče priznalo raznolikost pravnih in dejanskih statusov družbenikov izbranih družb in uvedlo razliko med »aktivnimi družbeniki«, ki so imeli možnost vplivati na poslovanje družbe, in »pasivnimi družbeniki«, ki takšnega vpliva niso imeli. Potrdilo je navedeni zakon, kolikor se je uporabljal za prvo navedeno skupino, vendar ga je razveljavilo v zvezi s pasivnimi družbeniki. V skladu s to odločbo ustavnega sodišča so sodišča, ki so odločala o osebni odgovornosti nekdanjih družbenikov, morala predvsem ugotoviti, ali je posamezni družbenik imel vpliv na poslovanje zadevne družbe. Svojo presojo so morala utemeljiti na več merilih, predvsem na vrsti družbe (delniška družba ali družba z omejeno odgovornostjo), statusu družbenika (posameznik ali pravna oseba) in na notranjih razmerjih med družbeniki. Sodišča, ki so odločala o vprašanju osebne odgovornosti, so se lahko poleg tega oprla na splošna merila v zvezi s spregledom pravne osebnosti, določenimi v ZGD iz leta 1993.

O predstavljeni ureditvi ZFPPod je odločalo tudi Evropsko sodišče za človekove pravice v zadevi Lekić proti Sloveniji (pritožba št. 36480/07). Razsodilo je, da ni bila v nasprotju s Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), Ur. l. RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 in naslednji. Po mnenju senata je ZFPPod predstavljal »poskus ponovne vzpostavitve stabilnosti poslovnega trga in je tako imel legitimen cilj«. Glede sorazmernosti izpodbijanega ukrepa pa je senat obrazložil, da je neupoštevanje prava družb in načel dobrega upravljanja podjetij s strani podjetja »upravičeno zahtevalo odločen odziv organov oblasti, vključno z naložitvijo osebne odgovornosti vsakemu družbeniku, za katerega se je ugotovilo, da je odgovoren za nepravilnosti pri poslovanju podjetja.«

27. člen ZFPPod je leta 2007 sicer doživel spremembo, in sicer je bil njegov sporni četrti odstavek v celoti črtan, vendar je ustavno sodišče kmalu zatem ugotovilo neskladnost nove ureditve z ustavo. ZFPPod je nato kot rečeno januarja 2008 prenehal veljati, vendar ga je bilo z vidika teme tega magistrskega dela pomembno omeniti, saj je verjetno velik del sodne prakse na temo spregleda pravne osebnosti po ZGD »odpadel« tudi zato, ker je bilo pred sodišči veliko postopkov v zvezi s spregledom po ZFPPod.

4 ANALIZA SODNE PRAKSE

S tem poglavjem prehajam v osrednji del magistrskega dela, katerega predmet obravnave bodo odločitve slovenskih sodišč. Kot sem povedal že na začetku, imajo sodišča pri institutih, kakršen je spregled pravne osebnosti, še toliko pomembnejšo vlogo, saj ne gre za normo, ki bi se lahko uporabila s preprostim pravnim silogizmom, temveč njena uporaba od sodišč vselej terja dodatno razlago. Pri tem sodišča (posredno) odgovarjajo na več relevantnih vprašanj, ki se odpirajo ob uporabi obravnavanega instituta. Tako bom skozi analizo sodne prakse rešil dileme in vprašanja glede pravne podlage za odgovornost po 8. členu ZGD-1, predpostavk, ki morajo biti izpolnjene, pri čemer bo posebna pozornost namenjena osrednjemu pojmu zlorabe pravne osebe, vprašanja in posebnosti glede aktivne legitimacije, prav tako pa bom izpostavil problem dokazovanja, s katerim se v praksi soočajo upniki. Sodna praksa prav tako razkriva posebnosti v zvezi s stečajnim postopkom in delovnopravnimi spori. Pri pogledu na širšo sliko pa bo pomembna predvsem ugotovitev o tem, ali se namen instituta uveljavlja v sodni praksi.

4.1 Obveznost, odgovornost in vprašanje pravne podlage

Za začetek je ključno ločevanje med temeljem oz. pravno podlago same obveznosti, ki jo ima družba, in podlago za odgovornost družbenikov za to obveznost. Kot izhaja iz Sodbe in sklepa II Ips 234/2008 in II Ips 235/2008 Vrhovnega sodišča je temeljni pogoj za spregled pravne osebnosti družbe in odgovornosti družbenika za njene obveznosti, da je bila družba odgovorna za sporno obveznost. Če te obveznosti ni, tudi spregleda pravne osebnosti ne more biti. Obveznost (ter posledično odgovornost družbe za to obveznost) lahko temelji na različnih podlagah, vendar spregled pravne osebnosti ni podlaga same obveznosti. V prvi vrsti mora obveznost družbe obstajati in zahtevek za njeno izpolnitev nasproti družbi mora biti utemeljen. Spregled pravne osebnosti predstavlja uveljavitev odgovornosti družbenikov za obveznosti, »ki so izvirno še vedno obveznosti družbe do njenih upnikov« (Sodba VSRS II Ips 48/2015). Presoja sodišča, ali je vtoževana obveznost utemeljena, pa je ločena od presoje, ali za vtoževano obveznost odgovarjajo tudi družbeniki. Podlago za presojo same odgovornosti družbenikov predstavlja prvi odstavek 8. člena ZGD-1. Vrhovno sodišče v Sodbi VSRS II Ips 101/2013 obrazloži: »Pri tem institutu ne gre za odškodninsko odgovornost družbenikov, pač pa je spregled pravne osebnosti podlaga za odgovornost družbenikov za obveznosti družbe. Odgovornost družbenikov za obveznosti družbe je v takem primeru solidarna, splošna predpostavka takšne odgovornosti pa je zloraba pravne osebe. Po svoji naravi gre torej še vedno za obveznost družbe, vendar zanjo solidarno z družbo odgovarjajo njeni družbeniki.« Če zahtevek za izpolnitev obveznosti ni utemeljen, zanjo družbeniki na podlagi spregleda pravne osebnosti ne morejo odgovarjati. Če pa je zahtevek utemeljen, se na podlagi spregleda pravne osebnosti presoja, ali zanj odgovarjajo tudi družbeniki. Spregled pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1 je torej zgolj podlaga za uveljavljanje odgovornosti družbenikov za (sicer tudi brez takšne odgovornosti družbenikov) utemeljene obveznosti, ki jih mora izpolniti družba. Gre torej za

ločeno, a z njo povezano vprašanje. Vrhovno sodišče je to jasno obrazložilo v Sodbi III Ips 12/2004: »Namen uzakonitve spregleda pravne osebnosti je v tem, da pod določenimi pogoji za obveznosti družbe odgovarjajo tudi njeni družbeniki. 6. člen ZGD (zdaj 8. člen ZGD-1, op. a.) je namreč le pravna podlaga za uveljavljanje odgovornosti družbenika za obveznosti družbe, ne pa tudi dejanska in pravna podlaga za obveznosti družbe, katerih poplačilo se zahteva od družbenikov.« Iz Sklepa VSL I Cpg 637/2015 v zvezi s tem izhaja, da upniku terjatve do družbe nastane, če so izpolnjene predpostavke iz prvega odstavka 8. člena ZGD-1, še terjatev do družbenikov. Za isto obveznost torej lahko (če so izpolnjene predpostavke za odgovornost na temelju prvega odstavka ZGD-1) odgovarjata dve različni osebi: družba in še družbeniki. Vrhovno sodišče v navedeni zadevi III Ips 12/2004 – enako kot v Sodbi VSRS II Ips 101/2013 – prav tako pove, da je odgovornost družbenikov v primeru spregleda pravne osebnosti lahko le solidarna. Kljub temu da na podlagi spregleda pravne osebnosti odgovarjajo družbeniki skupaj z družbo za njeno obveznost (in potencialno solidarno z drugimi družbeniki), je odgovornost družbenikov individualna (iz česar izpeljemo sklep, da se izpolnjenost predpostavk spregleda presoja pri vsakem družbeniku individualno). Da gre pri presoji pravne podlage obveznosti in pravne podlage odgovornosti družbenikov za dve različni, a povezani vprašanji, je lepo ponazorjemo s sklepom Višjega delovnega in socialnega sodišča VDSS Pdp 464/2009, v katerem je to povedalo: »Pravna podlaga za vtoževano obveznost prvotožene stranke se tako ugotavlja po delovnopravnih predpisih, pravna odgovornost drugotožene stranke pa po določbi o spregledu pravne osebnosti. Spregled pravne osebnosti tako ni predmet samostojnega zahtevka, ampak se obstoj pogojev za uporabo tega instituta presoja v okviru materialnopravne presoje utemeljenosti tožbenega zahtevka, ki je postavljen nasproti družbeniku kot zavezancu za plačilo obveznosti.« Z drugimi besedami to pomeni, da če sodišče presodi, da zahtevke za izpolnitev obveznosti ni utemeljen (in sicer po predpisih, ki urejajo podlago konkretne obveznosti), ni mogoče uveljavljati odgovornosti družbenikov (na podlagi spregleda pravne osebnosti kot podlagi za odgovornost družbenikov za obveznosti družbe). Navedenim naziranjem sodne prakse sledi tudi teorija: »Določbo (8. člen ZGD-1, op. a.) lahko s pravno tehničnega vidika primerjamo z drugimi zakonskimi določbami, ki so temelj nastanka obveznosti in na podlagi katerih sodišče v pravnem postopku toženi stranki naloži izpolnitev obveznosti, na primer obveznost povrniti škodo. Gre za v zakonu določen temelj nastanka odgovornosti družbenika za obveznost(i) družbe« (Mayr, 2017).

Iz zakonskega besedila ni mogoče nedvoumno razbrati, kakšna je odgovornost družbenikov v primeru spregleda pravne osebnosti. Vrhovno sodišče je odgovorilo na to vprašanje v Sklepu VIII R 11/2015 in povedalo, da iz 8. člena ZGD-1 izhaja, da gre pri spregledu pravne osebnosti »za dvojno odgovornost – odgovornost družbe za svoje obveznosti in odgovornost družbenikov za obveznosti družbe – in ne za pravno nasledstvo družbenika.« Enakemu naziranju je Vrhovno sodišče sledilo tudi v kasnejšem Sklepu VIII R 8-2019, temu pa sledijo tudi ostala sodišča (npr. Višje delovno in socialno sodišče v Sklepu VDSS Pdp 107/2018, v katerem pove smiselno enako). To pomeni, da tudi če pride do spregleda pravne osebnosti in za obveznosti družbe upnikom odgovarjajo družbeniki, družba za svoje obveznosti ne

preneha odgovarjati. Iz tega lahko izpeljemo nesporno ugotovitev, da pri spregledu pravne osebnosti za obveznosti družbe še naprej odgovarja družba, solidarno pa odgovarjajo tudi njeni družbeniki. Takšna uporaba instituta je sicer skladna z jezikovno razlago prvega odstavka 8. člena ZGD-1, in sicer da »so za obveznosti družbe odgovorni *tudi* njeni družbeniki.« Kot izhaja iz Sodbe I Cp 681/2005 Višjega sodišča v Mariboru, je njihova odgovornost subsidiarna, s čimer se strinja tudi teorija.

V zgornjo analizo je bilo vključenih tudi nekaj odločb Višjega delovnega in socialnega sodišča, iz česar je moč izpeljati zaključek, da uporaba spregleda pravne osebnosti v praksi ni omejena zgolj na določene podlage obveznosti (npr. splošne civilnopravne), temveč pride v poštev tudi pri drugih podlagah obveznosti (npr. delovnopravnih predpisih). Kot lahko razberemo iz Sodbe II Ips 265/2013, je podlaga obveznosti lahko celo javnopravne narave, v konkretnem primeru je šlo za davčno obveznost. Ta zadeva pa odpira še pomembnejše vprašanje, ki se navezuje na podlago same obveznosti. Tožnik je v vloženi reviziji trdil, da terjatev do tožene stranke nima narave davčnega dolga. Trdil je, da je davčni dolg le v ozadju in da ga ne vtožuje več. Terjatev do glavnega dolžnika ima res svoj temelj v davčnih predpisih, narava pa bi naj bila drugačna, ko gre za tožbo na podlagi spregleda pravne osebnosti proti osebi, ki ni davčni zavezanec (družbenik). S tem bi naj terjatev dobila drug pravni temelj, in sicer bi naj to bila pravila o statusu gospodarskih družb, in ne več davčna pravila. Temelj zahtevka naj bi bil v prikrajšanju tožeče stranke zaradi nepravilnega ravnanja toženca kot družbenika, ki ima znake spregleda pravne osebnosti. Pravi temelj bi naj bil drugačen, tožena stranka naj ne bi bila v vlogi davčnega zavezanca, ampak v vlogi družbenika, ki je zlorabil svojo pravno osebo in bi naj zato bil odgovoren tožeči stranki zaradi izpolnitve zakonskih znakov spregleda pravne osebnosti. Vrhovno sodišče je revizijo zavrnilo in nedvoumno obrazložilo, da spregled pravne osebnosti pomeni izjemo od siceršnjega pravila, da družbe odgovarjajo za svoje obveznosti (le) s svojim premoženjem ter da o spregledu govorimo takrat, kadar zakon, sodna ali upravna odločba zanemari oz. zavestno prezre samostojno, z zakonom zagotovljeno bit pravne osebe in tako prenese učinke nekega, prvotno na pravno osebo navezanega stanja na osebo ali na osebe, ki stoji(jo) za pravno osebo. Iz tega torej izhaja, da družbenik odgovarja za obveznost družbe, »ta obveznost pa je po svoji naravi taka (ostaja taka), kot je bila obveznost družbe. Spregled je le temelj, pravna podlaga za njegovo odgovornost za obveznosti družbe, za katere sicer po zakonu glede na organizacijsko obliko družbe ne odgovarja, medtem ko temelj, pravna podlaga same obveznosti ostaja nespremenjena.« V konkretnem primeru je bila obveznost družbe davčna, zato je – skladno s pravkar navedenim teoretičnim naziranjem – ostala takšna tudi obveznost družbenika. Vrhovno sodišče dodaja, da »na to ne vpliva dejstvo, da družbenik sam ni bil davčni zavezanec in z davčno odločbo davek ni bil odmerjen njemu« in navede še en podoben primer: »V primeru, če bi šlo za obveznost po pogodbi, ki jo je sklenila družba, bi družbenik zanjo odgovarjal, pa čeprav ni bil pogodbenik in čeprav pogodba ustvarja pravice in obveznosti (samo) za pogodbeni stranki.« Za obveznost (ki ostaja takšne narave, kot je bila obveznost družbe) torej po spregledu odgovarja družbenik. Vrhovno sodišče dodatno argumentira, da ZGD-1 namreč ni temelj obveznosti družbe, pač

pa je ZGD-1 temelj spregleda, torej vzpostavitve odgovornosti družbenika za obveznosti družbe, oz. podlaga, ki jo določa ZGD-1 kot izjemo od načela popolne odgovornosti družbe za lastne obveznosti. Zaključiti še z ugotovitvijo, da posledično dejstvo, da je v postopku treba ugotoviti pogoje za spregled pravne osebnosti, ne vpliva na naravo – v tem primeru davčnega – dolga. Na naravo obveznosti pa prav tako ne vpliva okoliščina, v kakšnem postopku (sodnem, upravnem, davčnem) se ta obveznost uveljavlja ali izterjuje.

Spregled pravne osebnosti torej pomeni zgolj pravno podlago, po kateri se poskuša uveljaviti odgovornost družbenikov za obstoječo obveznost družbe. Praktičen učinek tovrstnih zaključkov, ki je razviden iz mnogoterih primerov v sodni praksi, je ta, da sama obveznost družbe pogosto (oz. celo v večini primerov) ne bo zanikana, ne glede na to, ali se zanika odgovornost družbenikov. Analiza takšnih zaključkov pa po drugi strani pravnologično tudi vodi do zgornje ugotovitve, da se sama obveznost oz. njena podlaga v primeru spregleda pravne osebnosti ne spremeni. Kot izhaja tudi iz kasnejše Sodbe Vrhovnega sodišča II Ips 40/2015, v kateri je Vrhovno sodišče odgovorilo na revizijsko vprašanje »ali v primeru spregleda pravne osebnosti družbenik odgovarja za obveznost družbe tako, da je ta obveznost po svoji naravi taka (ostaja taka), kot je bila obveznost družbe, in torej ali družbenik odgovarja v celoti za obveznost družbe?«, je sodna praksa glede tega vprašanja enotna. Vrhovno sodišče je tudi v tem primeru povedalo, da »v primeru spregleda pravne osebnosti družbenik odgovarja za obveznost družbe, ta obveznost pa je po svoji naravi taka oziroma ostaja taka, kot je bila obveznost družbe. Spremenjen je le temelj, pravna podlaga za njegovo odgovornost za obveznost družbe, za katero sicer po zakonu glede na organizacijsko obliko družbe ne odgovarja, medtem ko temelj, pravna podlaga same obveznosti ostaja nespremenjena.« Tudi v Sodbi II Ips 45/2019 Vrhovno sodišče argumentira, da je spregled le temelj, pravna podlaga za odgovornost družbenika za obveznosti družbe, za katere sicer glede na organizacijsko obliko družbe ne odgovarja, medtem ko temelj, pravna podlaga obveznosti (dolga) ostaja nespremenjena. Praktično to pomeni, da upnik ne more uveljavljati zahtevka zoper družbo na eni podlagi, zoper družbenika na podlagi spregleda pravne osebnosti pa na neki drugi podlagi. Analiza predstavljenih argumentov iz navedenih sodb lahko vodi le do zgoraj predstavljenega zaključka, in sicer da je podlaga obveznosti družbe, kadar se uveljavlja spregled, enaka ne glede na to, da se izpolnitev zahteva od družbenikov, in ne od družbe. Analiza Sodbe II Ips 40/2015 pa tudi vodi do ugotovitve, da družbenik za obveznost družbe odgovarja v celoti, česar zakon ne določa izrecno. Lahko bi si namreč zamislili primere, ko bi se družbeniki sklicevali na to, da so npr. zmanjšali premoženje družbe za manj kakor znašajo obveznosti družbe do upnikov, ki jih zdaj zaradi dejanja družbenika ne more poplačati. Vrhovno sodišče je takšno možnost zavrnilo. Vse te ugotovitve pa veljajo, kadar tožba zoper družbenike temelji na podlagi spregleda pravne osebnosti, in ne na kakšni drugi, posebni podlagi. To Vrhovno sodišče izčrpno obrazloži v navedeni Sodbi II Ips 40/2015: »Izhodiščna točka za pravilno pravno presojo je okoliščina, da predmetna tožba temelji na spregledu pravne osebnosti in ne na odškodninski podlagi. Zato ni pomembno, za kakšen znesek je direktor tožene stranke na podlagi odpisa terjatve gospodarske družbe S. iz naslova posojila zmanjšal

premoženje ter posledično oškodoval upnike te družbe.« S slednjim se Vrhovno sodišče navezuje na zgoraj navedeno ugotovitev, da družbeniki v primeru spregleda pravne osebnosti odgovarjajo za obveznost družbe v celoti. Vrhovno sodišče nadaljuje, da »terjatev tudi v primeru spregleda pravne osebnosti živi naprej, takšna kot je, oziroma ne preneha.« Pri spregledu pravne osebnosti tako stopi odgovorni družbenik v celoti v položaj dolžnika, tj. same gospodarske družbe. »Določba četrte alineje prvega odstavka 6. člena Zakona o gospodarskih družbah, na katero se sklicuje sodišče prve stopnje (vsebinsko identično besedilo ima tudi sedaj veljavna določba četrte alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1, ki jo citira sodišče druge stopnje), ki predstavlja temelj za spregled pravne osebnosti in ne temelj za obveznosti družbe – torej tudi ne za odškodninsko odgovornost družbenika le v okvirih povzročene škode, je povsem jasna – z v tem členu naštetimi fraudoloznimi ravnanji družbenik odgovarja namesto družbe za celotno terjatev upnika.« Iz tega sledi, da ni pomembno, v kakšnem obsegu je storil oziroma povzročil škodo. To pa pomeni, da mora tisti družbenik, ki je v svojo korist ali v korist druge osebe zmanjšal premoženje družbe, čeprav je vedel ali bi moral vedeti, da ta zato ne bo sposobna poravnati obveznosti tretjim osebam, v celoti odgovarjati za obveznost družbe in jo v tem obsegu tudi poravnati. Če – kot je bilo ugotovljeno zgoraj – obveznost ostane enaka, je to tudi povsem logično. Vrhovno sodišče ponudi še dodaten argument: »Stališče, da družbenik odgovarja oškodovanim upnikom le v okviru svoje odškodninske odgovornosti (torej v okviru obsega škode, ki jo je povzročil), bi pomenilo zanikanje bistva pojma spregleda pravne osebnosti, ki je v tem, da zakon, sodna ali upravna odločba zanemari, zavestno prezre samostojno z zakonom zagotovljeno bit pravne osebe in prenese učinke nekega, prvotno na pravno osebo navezanega stanja na osebo ali osebe, ki stojijo za pravno osebo.« Ponudi pa tudi obrazložitev, kaj pomeni odprava ločenosti družbenika in družbe: »objektivizacijo položaja »storilca« dejanja, ki je povzročilo spregled pravne osebnosti (njegovo objektivno zlitje z gospodarsko družbo in njenimi obveznostmi) oziroma personifikacijo okoriščene gospodarske družbe v njegovi podobi.« V praksi to pomeni, da je ugotavljanje »odškodninske« odgovornosti družbenika »omejeno le na ugotavljanje tiste zgornje premise spregleda pravne osebnosti, ki se nanaša na s citiranim zakonskim določilom določene subjektivne sestavine – namen, vedenje ali dolžnost vedenja glede možnosti (ne)poravnavanja obveznosti družbe in le v tej smeri je odgovornost individualizirana.« Iz tega lahko zaključimo, da mora sodišče (najprej) ugotoviti obstoj terjatve do družbe in (nato) določene predpostavke za spregled pravne osebnosti, po katerem bodo za terjatev v celoti, kakor je ugotovljena, odgovarjali družbeniki. Iz Sodbe in sklepa VSL II Cp 839/2018 pa izhajajo tudi odgovor na vprašanje časovnega trenutka nastanka odgovornosti na podlagi spregleda pravne osebnosti. Odgovornost družbenika za obveznosti družbe na podlagi 8. člena ZGD-1 praviloma nastane kasneje kot obveznost družbe. Nastane namreč šele, ko so izpolnjeni vsi pogoji za spregled pravne osebnosti, kar je seveda povsem razumljivo in ne potrebuje posebne dodatne razlage. V nadaljevanju pa bom predstavil, kaj lahko izluščimo iz sodne prakse v zvezi s samimi pogoji oz. predpostavkami spregleda.

4.2 Predpostavke za spregled pravne osebnosti v sodni praksi

Povedal sem že, da odgovornost družbenikov za obveznosti družbe na podlagi spregleda pravne osebnosti ne nastopi po samem zakonu. Zakon predstavlja zgolj podlago odgovornosti, kar konsistentno utemeljuje tudi sodna praksa. Spregled je treba uveljavljati in obstoj predpostavk oz. pogojev zanj tudi dokazati pred sodiščem. Šele sodišče ugotovi, ali so izpolnjeni vsi zakonski pogoji, da je mogoče družbeniku naložiti odgovornost za obveznosti družbe do določenega upnika. Kot sem povedal zgoraj, je odgovornost na podlagi spregleda pravne osebnosti individualna, kar v posledici pomeni, da je treba izpolnjenost predpostavk ugotavljati individualno, tj. za vsakega družbenika posebej.

Iz sodne prakse izhaja, da je ena od predpostavk za uspešno uveljavljanje spregleda pravne osebnosti ta, da upnik (kot tožnik) dokaže, da je njegova terjatev do družbe dospela in da družba svoje obveznosti ne bo plačala (npr. Sodba VSL I Cp 419/2017). To je skladno z naziranjem zgoraj, kjer sem iz sodne prakse izluščil, da je odgovornost družbenikov subsidiarna. Sodišče v Sodbi VSL II Cp 4/2015 denimo zelo jasno pove, da »predpostavke za uveljavitev spregleda pravne osebnosti niso podane že zato, ker tožnik ni izkazal, da bi sporno terjatev neuspešno uveljavljal od družbe.« Kot je navedlo Vrhovno sodišče že v starejši Sodbi II Ips 315/2000 tudi za spregled pravne osebnosti velja, da gre za izjemo od pravila, da vsaka pravna in fizična oseba predvsem sama odgovarja za svoje obveznosti, in da v primeru, ko ni ugotovljeno vsaj to, da je gospodarska družba odklonila upniku izpolnitev obveznosti, ni pogojev za njegovo uveljavljanje. Ta pogoj resda ni izrecno določen v ZGD-1, vendar pa izhaja iz navedenega razlagalnega argumenta. Če želijo upniki v sodnem postopku uspešno uveljavljati spregled, morajo na izpolnitev svojih (dospelih) terjatev najprej pozvati družbo. Šele če družba izpolnitev odkloni (pogosto bo to seveda zato, ker svoje obveznosti enostavno ne bo mogla izpolniti), lahko upniki na podlagi spregleda pravne osebnosti izpolnitev terjajo od družbenikov.

Sodna praksa dosledno navaja sledeče predpostavke, ki morajo biti izpolnjene, da bo uveljavljanje spregleda pravne osebnosti na podlagi 8. člena ZGD-1 lahko uspešno:

1. da gre za razmerje med pravno osebo, za obveznosti katere njeni člani po zakonu ne odgovarjajo, in njenimi člani;
2. da ta pravna oseba ni izpolnila svoje obveznosti upniku;
3. obstoj enega izmed (zakonskih) dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti v takšnem obsegu, da pomeni zlorabo pravne oblike pravne osebe;
4. da obstaja med uresničitvijo dejanskega stanu spregleda (ravanjem, ki je podlaga spregleda) in neizpolnitvijo obveznosti vzročna zveza;
5. da je ravnanje, ki utemelji spregled, mogoče pripisati članu, ki se mu s spregledom naloži odgovornost.

Navedene predpostavke so v sodni praksi splošno sprejete (glej npr. Sklep VSL II Cp 536/2018 in Sklep VSM I Cp 632/2021). Trditveno in dokazno breme obstoja predpostavk

za spregled pravne osebnosti je na tožniku, tj. upniku, ki uveljavlja spregled (Sklep VSM I Cp 632/2021).

V zvezi s prvo predpostavko že iz ubeseditve prvega odstavka 8. člena ZGD-1 izhaja, da za obveznosti družbe odgovarjajo tudi njeni družbeniki, kar seveda pomeni, da gre za razmerje na podlagi članstva v pravni osebi (družbi). Prav tako pa ti člani po zakonu ne odgovarjajo za obveznosti družbe, kajti v nasprotnem primeru uveljavljanje spregleda pravne osebnosti sploh ni potrebno. Članstvo v pravni osebi je bistven element spregleda pravne osebnosti, s tem da se članstvo torej nanaša na člane pravnih oseb korporacijskega tipa. V teoretičnem delu sem izpostavil, da se del teoreije zavzema za to, da bi bodisi zakon bodisi sodna praksa morala dopustiti tudi izjemno možnost spregleda pravne osebnosti v razmerju do osebe, ki formalno ni družbenik, na družbo pa (npr. kot »posredni« družbenik) vseeno izvaja odločilen vpliv in na splošno ravna kot družbenik. Vendar ugotavljam, da sodna praksa pojem družbenika dosledno veže na formalni položaj družbenika in tako stoji na stališču, da (ob izpolnitvi predpostavk) za obveznosti družbe odgovarjajo le njeni družbeniki, ne pa tudi druge osebe. Takšno stališče je Vrhovno sodišče sprejelo že v zadevah Sodba in sklep III Ips 73/99 in III Ips 74/99: »Ob izpolnitvi predpostavk iz omenjene zakonske določbe pa odgovarjajo za obveznosti družbe samo njeni družbeniki, ne pa tudi druge osebe. Tožeča stranka ni nikoli zatrjevala, da bi bila katera od toženih strank družbenik družbe B. d.o.o. Iz njenih tožbenih navedb izhaja celo nasprotno – nobena od toženih strank ni družbenik družbe B. d.o.o. Da nobena od toženih strank to ni, pa izhaja tudi iz sodnega registra. /.../ Ker nobena od toženih strank ni družbenik družbe B. d.o.o., po določbi 6. člena Zakona o gospodarskih družbah (zdajšnjega 8. člena ZGD-1, op. a.) tožene stranke ne odgovarjajo za obveznosti omenjene družbe.« Stališča, da je spregled mogoče uveljavljati le proti družbenikom, Vrhovno sodišče tudi v novejši sodni praksi ni spremenilo: »In prav zaradi tega, ker je spregled pravne osebnosti sam po sebi izjema in ne pravilo, to nujno vodi k sklepanju, da je s spregledom pravne osebnosti mogoče uveljavljati le terjatev proti (neposrednim) družbenikom, nikakor pa ne nasproti tretjim osebam, ki bi bile morda povezane z družbeniki. Tako je že iz tega razloga zahtevke zoper prvo toženko na tej pravni podlagi neutemeljen« (Sodba VSRS III Ips 107/2016-5). Temu sledijo tudi ostala sodišča, kot primer naj navedem Sklep VSL II Cp 2699/2017: »Pasivno legitimiran v smislu 8. člena ZGD-1 je lahko le družbenik, kar pa toženec v času prodaje poslovnega deleža družbe ni bil in tudi kot poslovodja te družbe ob prodaji ne more biti pasivno legitimiran.« Vendarle pa sem našel tudi eno sodno odločbo, kjer je sodišče navedlo možnost širše interpretacije pojma družbenik. Iz obrazložitve Sklepa VSL I Cpg 1584/2012 izhaja: »Pri neposrednem jamčevalnem spregledu gre za odgovornost formalnega družbenika (vpisanega v register) za obveznosti kapitalske družbe, glede na različne načine kapitalske povezanosti družb pa lahko pride tudi do posrednega jamčevalnega spregleda, pri katerem za obveznosti družbe odgovarja tudi posredni, neformalni družbenik (tisti družbenik, ki dejansko izvaja pravice družbenika, čeprav ni vpisan v register). Utemeljena je zato navedba sodišča prve stopnje, da je ob takšni, širši interpretaciji pojma družbenik in ob upoštevanju lastniške prepletenosti med družbama F. S. d.o.o. in F. S. D. d.o.o., P. S. preko formalnega (vpis v sodni register)

članstva v obvladujoči družbi F. S. d.o.o. tudi dejanski (večinski) član oz. družbenik družbe F. S. D. d.o.o., ter je tudi v tej imel in izvajal pravice družbenika, čeprav kot posameznik ni imel formalnega statusa člana, vpisanega v sodni register.« Kljub temu pa je možno razbrati, da gre v tem primeru prej za specifiko konkretnega primera kot za pravilo, ki bi se ga sodna praksa splošno držala. Nadalje iz odločbe Ustavnega sodišča U-I-135/00 lahko razberemo, da razlikuje med pravimi, aktivnimi, in nepravimi, pasivnimi družbeniki in kot izhaja tudi iz Sodbe VSK I Cpg 169/2003, je treba ugotavljati tudi dejansko vzpostavljena notranja razmerja med družbeniki. Do jamčevalnega spregleda pravne osebnosti nikdar ne pride v razmerju do manjšinskega družbenika, ki na pravno osebo nima vpliva. Razlog za to pa je v tem, da tak manjšinski družbenik, ki nima nikakršnega vpliva, logično ne more uresničiti enega izmed dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti (Mayr, 2008a, str. 107).

V zvezi z drugo predpostavko sem izsledke iz sodne prakse podal že zgoraj, zato naj na tej točki zgolj ponovim, da je za uveljavljanje spregleda pravne osebnosti po sodni praksi Vrhovnega sodišča potrebno vsaj to, da je gospodarska družba odklonila upniku izpolnitev obveznosti. Upnik mora v postopku to dokazati. Družbeniki za obveznosti družbe odgovarjajo subsidiarno. Razen pri spregledu na podlagi druge alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1, ko družbeniki lahko odgovarjajo tudi svojim upnikom, družbeniki na podlagi spregleda pravne osebnosti odgovarjajo upnikom družbe: »Iz zapisa prvega odstavka te določbe se da namreč zanesljivo ugotoviti, da odgovarjajo družbinim upnikom, kajti odgovarjajo za obveznosti družbe« (Sodba III Ips 145/2005).

Tretja navedena predpostavka iz sodne prakse predstavlja samo bistvo analize spregleda pravne osebnosti, tj. obstoj enega izmed (zakonskih) dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti. V okviru te predpostavke se presoja tudi pojem zlorabe kot *conditio sine qua non* za spregled (kot izhaja iz zadeve US U-I-135/00), ki pa si zasluži posebno ter širšo obravnavo in ga bom zato obravnaval posebej, vseeno pa moram opozoriti, da je zloraba temelj spregleda pravne osebnosti. Na tem mestu pa podajam primere iz sodne prakse, katerih namen je ponazoriti nekaj resničnih (konkretnih) dejanskih stanov po posameznih alinejah prvega odstavka 8. člena ZGD-1, na podlagi katerih so upniki uveljavljali spregled pravne osebnosti.

Primer iz sodne prakse – prva alineja:

Iskanje po bazi sodne prakse morda nekoliko presenetljivo pripelje do ugotovitve, da ni moč najti ugodilne sodbe na podlagi prve alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1 (pri čemer velja opozoriti, da so javno dostopne zgolj sodne odločbe višjih sodišč in Vrhovnega sodišča RS). Kot sem predstavil že v teoretičnem delu, prva alineja sankcionira različne zaveze in prepovedi, ki zavezujejo družbenike, ki jih nato kršijo s poslovanjem preko družbe. Mayr (2018, str. 18) kot možen razlog za neuporabo prve alineje v praksi navaja, da »upniki družbe (ki je zlorabljen za dosego družbenikom prepovedanega cilja) praviloma niso upravičenci iz zavez oziroma prepovedi, ki veljajo za družbenike«. Kot tipičen primer za uporabo prve alineje se v teoriji navaja kršitev konkurenčne prepovedi. V zvezi s tem sem našel Sklep

VSL II Cp 536/2018, ki bi lahko primer kršitve konkurenčne prepovedi, vendar ta v konkretnem primeru ni več veljala, zaradi česar tudi zahtevki na podlagi spregleda pravne osebnosti po prvi alineji ni bil uspešen. Sodišče v obrazložitvi navaja: »Tožnik je navedel obširno trditveno podlago, ki omogoča subsumpcijo primera pod več zakonskih dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti iz prvega odstavka 8. člena ZGD-1. Sodišče prve stopnje je kot zlorabo pravne osebe opredelilo kršitev konkurenčne prepovedi iz prvega odstavka 41. člena ZGD-1, ker je bila L. M. prokuristka tako družbe N. d.o.o., kot družbe F. d.o.o. Kršitev konkurenčne prepovedi lahko pomeni uresničitev dejanskega stanu iz prve alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1, vendar sodišče prve stopnje spregleda, da velja konkurenčna prepoved le v času, ko ima nekdo lastnost osebe iz prvega odstavka 41. člena ZGD-1. Z začetkom stečajnega postopka so namreč prenehala pooblastila L. M. kot prokuristke družbe N. d.o.o (prvi odstavek 245. člena ZFPPIPP), zato zanjo ni več veljala prepoved konkurence. Prav tako je pritrditi pritožnici, da konkurenčna prepoved predpostavlja hkratno poslovanje obeh družb. S strani sodišča prve stopnje ugotovljene dejanske okoliščine, tako ne omogočajo zaključka o zlorabi pravne osebe.«

V Sodbi VSL I Cp 296/2022 pa je višje sodišče predstavilo, da je sodišče prve stopnje konkretno dejansko stanje sploh napačno subsumiralo pod prvo alinejo prvega odstavka 8. člena ZGD-1. Iz obrazložitve izhaja: »Sodišče prve stopnje je navedlo, da naj bi toženka storila kršitev iz prve alineje (da je družbo zlorabila za cilj, ki je nje kot posameznici prepovedan), kar je obrazložilo s tem, da je (očitno) spravila v svoj žep gotovino, ki jo je tožnik izročil pravni osebi kot predujem za nepremičninski posel, ta denar pa nikoli ni bil položen na račun družbe, niti zaveden v njenih bilancah. Pritožba pravilno opozarja, da te okoliščine nikakor ne kažejo na to, da bi toženka družbo – pravno osebo zlorabila za doseg cilja, ki je njej kot posameznici prepovedan. Te okoliščine kažejo na kršitev davčnih in knjigovodskih predpisov in verjetno tudi oškodovanje družbe (ker je poneverila denar, ki je bil izročen družbi), nikakor pa ne na doseganje cilja, ki ga toženka kot posameznica oz. fizična oseba ne bi mogla doseči. Tudi prvostopenjska sodba ne pojasni, kateri naj bi bil ta, za posameznika prepovedani, cilj.« Vidimo torej, da se sodišča dosledno držijo dejanskih stanov, kakor jih predvideva zakon, obenem pa jih morajo tudi razlagati.

Primer iz sodne prakse – druga alineja:

Druga alineja govori o zlorabi družbe kot pravne osebe s strani družbenikov za oškodovanje svojih ali njenih upnikov. Lep primer ugodilne odločbe predstavlja Sodba in Sklep VSM I Cp 1448/2013. Toženec je bil lastnik zemljišča parc. št. 1007/2 k.o. P., na katerem je s partnerji nameraval zgraditi hišo z osmimi stanovanji zaradi oddajanja stanovanj. Zaradi odstopa partnerjev od načrta je toženec kot fizična oseba pridobil gradbeno in upravno dokumentacijo (gradbeno dovoljenje z dne 12. 2. 2007) za enostanovanjsko hišo. Ustanovil je družbo A. - g., d.o.o., v kateri je bil edini družbenik in direktor. S prodajno predpogodbo 31. 5. 2007 je družbi dovolil, da še pred sklenitvijo glavne pogodbe in plačilom kupnine na parc. št. 1007/2 gradi stanovanjski objekt. V M. ulici, v območju, kjer po prostorskih planih gradnja večstanovanjskih objektov ni dovoljena, je bila tako zgrajena stavba z desetimi

stanovanji. Družba formalno ni nastopala kot investitor, pač pa je toženec še vedno v svojem imenu 26. 10. 2007 vložil zahtevo za izdajo uporabnega dovoljenja za enostanovanjsko stavbo, ki mu je bilo izdano 30. 11. 2007. Po predpogodbi je glavno pogodbo o prodaji zemljišča parc. št. 1007/2 k.o. P. z družbo sklenil 6. 11. 2007. Kot direktor je toženec v imenu družbe s tožniki (upniki družbe) od marca do maja 2008 sklepal prodajne pogodbe za stanovanja. Sodišče prve stopnje je v postopku ugotovilo številne napake stavbe in stanovanj, ki imajo značaj skritih napak, številne tudi značaj napak v solidnosti zgradbe. Dejanske ugotovitve sodišča prve stopnje utemeljujejo zaključek, da so podani razlogi za spregled pravne osebnosti in za odgovornost toženca po drugi alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1 za obveznosti družbe iz pogodb o prodajah stanovanj tožnikom. Argumenti sodišča so bili sledeči. Toženec je bil kot direktor in edini družbenik tudi edini oblikovalec poslovne volje družbe. Vedel je, da obstaja gradbeno dovoljenje zgolj za enosobno stanovanje in da se brez ustrezne gradbene dokumentacije gradi deset-stanovanjska stavba. Prav tako je vedel za številne neprimernosti v izvedbi, ki so bile posledice tega, pa vendar je pod krinko družbe poskrbel za izvedbo gradnje in stanovanja z napakami prodal tožnikom. Toženec je družbo očitno izkoristil za izogib osebni odgovornosti za napake oziroma za oškodovanje kupcev stanovanj, ki bi bili njegovi upniki, če prodajalec formalno ne bi bila družba. Toženec tako zaradi spregleda pravne osebnosti osebno odgovarja za napake stanovanj, ki jih je prodala njegova družba z omejeno odgovornostjo. Zadeva je prišla pred Vrhovno sodišče RS, ki je toženčevo revizijo zavrnilo (Sodba VSRS II Ips 88/2015): »V konkretnem primeru gre za okoliščine, ki kažejo na to, da je toženec družbo izkoristil z namenom, da se izogne svoji neposredni odgovornosti kupcem stanovanj in jo na ta način zlorabil za oškodovanje njenih upnikov.«

Primer iz sodne prakse – tretja alineja:

Po tretji alineji bo družbenik odgovarjal, če je v nasprotju z zakonom ravnal s premoženjem družbe kot pravne osebe kot s svojim lastnim premoženjem. Preprost primer, ki ga lahko uporabimo za ponazoritev, predstavlja Sodba VSL I Cp 419/2017. Višje sodišče je zavrnilo pritožbo toženca, družbenika družbe M., in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje, s katero je to na podlagi spregleda pravne osebnosti razsodilo, da je toženec dolžan tožnici (upnici) plačati 219.080,61 EUR (z zakonskimi zamudnimi obrestmi), kolikor je znašala njena terjatev do družbe. Višje sodišče je pritrdilo presoji sodišča prve stopnje, da so bili v konkretnem primeru izpolnjeni zakonski pogoji po tretji alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1 za spregled pravne osebnosti. Toženec (družbenik) je v nasprotju z zakonom ravnal s premoženjem družbe kot pravne osebe kot s svojim lastnim premoženjem. V zadevi je tožnica (upnica) imela terjatev do družbe M., ki je bila dokazana in dospela, sodišče pa je tudi ugotovilo, da družba M. dolga ne bo plačala. Po drugi strani je tožencu (družbeniku družbe M.) družba G. v več primerih izročila gotovino (kupnino), namenjeno družbi M. (šlo je torej za premoženje družbe M.). Toženec prejetega denarja ni položil na TRR družbe M., prav tako pa tudi ni dokazal, da bi denar kako drugače porabil za potrebe družbe M. Tožnica je dokazala, da je toženec dejansko in dobresedno (fizično) prejel denar v roke, prejeti zneski

pa se nato niso izkazali kot prihodek družbe M. Toženec bi lahko izkazal, da je prejeti denar »usmeril« v družbo M., torej da denar ni ostal dejansko in fizično v njegovi sferi, s čimer bi posledično izkazal, da premoženja družbe M., katere družbenik je bil, ni štel kot svoje lastno premoženje, vendar tega ni storil. Dokazana pa je bila tudi vzročna zveza med uresničitvijo dejanskega stanu spregleda po tretji alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1 in neplačilom tožničine terjatve. Z navedenim je sodišče ugotovilo, da je toženec izpolnil pogoje za spregled pravne osebnosti po tretji alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1, zaradi česar je tožničinemu zahtevku ugodilo.

Primer iz sodne prakse – četrta alineja:

Da bi bila podana situacija o odgovornosti družbenika za obveznost družbe iz četrte alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1, sodna praksa skladno z zakonskim besedilom navaja, da morata biti izpolnjeni tako objektivna predpostavka – zmanjšanje premoženja družbe v korist družbenika ali v korist druge osebe, kot tudi subjektivna predpostavka – da je družbenik vedel oz. bi moral vedeti, da družba zaradi zmanjšanja premoženja ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam (glej npr. Sklep VSL I Cpg 453/2011). Sodna praksa pa še dodatno opozarja na nekaj, kar ni izrecno zapisano v zakonski določbi (čeprav bi se to smiselno iz nje sicer dalo razbrati), in sicer, da je pri uporabi četrte alineje bistvenega pomena tudi okoliščina, ali je družbenik zlorabljal družbo v času, ko bi morala družba svojim upnikom poravnati svoje obveznosti. To pomeni, da morajo te obveznosti (terjatve tretjih oseb) obstajati že v času očitane ravnanja zlorabe pravne osebe. Sicer družbenik, ki je zlorabljal pravno osebo, niti ne bi mogel vedeti, da družba zaradi zlorabe (zmanjševanja premoženja) ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam (tako sodišče v Sklepu VSK Cpg 139/2015). Sodna praksa prav tako opozarja, da se zmanjšanje premoženja družbe lahko kaže tako v efektivnem zmanjšanju premoženja kot tudi v preprečitvi povečanja premoženja (Sklep VSL II Cp 536/2018).

Kot primer ugodilne sodbe naj predstavim Sodbo VSL I Cp 2118/2018. Družba G. d. o. o. je prejela od tožnice dne 15.498,00 EUR brez pravne podlage (neupravičena obogatitev), ker je tožnica dolg njenega moža, ki ga je ta imel do toženca (sicer tudi edinega družbenika in direktorja družbe G. d. o. o.) pomotoma plačala družbi G. d. o. o. namesto pravilno tožencu. Sodišče je presodilo, da je bila družba G. d. o. o. brez pravnega temelja obogatena na tožničino škodo in je bila prejeto dolžna vrniti, a tega ni storila. Toženec je kot direktor in edini družbenik družbo G. d. o. o. kasneje prodal za znesek 1.000,00 EUR, v predmetnem sodnem postopku pa se je izkazalo, da je tik pred njeno prodajo zmanjšal njeno premoženje. Pred tem je družba razpolagala s premoženjem in je pozitivno poslovala. Družba zaradi zmanjšanja premoženja s strani toženca zatem ni bila več sposobna izpolniti svoje obveznosti do tožnice v višini 15.498,00 EUR, kmalu po prodaji pa je bila tudi izbrisana iz sodnega registra brez likvidacije. Iz obrazložitve sodbe izhaja: »Ob pravilni ugotovitvi, da je imela družba G. d. o. o. pred njeno prodajo premoženje in je pozitivno poslovala, ter nadaljnji ugotovitvi, da je toženec svoj 100 % delež v družbi prodal zgolj za 1.000,00 EUR, pri čemer družba po tem ni nikdar več poslovala in je imela čez nekaj dni po menjavi lastnika

za vselej blokiran transakcijski račun, čez nekaj mesecev pa je bila izbrisana iz sodnega registra brez likvidacije, kar ni bilo sporno, je sodišče prve stopnje pravilno zaključilo, da je družbo izčrpal toženec ter da je s svojim ravnanjem zmanjšal premoženje družbe in zase ali za koga drugega pridobil korist, zaradi česar ni bila več sposobna izpolniti svoje obveznosti do tožnice iz naslova neupravičene obogatitve (objektivni element zlorabe po četrti alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1).« Sodišče razloguje, da je bil izkazan tudi subjektiven element zlorabe po četrti alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1: »Ker toženec po pravilni ugotovitvi izpodbijane sodbe ni dokazal, da sta imela tožnica ali njen mož kakršnokoli obveznost do družbe, je sodišče prve stopnje pravilno zaključilo, da je toženec dobro vedel, da mora družba, zoper katero je tožnica vložila tožbo zaradi vračila spornega zneska, neupravičeno prejetih 15.498,00 EUR vrniti. Pravilno pa je tudi zaključilo, da je toženec družbo prodal dober mesec potem, ko je družba prejela tožničino tožbo, prav zato, da bi se izognil njeni odgovornosti za vračilo tega zneska (in ne zato, ker je želel novo zaživeti z novim podjetjem, kot je trdil toženec), pri čemer je pred prodajo za zelo nizek znesek kupnine nedvomno zmanjšal njeno premoženje, in je tako moral vedeti, da ne bo sposobna poravnati svojega dolga do tožnice.«

S Sodbo VSL I Cpg 1171/2010 pa je sodišče razsodilo, da tožniku (upniku družbe N.) ni uspelo izkazati objektivnega pogoja po četrti alineji prvega odstavka takratnega 6. člena ZGD (zdajšnjega 8. člena ZGD-1), za obstoj katerega se zahteva zmanjšanje premoženja družbe. Tožnik je imel terjatev do družbe N., ki jo je na podlagi spregleda pravne osebnosti uveljavljal zoper njenega družbenika N.S. Sodišče subjektivnih predpostavk ni presoјalo, saj je povedalo, da samo dejstvo, da kupnina s strani družbe D. družbi N. morebiti ni bila plačana, še ne vodi do zaključka, da je bilo premoženje družbe N. zmanjšano. Šlo bi namreč zgolj za spremembo strukture premoženja (v konkretnem primeru iz nepremičnine v obligacijskopravno terjatev oz. obratno). Družba N. je tako na podlagi prodajne pogodbe imela terjatev (obligacijsko pravico) na plačilo kupnine. Ta terjatev predstavlja njeno premoženje. V primeru, da bi bila terjatev plačana, se samo premoženje družbe N. ne bi spremenilo, spremenila bi se le njegova struktura. Višje sodišče je tako razsodilo, da je ob izostanku trditev v smeri navideznosti prodajne pogodbe oziroma kupnini pod tržno ceno, zaključek sodišča prve stopnje o tem, da objektivni pogoj po četrti alineji prvega odstavka 6. člena ZGD (zdajšnjega 8. člena ZGD-1), tj. zmanjšanje premoženja družbe, ni izpolnjen, pravilen.

Četrta predpostavka za uveljavljanje spregleda pravne osebnosti pa predstavlja pogoj obstoja vzročne zveze med uresničitvijo dejanskega stanu spregleda (ravanjem, ki je podlaga spregleda) in neizpolnitvijo obveznosti. V praksi to pomeni, da mora upnik dokazati, da družba ni izpolnila svoje obveznosti ravno zaradi določenega ravnanja družbenika. To predpostavko se da razlagati v povezavi s peto predpostavko, ki zahteva, da je ravnanje, ki utemelji spregled, mogoče pripisati članu, ki se mu s spregledom naloži odgovornost, obenem pa ta peta predpostavka tudi pove, da za obveznosti družbe na podlagi spregleda ne bodo odgovarjali vsi družbeniki, temveč le tisti, ki se jim lahko očita takšno ravnanje. V tej

zvezi ugotavljam, da sodna praksa (tako npr. Sklep VSL I Cpg 357/2020) izraža stališče, da je odgovornost družbenikov individualna in da se pri vsakem družbeniku posebej presoja subjektivne sestavine za zlorabo družbe, kot so namen, vedenje ali dolžnost vedenja. Obenem lahko iz zadeve US U-I-135/00 razberemo, da lahko odgovarjajo le družbeniki, ki so imeli aktivno vlogo v družbi. To je skladno tudi s prepričanjem teorije, da je treba upoštevati vse okoliščine, ki vplivajo na odgovornost, zlasti pa stopnjo vključenosti družbenika v gospodarjenje družbe, vpliv družbenika na posloводство in njegovo sodelovanje pri tem, vprašanje, koliko je bil družbenik seznanjen z gospodarjenjem družbe, kakšen je bil interes družbenika za sodelovanje v družbi (npr. ali je bil njegov interes zgolj zaradi udeležbe pri dobičku ali pa je morda bil njegov interes v aktivni udeležbi pri upravljanju oz. poslovodu) ipd. (Bohinc in drugi, 2014, str. 157).

4.3 Podrobneje o pojmu zlorabe kot ga razume sodna praksa

Zloraba pravne osebe s strani družbenika je osrednji pojem pri obravnavi spregleda pravne osebnosti in predstavlja srčiko obravnavane problematike, saj je predpostavka za vse zakonske dejanske stanove iz prvega odstavka 8. člena ZGD-1 (npr. Sklep VSL II Cp 1624/2015 in ostale zadeve, ki bodo navedene v tem razdelku). Pojem »zloraba družbe kot pravne osebe« je nedoločen pravni pojem (pravni standard), ki ga je treba v vsakem posamičnem primeru napolniti z ugotovitvijo vseh relevantnih okoliščin, kot obrazloži Vrhovno sodišče v Sklepu in sodbi VSRS II Ips 24/2019). Kot tak potrebuje razlago, kar terja od sodišč, da v vsakem posameznem primeru presodijo, ali konkretno ravnanje družbenika pomeni, da je družbo zlorabil ali ne. Povsem splošno velja, da gre pri zlorabi za »uveljavljanje pravice ali uporabo pravnega instituta na način, ki je v nasprotju z njenim oziroma njegovim namenom in ciljem, pri tem pa posega v pravice tretjih« (Mayr, 2008a, str. 218). Zloraba pravne osebe v kontekstu spregleda pravne osebnosti pa je v tem, »da je pravna oseba ustanovljena in uporabljena nalašč zato, da bi se dosegel cilj, ki je pripadnikom skupnosti prepovedan, ali da bi se prizadela ali izničila utemeljena terjatev tretje osebe« (Bohinc in drugi, 2014, str. 154). Pojem zloraba družbe kot pravne osebe je torej pravni standard, ki ga je treba napolniti z okoliščinami konkretnega primera. Sodišče tako v Sklepu VSL II Cp 1043/2016 obrazloži, da je zloraba po drugi alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1 podana, če je pravna oseba uporabljena na način, ki nasprotuje njenemu zakonskemu ustroju in namenu njenega obstoja, zajame pa lahko najrazličnejša ravnanja družbenikov za oškodovanje upnikov. Tega, da gre za široko polje različnih možnih dejanskih situacij, pa se ne sme razumeti v smislu, da je spregled pravne osebnosti splošno uporabno sredstvo v primerih, ko bi družba oškodovala upnike, četudi v korist družbenika. Upniki morajo namreč v sodnem postopku konkretizirano navajati in dejansko izkazati, da je družbenik zlorabil pravno osebo. Zgolj pavšalno navajanje ni dovolj (kot izhaja iz obrazložitve Sodbe VSM Cp 680/96). To tudi pomeni, da samo nedopustno ravnanje družbe ni razlog za spregled niti v primeru, ko bi od tega imeli koristi družbeniki. Kot sem predstavil zgoraj, je eden od pogojev za spregled to, da je družbenik tisti, ki ravna na nedovoljen način oz. da je nedovoljeno ravnanje mogoče pripisati njemu. Do zlorabe mora priti s strani njenega družbenika in mora

biti podana »v smislu objektivne ali institucionalne zlorabe, to je uporabe pravne osebe na način, ki nasprotuje njenemu zakonskemu ustroju in namenu njegovega obstoja« (Mayr, 2010, str. 1012). Sodna praksa razume zlorabo pravne osebe kot splošno predpostavko za uveljavitev odgovornosti na podlagi spregleda pravne osebnosti, saj predstavlja temelj in bistveni razlog za spregled v vseh primerih, navedenih v prvem odstavku 8. člena ZGD-1, in jo je treba zatrjevati v tožbi (Sodba VSL II Cpg 301/2022). Pri tem pa mora iti za zlorabo, ki je bistveno povezana z ravnanji družbenikov pravne osebe, ki z zlorabo dosegajo svoje interese ali koristi (Sklep VSK Cpg 139/2015). Vrhovno sodišče v Sklepu II Ips 420/2008 pove, da je treba možnost spregleda pravne osebnosti zadržati v sprejemljivih mejah kot izjemo od načela samostojne odgovornosti gospodarskih družb, tako da pride do spregleda lahko le v tistih primerih, ki jih določa zakon. Pri presoji zlorabe je treba upoštevati objektivne in subjektivne elemente oz. okoliščine. Objektivne okoliščine bodo tako npr. ravnanje s premoženjem družbe kot s svojim lastnim premoženjem ali npr. zmanjšanje premoženja družbe, subjektivne okoliščine pa bodo namen, védenje in dolžnost védenja družbenika, zoper katerega se navaja, da je zlorabil družbo. Zanimivo naziranje glede izpolnitve standarda zlorabe pa je Vrhovno sodišče izrazilo v novjšem Sklepu in sodbi VSRS II Ips 24/2019, ko je obrazložilo, da se za njegovo izpolnitev »ne zahteva (obarvani) naklep drugemu škodovati, marveč zadošča že nižja stopnja krivde (vsaj huda malomarnost). V tem se pojem zlorabe razlikuje od šikanoznega ravnanja, kjer gre zgolj še za navidezno izvrševanje pravice.« Po drugi strani pa sodišče v Sodbi VSL I Cpg 104/2023 pristavlja, da če ob okoliščinah, ki indicirajo zlorabo pravne osebe, soobstajajo resni indici v nasprotni smeri, spregled pravne osebnosti ne bo mogoč. Da je zloraba zgolj možna, močno indicirana ali celo verjetna, ni dovolj. Takšno stališče je konsistentno s tem, da gre pri spregledu pravne osebnosti za institut, ki se uporablja v izjemnih primerih. Iz Sklepa VSL II Cp 2578/2014 lahko nadalje izluščimo, da zloraba družbe predpostavlja aktivno ravnanje družbenika. Prav tako je zloraba družbe s strani družbenika po naravi stvari mogoča, dokler družba še obstaja, kot izhaja iz Sodbe VSL I Cp 1947/2022.

Glede na poprej predstavljeno sodno prakso je že moč izluščiti logičen sklep, da je največ primerov spregleda pravne osebnosti v sodni praksi povezanih z družbami, ki imajo statusno obliko družbe z omejeno odgovornostjo. Štumberger (2012, str. 11-12) utemeljuje, da prihaja do zlorabe še posebej v tistih primerih, »kjer so družbeniki zelo povezani in so razmerja med njimi podobna tistim v osebnih ali enoosebnih družbah, kjer je tudi največ možnosti za razne zlorabe, ki pomenijo izpolnitev dejanskega stanja spregleda pravne osebnosti. Tako je pri delniških družbah, kjer je delničarjev veliko več kot družbenikov pri družbi z omejeno odgovornostjo, možnost za zlorabe manjša, poleg tega je potrebno upoštevati različnost zakonske ureditve načina vodenja v obeh vrstah družb. Ne glede na to pa se lahko vprašanje odgovornosti članov za obveznosti pravne osebe pojavi pri vseh vrstah pravnih oseb, pri katerih je izključena odgovornost njihovih članov za obveznosti pravne osebe, torej pri vseh vrstah kapitalskih družb.«

Za enoosebno družbo je šlo tudi v primeru iz Sodbe VSRS II Ips 88/2015, ki ga je Vrhovno sodišče opredelilo kot šolski primer zlorabe pravne osebe (in sicer po drugi alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1). V konkretnem primeru je šlo za okoliščine, ki kažejo na to, da je toženec družbo izkoristil z namenom, da se izogne svoji neposredni odgovornosti kupcem stanovanj in jo na ta način zlorabil za oškodovanje njenih upnikov. Primer sem z argumenti višjega sodišča že predstavil zgoraj, zato naj tukaj zgolj povzamem relevantna dejstva, ki so Vrhovno sodišče privedla do opredelitve, da gre za šolski primer zlorabe. Toženec (družbenik) je pridobil gradbeno dovoljenje le za gradnjo enostanovanjske stavbe, vendar je kljub temu zgradil objekt s kar desetimi stanovanji. Gradnja je bila nekvalitetna in nepravilna ter v nasprotju s tehničnimi pogoji in predpisi za večstanovanjske stavbe. Toženec je vedel, da ima gradnja številne napake in da bodo kupci zoper njega, če bi stanovanja prodajal kot fizična oseba, zagotovo uveljavljali jamčevalne zahteve. Da bi se temu izognil, je na družbo prenesel lastništvo nepremičnine in prek nje prodajal stanovanja. S tem je družba kot prodajalec postala odgovorna za napake gradnje. Če ne bi bilo instituta spregleda pravne osebnosti, bi družba ostala edina odgovorna za te napake. Težava je bila še toliko večja, ker je tekom pravde toženec družbo neodplačno odsvojil naprej, nato pa je bila družba še pred zaključkom postopka na prvi stopnji izbrisana iz sodnega registra brez likvidacije, zaradi česar upniki do poplčila svojih terjatev z njene strani niti niso mogli priti. Predstavljena zadeva je tako po mojem mnenju odličen primer praktičnega pomena spregleda pravne osebnosti, prav tako pa predstavlja lep primer zlorabe družbe – v konkretnem primeru za oškodovanje upnikov.

Za zlorabo družbe je šlo tudi v primeru iz Sodbe VSL II Cp 1584/2017, v katerem je toženec, ki je bil edini družbenik in direktor družbe, kljub vedenju, da družba dolguje tožeči stranki plačilo za organizirane prireditve, dopustil izbris delujoče družbe iz sodnega registra brez likvidacije, zlorabil družbo za oškodovanje njenega upnika. V zvezi s tem naj najprej povem, da prva točka prvega odstavka 442. člena ZFPPIPP določa, da izbris iz sodnega registra ne vpliva na pravico upnika izbrisane pravne osebe zahtevati plačilo njegove terjatve do te pravne osebe od osebno odgovornih družbenikov ali od drugih družbenikov na podlagi pravil o spregledu pravne osebnosti. Iz zadeve izhaja, da je družba A. d.o.o. organizirala pet prireditev, in sicer: 26. 10. 2013, 21. 12. 2013, 31. 1. 2014, 7. 3. 2014 in 17. 5. 2014. Iz sodbe izhaja, da bi moral za priobčitev že objavljenih neodrskih glasbenih del javnosti organizator (družba A d.o.o.) od tožeče stranke pridobiti dovoljenje in ji plačati avtorski honorar za male avtorske pravice. Družba A. d.o.o. od tožeče stranke dovoljenj za prireditve ni pridobila, tožeči stranki tudi ni poslala dokumentacije, ki je potrebna za izračun avtorskega honorarja in na račun avtorskega honorarja tožeči stranki ni nič plačala. Nesporno je bilo, da je bila družba A. d.o.o., katere edini družbenik in direktor je bil toženec, dne 13. 5. 2014 izbrisana iz sodnega registra zaradi obstoja izbrisnega razloga po 2. točki prvega odstavka 427. člena ZFPPIPP (tj, če ne posluje na poslovnem naslovu, vpisanem v sodni register). Tožbe za plačilo avtorskega honorarja zoper družbo A. d.o.o. tožeča stranka zato ni mogla vložiti. Ker je bilo v predmetnem postopku dokazano, da je toženec vedel, da bo prišlo do izbrisa družbe A. d.o.o. iz sodnega registra, njegovo neukrepanje v zvezi s tem ne predstavlja le

malomarnega ravnanja, pač pa namerno opustitev dolžnih ravnanj. Pomembno v zadevi je tudi to, da je že pred tem tožeča stranka terjatev uveljavljala od družbe A. d.o.o., saj je dokazala, da je pozvala njenega direktorja – toženca, naj dostavi potrebno dokumentacijo in da naj družba plača avtorski honorar, ki bo izračun na podlagi dokumentacije. Toženec je torej bil seznanjen s tem, da mora družba A. d.o.o. tožeči stranki posredovati podatke, da se bo lahko izračunala točna višina dolga, vendar na to ni reagiral. Kljub vedenju, da družba A. d.o.o. dolguje tožeči stranki plačilo avtorskega honorarja, je dopustil, da je bila izbrisana iz sodnega registra brez likvidacije. Tako ravnanje pa ustreza zakonskemu dejanskemu stanju iz 2. alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1. Ker je zlorabil pravno osebo, je toženec legitimiran za plačilo obveznosti, katere je sicer dolgovala družba A. d.o.o.

Zloraba pravne osebe kot eden od pogojev za spregled v posledici pomeni, da spregled pravne osebnosti ni namenjen upnikom v primeru izgub ob normalnih tržnih tveganjih ali neuspešnih poslih (Sodba VSL I Cpg 430/2014). Do spregleda pravne osebnosti tako ne pride, če je družbenik prisiljen v poslovne odločitve, npr. v zmanjšanje in prenos poslovanja zaradi tega, ker partnerji prekinajo sodelovanje z družbo in zato pride do zmanjšanja razpoložljivih sredstev družbe iz objektivnih razlogov. Slednje sodišče obrazloži v Sodbi in sklepu VSL I Cp 551/2018, ki sicer konkretno predstavlja primer zlorabe družbe po četrti alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1. Sodišče je obrazložilo, da je treba pri presoji, ali gre za takšno zlorabo, da je mogoč spregled pravne osebnosti, upoštevati objektivne in subjektivne okoliščine, torej tudi namen, vedenje in dolžnost vedenja družbenika. Sodišče je v konkretnem primeru ugotovilo, da so podani razlogi, ki pretehtajo samostojno bit pravne osebe in da je zahtevek iz naslova spregleda pravne osebnosti utemeljen. Takšen zaključek je naredilo na podlagi ugotovitev, da je tožena stranka s tem, ko je dne 27. 3. 2012 prodala tri nepremičnine družbe dolžnice (katere edina družbenica je bila tožena stranka), v svojo korist zmanjšala premoženje družbe, čeprav je vedela ali bi morala vedeti, da družba dolžnica ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam. Družba dolžnica je bila namreč pred tem na plačilo dolga pozvana tako izvensodno kot na podlagi sproženih sodnih postopkov. Tožena stranka je torej vedela za obstoj terjatve zoper družbo, saj je zoper sklep o izvršbi opr. št. VL 189054/2011 z dne 30. 12. 2011 vložila ugovor. Takoj po uvedenem gospodarskem postopku II Pg 128/2012 pa je družba dolžnica prodala svoje nepremičnine, tožena stranka pa je kot družbenica kupnino od prodaje teh nepremičnin porabila za lastne potrebe. Na podlagi navedenih dejstev je sodišče sklenilo, da je šlo za zlorabo pravne osebe, saj je ugotovilo, da so podane tako objektivne kot subjektivne okoliščine na strani tožene stranke, torej tudi namen, vedenje in dolžnost vedenja družbenika o vseh okoliščinah, pomembnih za presojo, ali je utemeljen spregled pravne osebnosti.

V mestoma že navedem Sklepu VSK Cpg 139/2015 sodišče dodatno obrazloži, da mora pri spregledu pravne osebnosti iti za zlorabo (kot njegov temelj in bistveni razlog za njegovo uporabo), ki je bistveno povezana z ravnanji družbenikov pravne osebe, ki z zlorabo dosegajo svoje interese ali koristi (kot izhaja tudi iz prejšnjega primera iz sodne prakse). Pri uporabi določbe iz četrte alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1 (v tem konkretnem primeru

je bilo zatrjevano zmanjševanje premoženja tožeče stranke zaradi preusmeritve poslovanja na toženo stranko) je seveda bistvenega pomena tudi okoliščina, ali je tožena stranka zlorabljala tožečo stranko v času, ko bi morala tožeča stranka svojim upnikom poravnati svoje obveznosti. To pa pomeni, da morajo te obveznosti (terjatve tretjih oseb) obstajati že v času očitane ravnanja zlorabe pravne osebe. Sicer družbenik, ki je zlorabljal pravno osebo, niti ne bi mogel vedeti, da družba zaradi zlorabe (zmanjševanja premoženja) ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam. V zadevi je bilo bistvo očitka tožeče stranke zoper toženo stranko v tem, da je tožeča stranka od konca leta 2008 po nalogu tožene stranke (edine družbenice tožeče stranke, katere zakoniti zastopnik je bil A.F., ki je bil hkrati tudi zastopnik tožene stranke) zmanjševala svoje premoženje s preusmeritvijo svojega poslovanja na svojega edinega družbenika (toženo stranko – družbo mater), in sicer zato, da bi se izognila plačilu svojih dolgov. Tožeča stranka je zaradi tega raje opustila svojo dejavnost in nato predlagala začetek stečaja, ki se je nad tožečo stranko 14. 10. 2010 tudi formalno začel. Po oceni pritožbenega sodišča je tožeča stranka v konkretnem primeru torej zatrjevala dejanski stan iz četrte alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1. Družbeniki so lahko odgovorni za obveznosti družbe, če so v svojo korist ali v korist druge osebe zmanjšali premoženje družbe, čeprav so vedeli ali morali vedeti, da družba ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam. Spregled pravne osebnosti je namreč mogoč tudi v primeru prenehanja poslovanja družbe in prenosa celotnega oz. bistvenega dela poslovanja na drugo osebo v času, ko bi morala družba odplačati svoje dolgove. Vendar pa sodišče ni soglašalo z naziranjem tožeče stranke in se je pridružilo stališču tožene stranke, da družbenik ni bil dolžan v nedogled zagotavljati sredstev za poslovanje tožeče stranke. Družbeniki namreč samostojno odločajo, kako bodo financirali družbo. To velja tudi v kriznem obdobju. Družbeniki lahko npr. sklenejo, da se poveča osnovni kapital, niso pa tega dolžni storiti. Iz navedenih razlogov je pritožbeno sodišče razveljavilo ugodilno sodbo prvostopenjskega sodišča in zadevo vrnilo v ponovno sojenje. V ponovnem sojenju je zadeva znova prišla na pritožbeno sodišče, ki je s Sodbo VSK Cpg 143/2016 tokrat zavrnilo pritožbo tožeče stranke, s čimer je potrdilo zavrnilno sodbo prvostopenjskega sodišča.

V zvezi z zmanjšanjem premoženja družbe je potrebno tudi poudariti, da prenos določenega kroga strank družbe na drugo osebo sam po sebi ne predstavlja zmanjšanja premoženja družbe, kar pove sodišče v Sodbi VSL I Cpg 430/2014. »Spregled pravne osebnosti bi bil mogoč v primeru prenehanja poslovanja družbe in prenosa celotnega oziroma vsaj bistvenega dela poslovanja na drugo osebo v času, ko bi morala družba odplačati svoje dolgove, oziroma v primeru t. i. »d.o.o. štafete«, ko družbeniki insolventne družbe v istem krogu nadaljujejo isto dejavnost v novi d.o.o., upniki družbe pa ostanejo nepoplačani. Ni pa dejanski stan spregleda pravne osebnosti podan v primeru prenosa zgolj majhnega dela poslovanja brez kakršnihkoli drugih okoliščin, ki bi pomenile zlorabo pravne osebnosti.« Sodišče dodaja, da upnik ob upoštevanju načela svobodne gospodarske pobude nima pravice zahtevati, da družba obdrži določena področja dejavnosti. Upnik bi moral utemeljiti, da je šlo za odvzem take premoženjske vrednosti oziroma konkretiziranega dela sredstev družbe, ki je bil za nadaljnji obstoj družbe bistvenega pomena. Zakon sicer res ne določa višine

vrednosti zmanjšanja premoženja, »vendar izhaja zahtevana obsežnost posega v premoženje družbe iz zlorabe kot predpostavke za uporabo instituta spregleda pravne osebnosti.« Zato upnik z zahtevkom na podlagi spregleda pravne osebnosti v takšnem primeru, ne da bi bili podani drugi utemeljeni razlogi, ki bi upravičevali nasprotno, ne more uspeti.

Kot lahko razberemo iz Sklepa VSL II Cp 2578/2014, za zlorabo pravne osebe tudi ne bo šlo v primerih, ko družbenik odsvoji poslovni delež, saj slednje vpliva na lastninsko strukturo družbe, ne pa na njeno premoženje in poplačilno sposobnost. Zgolj zaradi tega dejstva še ni izpolnjen zakonski dejanski stan iz četrte alineje prvega odstavka 8. člena ZGD-1. Zlorabe družbe s strani bivšega družbenika v nobenem primeru tudi ne more predstavljati ravnanje družbe (njenih družbenikov) po tistem, ko je tak družbenik svoj poslovni delež že osvojil.

Naslednja Sodba VSL I Cpg 104/2023 predstavlja po mojem mnenju nazoren primer tehtanja, ki ga mora sodišče opraviti v vsakem posameznem primeru, v katerem presoja, ali so podane predpostavke (ali je izpolnjen zakonski dejanski stan oz. konkretno, ali je podana zloraba družbe s strani družbenika), na podlagi česar bi lahko ugodilo zahtevku na podlagi spregleda pravne osebnosti. Sodišče je v postopku namreč ugotovilo, da so obstajale okoliščine, ki so kazale na možnost ali celo verjetnost zlorabe družbe. V zadevi je ugotovilo, da družbenik – toženec med drugim ni bil samo družbenik družbe – tožnice, temveč tudi direktor, kar mu je dajalo veliko večji vpliv na njeno poslovanje; bil je tesno družinsko povezan z ustanoviteljem in direktorico družbe A., ki je s podobno firmo, pod podobnim logotipom in v podobni panogi začela poslovati z istega poslovnega naslova; družba je končala v stečaju, A. pa je prosperirala ipd. Izhodiščno je zato mogoče privzeti toženčev motiv, da A. dobro uspeva, in se vprašati, ali ni temu tako tudi na račun tožničininih upnikov; glede na njegove priložnosti se odpira tudi vprašanje, ali je morda kot dejanski poslovodja A. nekdanje tožničine posle samo nadaljeval »pod novo firmo« in preko »slamnatih mož«. Vendar pa vse te okoliščine niso zadostne, da bi utemeljile zlorabo. Sodišče je namreč ugotovilo tudi sledeče okoliščine, ki govorijo o nasprotnem: A. je tožnici plačevala najemnino za uporabo njenih prostorov; ni bil dokazan prenos njenih sredstev ali poslovanja; posli obeh družb niso bili enaki; družbi nista konkurirali niti nista imeli enakih dobaviteljev, kupcev in podizvajalcev; uspešno poslovanje A. ni bilo posledica tožničinega propada, saj so temu botrovali kriza gradbeništva, odhod treh pomembnih delavcev k neposredno konkurenčnim družbam, izguba dveh pomembnih dobaviteljic in blokada računov v izvršbi. Da je zloraba zgolj možna, močno indicirana ali celo verjetna, tako po presoji sodišča ni dovolj za spregled pravne osebnosti.

Pomembnost pravilne pravne opredelitve in pravnih posledic posameznih dejanj strank konkretnih transakcij prikazuje primer iz Sodbe VSL I Cp 2690/2016. Ta sodba po mojem mnenju tudi lepo ponazarja, da subsumpcija konkretnega primera pod točno določeno alinejo prvega odstavka 8. člena ZGD-1 ni nujno vedno lahka (četudi je v konkretni zadevi sodišče odločilo, da ni bil izpolnjen noben zakonski dejanski stan spregleda). Tožnica in toženka sta se dogovorili, da bo slednja kupnino za stanovanje, ki ga je kot fizična oseba kupila od tožnice, prenesla na družbo A., katere družbenica je bila. Toženka takšnega dogovora ni

izpolnila in kupnine kot njena družbenica ni prenesla na navedeno družbo. Sodišče je presodilo, da v takem primeru ne gre za zlorabo družbe A. za namene oškodovanja upnikov (druga alineja prvega odstavka 8. člena ZGD-1). Prav tako to ravnanje ni zmanjšalo premoženja družbe A. (četrti alineja prvega odstavka 8. člena ZGD-1). Kupnina, ki jo je toženka pridobila od prodaje omenjenega stanovanja, predstavlja namreč njeno lastno premoženje in ne premoženja družbe. Toženki posledično tudi ni moč očitati, da je bilo razpolaganje s tem denarjem razpolaganje s premoženjem družbe (tretja alineja prvega odstavka 8. člena ZGD-1).

4.4 Pasivna in aktivna legitimacija ter vprašanje uveljavljanja zahtevka po začetem stečajnem postopku

V zvezi s pasivno legitimacijo ni potrebno posebej izgubljati besed, saj lahko na podlagi dozdajšnjih razpredanj zaključimo, da bo pasivno legitimiran (le) tisti družbenik, ki je zlorabil družbo, tj. uresničil enega izmed zakonskih dejanskih stanov za spregled pravne osebnosti (ob izpolnitvi ostalih zgoraj predstavljenih predpostavk). »Bistvo jamčevalnega spregleda pravne osebnosti je individualna osebna odgovornost družbenika, ki je uresničil zakonski dejanski stan ene od alinej prvega odstavka 8. člena ZGD-1« (Mayr, 2017). Prav tako je lahko pasivno legitimiran zgolj družbenik, ne pa tudi druge osebe, ki niso družbeniki, npr. poslovodja: »Pasivno legitimiran v smislu 8. člena ZGD-1 je lahko le družbenik, kar pa toženec v času prodaje poslovnega deleža družbe ni bil in tudi kot poslovodja te družbe ob prodaji ne more biti pasivno legitimiran« (obrazložitev Sklepa VSL II Cp 2699/2017).

Povedal sem že, da se odgovornost družbenikov na podlagi spregleda pravne osebnosti ugotavlja in nalaga v sodnem postopku. Sodišče spregleda pravno osebnost le na zahtevo, nikoli po uradni dolžnosti. Splošno pravilo je, da lahko uveljavlja terjatev tista oseba, ki je njen imetnik. Skladno s tem vprašanje aktivne legitimacije načeloma ne predstavlja posebnega vprašanja – pri spregledu pravne osebnosti gre za odgovornost družbenika do »upnika, ki zaradi omenjenega ravnanja družbenika utрпи prikrajšanje (družba mu ne izpolni obveznosti). Odgovornost na podlagi spregleda pravne osebnosti ne zajame nujno vseh obveznosti družbe (obveznosti do vseh upnikov), temveč le do tistih upnikov, ki jih družba ne poplača zaradi ravnanja družbenika, ki je temelj spregleda« (Mayr, 2017). Takšen upnik bo torej aktivno legitimiran za uveljavljanje zahtevka zoper družbenika. Upnik terjatve do družbenika je tista (ista) oseba, ki ima zahtevek do družbe (Sklep VSL I Cpg 637/2015). Spregled pravne osebnosti prav tako ni namenjen sami družbi. Vrhovno sodišče je v Sodbi III Ips 145/2005 pojasnilo, da se da iz zapisa prvega odstavka 8. člena ZGD-1 zanesljivo ugotoviti, da družbeniki odgovarjajo družbinim upnikom, saj odgovarjajo za obveznosti družbe. Tožba družbe tako zoper upnike ne more biti utemeljena na podlagi pravnih pravil o spregledu pravne osebnosti, saj bi to pomenilo, da bi bila tožeča stranka upnica svojih lastnih obveznosti. Tožeča stranka namreč nima obveznosti do same sebe, temveč jih ima do svojih upnikov. Kot izhaja iz sklepa Vrhovnega sodišča II Ips 65/2004, pri izterjavi

terjatve družbe do njenih družbenikov prav tako ne gre za vprašanje spregleda pravne osebnosti.

Čeprav ni neposredno vezano na vprašanje aktivne legitimacije, naj na tem mestu izpostavim, da upnik sam odloča o tem, ali se bo poslužil tožbe na podlagi spregleda pravne osebnosti, upniškega izpodbijanja po obligacijskem pravu ali katerega drugega instituta, na podlagi katerega bi lahko potencialno dosegel izpolnitev svoje terjatve. Upnika lahko uveljavlja svoje zahteve v tožbi tudi na različnih podlagah. Seveda pa je treba upoštevati, da gre lahko pri posameznih institutih za različne tožene osebe (Bohinc in drugi, 2014, str. 152, 153).

Ob pregledu sodne prakse pa lahko ugotovimo določeno nekonsistentnost v stališčih glede uveljavljanja zahtevka na podlagi spregleda pravne osebnosti v primeru stečaja družbe (tj. po začetku stečajnega postopka). Ugotovimo lahko, da izhaja predvsem iz vprašanja razlage določb 348. in 350. člena ZFPPIPP iz pododdelka 5.8.3, naslovljenega »Posebna pravila za uveljavitev zahtevkov do osebno odgovornih družbenikov stečajnega dolžnika«. 2. točka 348. člena ZFPPIPP določa, da se pravila, določena v pododdelku 5.8.3 ZFPPIPP, uporabljajo v stečajnem postopku nad drugo pravno osebo, za obveznosti katere po zakonu ali njenih pravilih odgovarjajo tudi njeni družbeniki. 350. člen ZFPPIPP pa v prvih treh odstavkih določa, da:

- (1) *v stečajno maso pravne osebe iz 348. člena tega zakona spada tudi premoženje, doseženo z uveljavitvijo zahtevkov do osebno odgovornega družbenika na podlagi njegove odgovornosti za obveznosti te pravne osebe;*
- (2) *z začetkom stečajnega postopka preneha pravica upnikov uveljavljati zahteve iz prvega odstavka tega člena proti osebno odgovornim družbenikom;*
- (3) *z začetkom stečajnega postopka pridobi upravitelj pravico za račun stečajne mase uveljaviti zahteve iz prvega odstavka tega člena proti osebno odgovornim družbenikom.*

Naj za začetek predstavim mnenje sodišča v Sklepu VSL I Cpg 637/2015, iz obrazložitve katerega izhaja, da je splošno pravilo, da lahko uveljavlja terjatev tista oseba, ki je njen imetnik, kar pomeni, da se materialna pravica in procesno upravičenje praviloma pokrivata. Procesno upravičenje ima torej praviloma imetnik terjatve (zadošča pravzaprav že, da trdi, da je imetnik terjatve). Sodišče pa nadalje pove, da se procesno upravičenje upnikov družbe po začetku stečajnega postopka spremeni. »Sicer ga upniki ne izgubijo, uveljavlja pa se lahko le še na poseben način, s prijavo terjatev v stečajnem postopku. Takšna ureditev je nujna zato, da se dosežeta bistvena cilja stečajnega postopka, to pa je enakomerno poplačilo upnikov in pa prenehanje pravne osebe. S stečajem se spremeni tudi pravni položaj upnikov, ki uveljavljajo terjatve do družbenikov, le da na drugačen način. Terjatev do družbenika na temelju spregleda pravne osebnosti lahko po začetku stečajnega postopka uveljavlja le še stečajni upravitelj.« Po tem stališču je po začetku stečajnega postopka za uveljavljanje

terjatev na podlagi spregleda pravne legitimiran stečajni upravitelj. Takšno stališče izražajo sodišča tudi v ostalih zadevah, denimo v Sklepu VSL I Cpg 958/2013: »Z začetkom stečajnega postopka nad pravno osebo, za obveznosti katere odgovarjajo tudi njeni družbeniki, upniki niso legitimirani uveljavljati terjatev, niti njihovega zavarovanja, zoper osebno odgovornega družbenika zgolj za svoj račun. To pomeni, da upniki niso legitimirani za takšno uveljavljanje terjatev niti v primeru zatrjevanega in izkazanega spregleda pravne osebnosti.« Identično stališče je sodišče izrazilo tudi v Sklepu VSL I Cpg 978/2012, do enakih zaključkov pa je sodišče prišlo tudi v Sodbi VSC Cp 189/2014.

Navedeno se utemeljuje z argumenti, da kadar so izpolnjene predpostavke iz 8. člena ZGD-1 za spregled pravne osebnosti, zakon izenačuje položaj družbenikov kapitalskih družb z osebno odgovornimi družbeniki v osebnih družbah. Posledično je v tovrstnih primerih potrebno uporabiti zgoraj navedena pravila ZFPPIPP o uveljavitvi zahtevkov do osebno odgovornih družbenikov, ki se uporabljajo v stečajnem postopku nad osebno družbo kot tudi nad drugo pravno osebo, za obveznosti katere po zakonu ali njenih pravilih odgovarjajo tudi njeni družbeniki (348. člen ZFPPIPP). Za takšno situacijo gre prav v primeru spregleda pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1, saj na njegovi (tj. zakonski) podlagi za obveznosti družbe odgovarjajo tudi njeni družbeniki, torej družbeniki kapitalskih družb. V stečajno maso pravne osebe iz 348. člena ZFPPIPP spada tudi premoženje, doseženo z uveljavitvijo zahtevkov do osebno odgovornega družbenika na podlagi njegove odgovornosti za obveznosti te pravne osebe (prvi odstavek 350. člena ZFPPIPP). Z začetkom stečajnega postopka preneha pravica upnikov uveljaviti zahteve iz prvega odstavka tega člena proti osebno odgovornim družbenikom, to pravico pa pridobi le upravitelj za račun stečajne mase (drugi in tretji odstavek 350. člena ZFPPIPP). Posledično mora zahtevek biti postavljen tako, da morajo toženci plačati v stečajno maso, in ne neposredno upnikom (Sodba VSK Cpg 142/2016), saj bi bilo v nasprotnem primeru izigrano temeljno načelo insolvenčne zakonodaje o poplačilu upnikov po načelu *par conditio creditorum* (Sodba VSRS III Ips 107/2016-5).

Iz navedene sodbe Vrhovnega sodišča lahko ugotovimo, da se to z zgoraj predstavljenimi argumenti iz zadev višjih sodišč strinja: »Na podlagi določbe drugega odstavka 350. člena ZFPPIPP po začetku stečajnega postopka tožeča stranka ni več aktivno legitimirana za uveljavljanje spregleda pravne osebnosti po 8. členu ZGD-1, saj z začetkom stečajnega postopka pravico za uveljavljanje takšnih zahtevkov pridobi upravitelj. Po izrecni določbi 350. člena ZFPPIPP namreč v stečajno maso pravne osebe spada tudi premoženje, doseženo z uveljavitvijo zahtevkov do osebno odgovornega družbenika na podlagi njegove odgovornosti za obveznosti te pravne osebe.« Iz Sodbe in sklepa VSL I Cp 203/2005 lahko ugotovimo logiko takšne ureditve, in sicer da gre za izterjavo sredstev, s katerimi bi morala razpolagati gospodarska družba, če ta ne bi bila zlorabljen za doseg nedopustnih ciljev oziroma namenov. Ta sredstva bi torej lahko predstavljala le del stečajne mase stečajnega dolžnika z vsemi pravicami vseh stečajnih dolžnikov, da participirajo pri (morebitni)

razdelitvi premoženja družbe v stečaju. Zato takšnih sredstev ne more zase terjati posamezni stečajni upnik.«

Takšna naziranja pa vsaj del teorije kritizira. Mayr (2017) pravi, da navedene odločitve in stališča nasprotujejo »bistvu pravnega instituta spregleda pravne osebnosti, izhajajo pa iz napačne razlage 348. in 350. člena ZFPPIPP« ter nadaljuje: »Pomembna je pravilna razlaga pojma "osebno odgovorni družbenik", za katerega (oziroma za obveznosti katerega) pride v poštev uporaba podpoglavja 5.8.3 ZFPPIPP. Zakon opredeljuje pojem "osebno odgovorni družbenik" v četrtem odstavku 9. člena ZFPPIPP, po katerem je to družbenik osebne družbe ali druge pravne osebe, ki je po zakonu ali pravilih te pravne osebe odgovoren za njene obveznosti« (Mayr, 2017). Kot sem v tem magistrskem delu že predstavil, odgovornost družbenika za obveznosti družbe na podlagi spregleda pravne osebnosti ne nastopi po samem zakonu, ki je sicer temelj odgovornosti, temveč je treba obstoj pogojev za spregled pravne osebnosti dokazati v sodnem postopku. »Ne gre za enak položaj kot pri družbenikih osebnih družb, ki že po ZGD-1 odgovarjajo za obveznosti družbe do vseh upnikov in za ugotovitev (in naložitev) njihove odgovornosti ni potreben poseben sodni postopek. Gre za položaj, primerljiv na primer z odškodninsko odgovornostjo, v katerem je temelj odgovornosti tudi zakon, pa vendar obveznost v konkretnem primeru naloži sodišče s sodbo« (Mayr, 2017).

Stališče, da naj bi bil s spregledom pravne osebnosti položaj družbenika kapitalske družbe izenačen z osebno odgovornim družbenikom, nasprotuje tudi nekaterim judikatom Vrhovnega sodišča, ki izražajo in potrjujejo stališče, da stečajni postopek nad družbo ne vpliva na odgovornost družbenikov do upnikov na podlagi spregleda pravne osebnosti. »Iz omenjenih razlogov stečajni postopek nad družbo ne vpliva na terjatve upnikov do družbenikov na podlagi spregleda pravne osebnosti, niti na aktivno legitimacijo upnikov, da te zahtevke uveljavljajo v sodnih postopkih. Zaradi spregleda pravne osebnosti družbenik kapitalske družbe ni postavljen v pravni položaj osebno odgovornega družbenika osebne družbe« (Mayr, 2017).

Eno takšnih sodb predstavlja Sodba VSRS II Ips 40/2015 (ki je sicer starejša od zgoraj navedene Sodbe VSRS III Ips 107/2016-5), v kateri Vrhovno sodišče obrazloži, da institut spregleda pravne osebnosti nima pravne relevantne povezave z izvedenim stečajnim postopkom, saj tožbeni zahtevek upnika ni uperjen zoper družbo, ki je prenehala oz. več ne obstaja, temveč zoper družbenika, ki je izpolnil zakonske znake spregleda pravne osebnosti. Tako tudi ni pomembno, da takšen upnik v stečajnem postopku zoper družbo morda ne bi mogel izterjati višjega zneska. Dolg družbe do oškodovanih upnikov kljub njenem prenehanju ostaja enak, nepodrvžen posledicam stečajnega postopka. V primeru spregleda pravne osebnosti družbenik odgovarja za obveznost družbe, ta obveznost pa je po svoji naravi taka oziroma ostaja taka, kot je bila obveznost družbe. Terjatev tudi v primeru spregleda pravne osebnosti živi naprej, takšna kot je, oziroma ne preneha. Izid stečajnega postopka (in njegova morebitna nadaljevanja) ne more predstavljati oporne pravne točke za omejitev obsega zneska, ki predstavlja vsebino terjatve upnika zoper družbenika, ki odgovarja na podlagi spregleda pravne osebnosti. Vrhovno sodišče nadaljuje, da zato ni

pomembno, v kakšnem obsegu je družbenik storil oziroma povzročil »škodo«. To pa pomeni, da mora tisti družbenik, ki je v svojo korist ali v korist druge osebe zmanjšal premoženje družbe, čeprav je vedel ali bi moral vedeti, da ta zato ne bo sposobna poravnati obveznosti tretjim osebam, v celoti odgovarjati za obveznost družbe in jo v tem obsegu tudi poravnati. To pove tudi drugače: »stališče, da družbenik odgovarja oškodovanim upnikom le v okviru svoje odškodninske odgovornosti (torej v okviru obsega škode, ki jo je povzročil), bi pomenilo zanikanje bistva pojma spregleda pravne osebnosti, ki je v tem, da zakon, sodna ali upravna odločba zanemari, zavestno prezre samostojno z zakonom zagotovljeno bit pravne osebe in prenese učinke nekega, prvotno na pravno osebo navezanega stanja na osebo ali osebe, ki stojijo za pravno osebo. Ugotavljanje »odškodninske« odgovornosti družbenika je omejeno le na ugotavljanje tiste zgornje premise spregleda pravne osebnosti, ki se nanaša na določene subjektivne sestavine zakonskega določila o spregledu – namen, vedenje ali dolžnost vedenja glede možnosti (ne)poravnavanja obveznosti družbe in le v tej smeri je odgovornost individualizirana.«

Vrhovno sodišče je v svojem načelnem pravnem mnenju z dne 21. 6. 2013 prav tako izrazilo stališče, da ni mogoče najti nobenega razumnega, iz narave stečajnega postopka izhajajočega razloga za utemeljitev, da bi s končanjem stečajnega postopka upniki izgubili pravico zahtevati izpolnitev obveznosti družbe od njenih družbenikov na podlagi določb o spregledu pravne osebnosti. V obrazložitvi Sodbe in sklepa VSL I Cp 720/2011 je sodišče izhajalo iz podobne logike, da stečajni postopek (načeloma) ne vpliva na uveljavljanje zahtevka na podlagi spregleda pravne osebnosti. Povedalo je, da uveljavljanje (priglasitev) terjatve v stečajnem postopku ni pogoj (procesna predpostavka) za uveljavljanje tožbe zoper družbenika na podlagi pravil o spregledu pravne osebnosti: »Dejstvo, da upnik ne prijavi terjatve v stečajnem postopku (ker npr. ni zadostne stečajne mase za poplačilo ter hkrati tudi nima možnosti, da bi lahko uspešno izpodbijal dolžnikova pravna dejanja v postopku – ker ta dejanja presegajo časovni okvir dejanj, ki jih je mogoče izpodbijati in so torej objektivno neizpodbojna) ne pomeni, da izgubi tudi pravico do tožbe zoper družbenika na podlagi pravila o spregledu pravne osebnosti.« Sodišče pa opozarja, da je treba paziti na to, da upnik pravice do tožbe zoper družbenika zaradi spregleda pravne osebnosti ne bi zlorabil, do česar bi prišlo, če bi na ta način obšel pravila in načela stečajnega postopka: »Zlorabo, s katero bi upnik prišel do boljšega izhodišča za poplačilo svoje terjatve na škodo drugih stečajnih upnikov, mora sodišče preprečiti. Če pa možnosti, da bi v stečaju (vključno z izpodbojno tožbo) uspel, pravno ni oziroma jih ni bilo, potem ni razloga, da bi ga pravni red silil v postopek, v katerem je obsojen na propad, samo zato, da bi kasneje lahko vložil tožbo na podlagi pravil o spregledu pravne osebnosti. Terjatev, ki jo upnik lahko uspešno uveljavlja v stečajnem postopku, pa je ne priglasí, ugasne. Za ostale terjatve to ne velja. Torej jo lahko uveljavlja proti družbeniku. Od tu dalje ostaja odprto le še vprašanje, ali so torej sploh podani pogoji za spregled pravne osebnosti.«

Na podlagi prvega odstavka 377. člena ZFPPIPP se stečajni dolžnik (družba) po uradni dolžnosti izbriše iz registra na podlagi pravnomočnega sklepa o končanju stečajnega

postopka. Prvi odstavek 442. člena ZFPPIPP nato izrecno določa, da izbris iz sodnega registra ne vpliva na pravico upnika izbrisane pravne osebe zahtevati plačilo njegove terjatve do te pravne osebe od osebno odgovornih družbenikov ali od drugih družbenikov na podlagi pravil o spregledu pravne osebnosti (tej zakonski določbi sledi tudi sodna praksa, kot lahko ugotovimo iz sklepa Vrhovnega sodišča VIII R 11/2015). V že navedenem načelnem pravnem mnenju Vrhovnega sodišča z dne 21. 6. 2013 to argumentira dalje: »V 443. členu pa je urejen položaj v zvezi z najdenim premoženjem izbrisane družbe: če se premoženje najde, se nad njim opravi stečajni postopek. Iz določbe o nadaljnjem obstoju odgovornosti družbenikov za obveznosti izbrisane družbe na podlagi pravil o spregledu pravne osebnosti izhaja sklep, da s prenehanjem družbe z izbrisom iz sodnega registra njene obveznosti ne prenehajo.« Obveznosti družbe, nad katero je bil opravljen postopek stečaja, z izbrisom iz registra na podlagi pravnomočnega sklepa o končanju stečajnega postopka torej ne prenehajo. Enako velja tudi za obveznosti družbe, ki je prenehala zaradi izbrisa iz sodnega registra brez likvidacije. S to ugotovitvijo pa je izpolnjen tudi eden od osnovnih pogojev za uveljavljanje spregleda pravne osebnosti, tj. obstoj dokazane in dospele terjatve do družbe. Ker je družba v danem primeru prenehala, od nje seveda ne bo mogoče izterjati izpolnitve njenih obveznosti. Bodo pa za te obveznosti ob izpolnjenih predpostavkah spregleda pravne osebnosti lahko odgovarjali njeni družbeniki.

4.5 Zastaranje zahtevka

Nekonsistentnosti v sodni praksi pa ugotavljam tudi pri odgovoru na vprašanje zastaranja zahtevka na podlagi spregleda pravne osebnosti, ki je v praksi za upnike seveda zelo pomembno. En del predstavlja stališče, da za tovrstno terjatev velja splošni petletni zastaralni rok iz 346. člena Obligacijskega zakonika (OZ), Ur. l. RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo s spremembami, zastaranje pa začne teči prvi dan po dnevu, ko je imel upnik pravico terjati izpolnitev obveznosti. To pomeni, da začne zastaranje teči, ko se izpolnita (kumulativno) sledeča pogoja: 1) terjatev družbe dospe v plačilo in 2) se uresniči eden izmed dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti. Ko se torej uresniči zadnji od obeh pogojev, bo začel teči petletni zastaralni rok.

Takšno stališče je predstavilo sodišče v Sodbi VSL I Cpg 176/2014: »zahtevke na podlagi spregleda pravne osebnosti ne predstavlja odškodninskega zahtevka niti zahtevka iz gospodarske pogodbe. Gre za terjatev s posebnim pravnim temeljem (sui generis), za katero velja splošni petletni zastaralni rok, saj zanj z zakonom ni določen za zastaranje drugačen rok.« V predmetni zadevi je terjatev tožeče stranke (upnika) do družbe po gradbeni pogodbi z dne 10. 9. 1999 v višini 253.181,94 EUR zapadla v plačilo dne 22. 5. 2001, s čimer je bil izpolnjen prvi pogoj za začetek teka zastaralnega roka. Iz neizpodbijanih ugotovitev sodišča prve stopnje pa izhaja, da je tožeča stranka najkasneje v letu 2002 vedela za vse okoliščine, ki predstavljajo njeno trditveno podlago za uveljavljanje zahtevka na podlagi spregleda pravne osebnosti, s čimer je bil izpolnjen tudi drugi pogoj za začetek teka zastaralnega roka. Iz obrazloženega sledi, da je tožeča stranka tako v letu 2002 pridobila pravico terjati

izpolnitev obveznosti družbe od tožene stranke na podlagi spregleda pravne osebnosti in takrat je začel teči zastaralni rok, zahtevke pa je nato zastaral po petih letih.

Enakega mnenja je bilo sodišče tudi v Sodbi VSL II Cp 121/2018, v kateri je obrazložilo, da za zahtevke na podlagi spregleda pravne osebnosti zakon ne predpisuje posebnih zastaralnih rokov, kar pomeni, da se uporabljajo splošna pravila o zastaranju in zastaralnih rokih, vsebovana v OZ. Tako je potrebno pri presoji ugovora zastaranja uporabiti splošni petletni zastaralni rok iz 346. člena OZ. V primeru zahtevka na podlagi spregleda pravne osebnosti začne zastaranje teči, ko terjatev družbe dospe v plačilo in se uresniči eden izmed dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti. V konkretnem primeru je terjatev tožnika do družbe zapadla v plačilo 22. 5. 2006. Sodišče je nadalje ugotovilo, da je tožnik 20. 5. 2008 vedel za vse okoliščine, odločilne pri uveljavljanju njegovega zahtevka zoper toženca na podlagi spregleda pravne osebnosti (tega dne je namreč pri policijski upravi vložil naznanitev suma kaznivega dejanja poslovne goljufije zoper toženca, v tej vlogi pa mu je očital, enako kot v tožbi, da naj bi celotno poslovanje prenesel na drug pravni subjekt z očitnim namenom, da izigra njega in druge upnike pri plačilu terjatev). Sodišče tako sklene, da navedeno pomeni, da je pričel teči zastaralni rok najkasneje 20. 5. 2008.

Drugačne argumente z drugačno pravno posledico pa je Vrhovno sodišče predstavilo v Sodbi II Ips 265/2013. Obrazložilo je, da ker ostaja narava obveznosti po spregledu pravne osebnosti nespremenjena, za njen obstoj in zastaranje veljajo pravila kot za obstoj in zastaranje temeljne, osnovne obveznosti družbe. Osnovna obveznost družbe v predmetni zadevi je bila davčne narave. Tako je Vrhovno sodišče pojasnilo: »Po petem odstavku 126. člena Zakon o davčnem postopku davčna obveznost ne glede na določbe o zastaranju pravice do odmere in izterjave preneha, ko poteče deset let od dneva, ko je prvič začelo teči. Davčni dolg - njegova odmera in izterjava - torej z absolutnim zastaranjem preneha. Absolutno zastaranje pa nastopi s potekom predpisanega časa ne glede na to, ali se obveznost uveljavlja ali ne in če se, v kakšnem postopku (sodnem, upravnem, davčnem). Prav ima revizija tožeče stranke, da je vprašanje solidarne ali subsidiarne obveznosti družbenika za vprašanje zastaranja irelevantno.« Na to sodbo se je oprlo tudi sodišče v Sklepu VSL II Cp 536/2018, v katerem je grajalo zmotno materialnopravno stališče sodišča prve stopnje (ki se je sklicevalo na zgoraj navedeno Sodbo VSL I Cpg 176/2014), da vtoževana terjatev ne predstavlja zahtevka iz gospodarske pogodbe, ampak gre za terjatev s posebnim pravnim temeljem (*sui generis*), za katero velja petletni zastaralni rok. Sodišče je tako skladno z navedeno sodbo Vrhovnega sodišča pojasnilo, da je spregled le temelj, pravna podlaga za odgovornost družbenika za obveznosti družbe, za katere sicer po zakonu glede na organizacijsko obliko družbe ne odgovarja, medtem ko temelj, pravna podlaga same obveznosti ostaja nespremenjena. Iz tega povzame zaključek, do katerega je prišlo tudi Vrhovno sodišče: »Ker torej ostaja obveznost po spregledu pravne osebnosti nespremenjena, za njen obstoj in zastaranje veljajo pravila kot za obstoj in zastaranje "temeljne", "osnovne" obveznosti družbe.« V konkretnem primeru je obveznost družbe izvirala iz gospodarske

pogodbe, zaradi česar je takšna obveznost ostala tudi obveznost družbenika. To pa pomeni, da za zastaranje vtoževane terjatve velja triletni zastaralni rok (prvi odstavek 349. člena OZ).

Tudi teorija ne daje enotnega odgovora na vprašanje zastaranja zahtevka na podlagi spregleda pravne osebnosti. Mayr (2008b) denimo razpreda, da zakon za zahtevke na podlagi spregleda pravne osebnosti ne predpisuje posebnih zastaralnih rokov, kar pomeni, da se uporabljajo splošna pravila o zastaranju in zastaralni roki iz OZ. Zanimivo je, da se zdi, da Mayr (2008b) pritrjuje stališču, da zahtevke na podlagi spregleda pravne osebnosti ni terjatev iz gospodarske pogodbe niti ne gre za odškodninsko ali katero drugo terjatev, za katero je predpisan triletni zastaralni rok, zaradi česar naj bi veljal splošni, petletni zastaralni rok. Obenem pa opozarja (2008b), da tako lahko pride do situacije, da bo zahtevek zoper pravno osebo (npr. v primerih, da gre za zahtevek iz gospodarske pogodbe, za katero velja triletni zastaralni rok) zastaral prej kot zoper njenega družbenika na podlagi spregleda pravne osebnosti. Če naj sledimo načelu pravičnosti, bi bilo po mojem mnenju zastopanje navedenega stališča vsekakor smiselno, četudi drži, da se temelj same obveznosti tudi pri spregledu pravne osebnosti ne spremeni.

Naj omenim zgolj še to, da se je v Sklepu VSL II Cp 536/2018 sodišče opredelilo tudi do vprašanja pretrganja zastaranja. Pojasnilo je, da pri spregledu pravne osebnosti stopi odgovorni družbenik v položaj dolžnika – same gospodarske družbe, kar pomeni, da pretrganje zastaranja zoper družbo učinkuje tudi zoper družbenika. To je argumentiralo tudi z določbo 134. člena ZGD-1 (ki je sicer uvrščena v poglavje, ki ureja družbo z neomejeno odgovornostjo, vendar sta položaja družbenika družbe z neomejeno odgovornostjo in družbenika, ki odgovarja za obveznosti na podlagi spregleda pravne osebnosti, primerljiva), ki določa, da pretrganje zastaranja proti družbi učinkuje tudi proti družbenikom.

4.6 Problematika dokazovanja

Povedal sem že, da je trditveno in dokazno breme obstoja pogojev za spregled pravne osebnosti na tožniku – torej na upniku, ki uveljavlja svoj zahtevek zoper družbenika na podlagi spregleda pravne osebnosti. 7. člen Zakona o pravdnem postopku (ZPP), Ur. l. RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo s spremembami, določa, da morajo stranke navesti vsa dejstva, na katera opirajo svoje zahtevke, in predlagati dokaze, s katerimi se ta dejstva dokazujejo. Podobno določa tudi 212. člen ZPP, skladno s katerim mora vsaka stranka navesti dejstva in predlagati dokaze, na katere opira svoj zahtevek ali s katerimi izpodbija navedbe in dokaze nasprotnika. Če sodišče na podlagi izvedenih dokazov ne more zanesljivo ugotoviti kakšnega dejstva, potem na podlagi 215. člena ZPP sklepa o njem na podlagi pravila o dokaznem bremenu. Problematika postopkov pri zahtevkih na temelju spregleda pravne osebnosti je v tem, da gre praviloma za izrazito t.i. informacijsko asimetrijo v korist toženca.

Pri uveljavljanju zahtevka na podlagi 8. člena ZGD-1 mora upnik kot tožeča stranka zatrjevati in dokazati obstoj pogojev za spregled iz ene od štirih alinej prvega odstavka tega

člena. To pa je v praksi lahko težko, saj se srečuje s problemom pridobivanja informacij – upnik je običajno vezan na javne baze podatkov in informacije, ki jih na takšen ali drugačen način pridobi o ravnanju družbenikov. Upnik nima vpogleda v poslovanje oziroma finančno in knjigovodsko dokumentacijo družbe, zato v sodnem postopku tudi izredno težko dokaže predpostavke za spregled (Osojnik, 2017, str. 23). V praksi se tako pogosto kombinirajo trditve in dokazi o vpletenosti družbenika v poslovanje družbe, o možnosti, zmožnosti in dolžnosti družbenika uvideti, da družba ne bo sposobna poravnati obveznosti, pa tudi s postavitvijo izvedencev finančne stroke (Mayr, 2014, str. 81-84). V takšnih primerih upnikom velikokrat tudi ne preostane drugega, kot da se poskusijo poslužiti t.i. informativnega ali poizvedovalnega dokaza. Gre za primere, ko bi se s pomočjo dokaza šele spoznalo dejstvo, pomembno za odločitev o tožbenem zahtevku (Dolenc, 2010).

Starejša sodna praksa ni dopuščala informativnih dokazov. Konkretno v zvezi s spregledom pravne osebnosti je Vrhovno sodišče v Sodbi III Ips 12/2004 dejalo, da ni dopustna dokazna ponudba za informativne namene, po kateri naj sodišče izpelje dokaz z izvedencem zato, da bi stranka šele na ta način izvedela za posamezna pravotvorna dejstva. Vendar pa lahko ugotovimo, da novejša sodna praksa v izjemnih primerih (tj. predvsem ob informacijski asimetriji), dopušča izvedbo informativnih dokazov. Iz Sklepa in sodbe Vrhovnega sodišča II Ips 130/2009 izhaja, da novejši pogledi zagovarjajo izjemo od načelne prepovedi informativnih dokazov predvsem tedaj, ko stranka ne more poznati dejstev, ki jih sicer mora zatrjevati na podlagi trditvenega bremena. V drugi zadevi, v Sklepu III Ips 14/2010, je Vrhovno sodišče smiselno enako dejalo, da je informativni dokazni predlog utemeljen, ko stranka ne pozna konkretnih dejstev, ki bi jih sicer morala zatrjevati, ker ležijo zunaj njenega zaznavnega območja. Iz Sodbe in sklepa II Ips 221/2010 lahko prav tako ugotovimo, da je za dovoljenost informativnega dokaza odločilno pojmovanje substanciranja, obseg bremena substanciranja pa je odvisen predvsem od tega, ali dogajanje, ki ga mora stranka zatrjevati, spada v njeno zaznavno območje. Nadalje je v Sodbi in sklepu VSL I Cp 720/2011 sodišče obrazložilo, da pravdni stranki ni mogoče nalagati pretiranega bremena substanciranja njenih trditev, če gre za dejstva, ki so zunaj njenega zaznavnega območja, vendar je obenem poudarilo, da to »še zdaleč ne pomeni in ne sme pomeniti proste poti k pavšalnemu navajanju«.

Kaj to pomeni v konkretnem postopku, lahko vidimo iz Sklepa VSL I Cpg 453/2011, iz katerega izhaja, da je sodišče v zadevi štelo za dopusten dokazni predlog, ki je bil sestavljen iz predloga, da sodišče odredi družbama predložitev poslovnih listin in iz predloga, da te listine pregleda izvedenec zaradi izdelave strokovnega mnenja o premoženjskih učinkih dejanja, ki ga tožeča stranka očita toženi stranki. To je utemeljilo z razlago, da z dokaznim gradivom (v konkretnem primeru so bile to poslovne knjige) nobene družbe tožeča stranka ne razpolaga in do njega tudi nima dostopa, s tem pa tudi ne razpolaga z vsebino informacije, s katero želi potrditi svoje navedbe.

4.7 Zahtevki iz delovnopravnih razmerij – vprašanje stvarne pristojnosti

Upniki terjatev do družbe so seveda lahko tudi njeni delavci. V praksi so primeri, ko družba kot delodajalec ne plača svojih obveznosti iz delovnega razmerja, seveda nekaj povsem običajnega. Stvarno pristojnost delovnega sodišča v individualnih delovnih sporih določa 5. člen Zakona o delovnih in socialnih sodiščih (ZDSS-1), Ur. l. RS št. 2/04 s spremembami. Po b) točki prvega odstavka tega člena je delovno sodišče pristojno za odločanje v sporih o pravicah, obveznostih in odgovornostih iz delovnega razmerja med delavcem in delodajalcem oziroma njihovimi pravnimi nasledniki. Če bo delavec v sporu na navedeni podlagi uveljavljal svoj zahtevek zoper družbo (kot delodajalca), bo za odločanje o njem pristojno delovno sodišče. Kako pa je v primeru, ko družba noče ali ne more poravnati svoje obveznosti, delavec pa uveljavlja svoj zahtevek zoper družbenika na podlagi spregleda pravne osebnosti (ker ocenjuje, da je družbenik zlorabil pravno osebo družbe)? Sodna praksa izraža enotno stališče, da delovna sodišča v takšnih primerih niso stvarno pristojna, temveč so za reševanje tovrstnih zahtevkov pristojna sodišča splošne pristojnosti.

Naj ponazorim s primerom iz Sklepa Višjega delovnega in socialnega sodišča Pdp 826/2016. V zadevi je tožnik uveljavljal svoj zahtevek na podlagi spregleda pravne osebnosti zoper prvotoženko, za katero iz dejanskih ugotovitev sodišča prve stopnje izhaja, da je ustanoviteljica in 100 % lastnica drugotoženke. Prvotoženka ni bila delodajalec tožnika po pogodbi o zaposlitvi – tožnik je pogodbo o zaposlitvi sklenil z drugotoženko. V konkretnem primeru, ko se v sporu obravnava odškodninska odgovornost za škodo, ki se je pripetila pri drugotoženki, bi v primeru spregleda pravne osebnosti bila podana tudi solidarna odgovornost prvotoženke. Višje delovno in socialno sodišče pa obrazloži, da v nobenem primeru za spore, ki so nastali med delavcem in delodajalcem, ob sklicevanju na spregled pravne osebnosti, zoper družbenika delovno sodišče ni pristojno – kljub temu da so predmet spora pravice iz delovnega razmerja. Zaključí, da je na podlagi navedenega prvostopno sodišče pravilno ugotovilo, da skladno s 5. členom ZDSS-1 v tem sporu zoper prvotoženko delovno sodišče ni stvarno pristojno ter da je glede na vrednost spornega predmeta (prvi odstavek 32. člena ZPP) podana pristojnost okrožnega sodišča.

V zadevi VIII R 11/2015 pa je Vrhovno sodišče s sklepom odločilo v sporu o pristojnosti. Primer je bil sledeč. Tožnik je pred delovnim sodiščem vložil tožbo zoper delodajalca (družbo) zaradi plačila prejemkov iz delovnega razmerja. Zaradi izbrisa družbe iz sodnega registra brez likvidacije je delovno sodišče postopek s sklepom z dne 28. 1. 2014 prekinilo. Tožnik je 14. 2. 2014 kot novega toženca označil S. H. kot edinega družbenika in direktorja izbrisane družbe, pri čemer se je skliceval na spregled pravne osebnosti oziroma 442. člen ZFPPIPP v zvezi z 8. ZGD-1 (v razpredanjih zgoraj sem že povedal, da skladno z navedeno zakonsko določbo izbris iz sodnega registra ne vpliva na pravico upnika izbrisane pravne osebe zahtevati plačilo njegove terjatve do te pravne osebe od družbenikov na podlagi pravil o spregledu pravne osebnosti). Delovno sodišče je nato s sklepom z dne 28. 8. 2014 nadaljevalo postopek in se izreklo za stvarno nepristojno za odločanje v sporu med tožnikom in novim tožencem (družbenikom). Zadevo je po pravnomočnosti sklepa odstopilo

Okrožnemu sodišču v Mariboru. Vendar Okrožno sodišče v Mariboru pristojnosti ni sprejelo in se je s sklepom z dne 5. 12. 2014 izreklo za stvarno nepristojno ter zadevo odstopilo Okrajnemu sodišču v Mariboru. Tudi to sodišče pristojnosti ni sprejelo, zaradi česar je 28. 4. 2015 sprožilo spor o pristojnosti. Navajalo je, da gre po predmetu tožbe za spor iz delovnega razmerja. Ker se zahtevek zoper novega toženca uveljavlja na podlagi zakonskih določb o spregledu pravne osebnosti, to pa bi pomenilo pravno nasledstvo, če se bo ugotovilo, da so izpolnjeni pogoji iz 8. člena ZGD-1, je za odločanje pristojno delovno sodišče. Vrhovno sodišče se s temi argumenti ni strinjalo in je odločilo, da je za odločanje v zadevi bilo pristojno Okrajno sodišče v Mariboru. Ob sklicevanju na b) točko prvega odstavka 5. člena ZDSS-1 je ugotovilo, da je glede na to, da so predmet spora pravice iz delovnega razmerja, ključnega pomena za določitev pristojnosti vprašanje, ali se zahtevek zoper S. H. kot edinega družbenika uveljavlja na podlagi pravnega nasledstva izbrisane družbe (tožnikovega delodajalca). Pri odgovoru na to vprašanje je izhajalo iz določbe prvega odstavka 8. člena ZGD-1, iz katere izhaja, da gre pri spregledu pravne osebnosti za dvojno odgovornost – odgovornost družbe za svoje obveznosti in odgovornost družbenikov za obveznosti družbe – in, ključno, ne za pravno nasledstvo družbenika. Glede na navedeno tako ni bil izpolnjen subjektivni kriterij, po katerem se določa pristojnost delovnega sodišča, saj toženec v danem primeru ni bil niti delodajalec niti pravni naslednik tožnikovega delodajalca (izbrisane družbe). Gre za spor, za rešitev katerega je na podlagi 1. člena in prvega odstavka 30. člena ZPP pristojno sodišče splošne pristojnosti.

Iz Sklepa VSRS VIII R 17/2016 pa izhaja, da je v zadevi tožeča stranka popravila tožbo pred začetkom pravde tako, da je namesto izbrisane družbe na podlagi spregleda pravne osebnosti navedla družbenika izbrisane družbe. Tožeča stranka je svoj zahtevek zoper družbenika utemeljevala na spregledu pravne osebnosti, zaradi česar tudi v tej zadevi ni bil izpolnjen subjektivni kriterij, po katerem se določa pristojnost delovnega sodišča. Če toženec torej ni niti delodajalec niti pravni naslednik delodajalca, potem gre za spor, za katerega ni pristojno delovno sodišče (ne glede na to, da osnovna obveznost izhaja iz delovnega razmerja), temveč je pristojno sodišče splošne pristojnosti.

5 POJAVNOST SPREGLEDA IN USPEŠNOST UPNIKOV

V zvezi s pojavnostjo obravnavanega instituta v slovenski sodni praksi in uspešnostjo upnikov pri njihovem uveljavljanju je temeljito raziskavo opravila Mayr (2018). Ugotovila je, da po uzakonitvi spregleda pravne osebnosti v ZGD leta 1993 več let skoraj ni bilo objavljenih sodnih odločb na temelju ali vsaj z omembo tega pravnega instituta in da so bile sprva tudi kasneje, ko so se začele pojavljati, redke. Njihovo povečano število (z velikimi nihanjem po posameznih letih) je zaznala v prvem desetletju tega tisočletja, ko je število odločb v letu 2009 prvič doseglo dvomestno število. Znatno dvig števila odločb z omembo spregleda pravne osebnosti pa je ugotovila po letu 2010, ko število odločitev nobeno leto ni bilo nižje od 11, v letu 2015 pa jih je bilo celo 22. Tako je prišla do logičnega zaključka, da je bilo

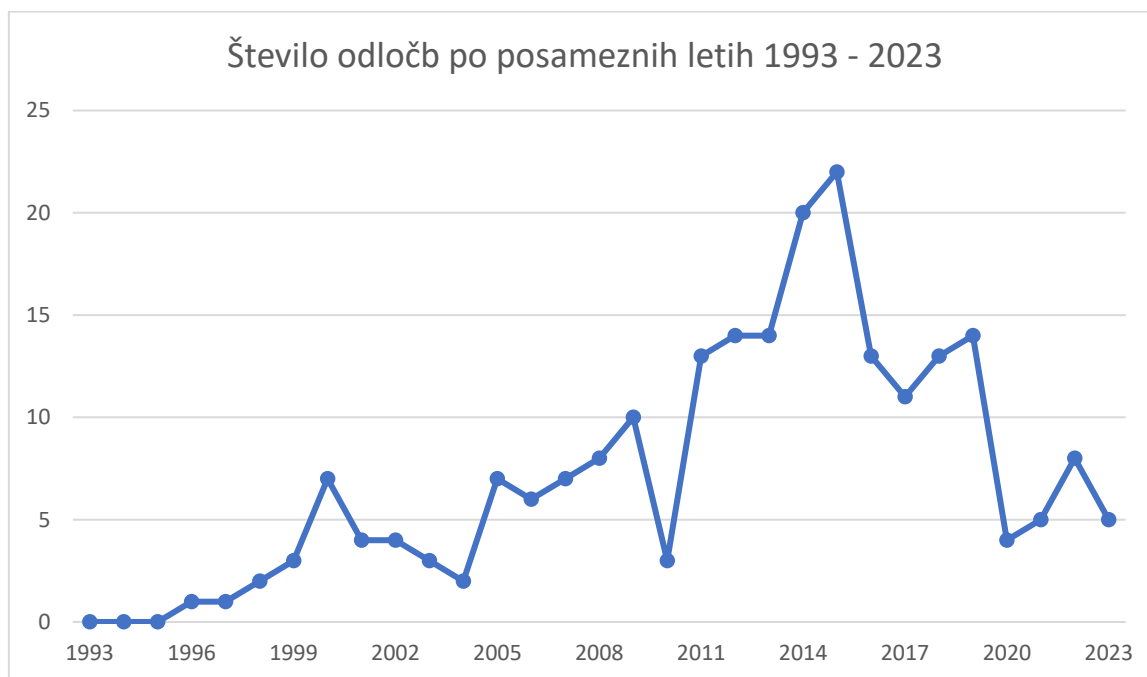
kljub občasnim nihanjem skozi čas zaznati porast števila odločb z omembo spregleda pravne osebnosti (Mayr, 2018).

Mayr (2018) je v ta del svoje raziskave vključila sodne odločbe, ki so bile objavljene do konca leta 2017. Zato sem jaz pregledal število objavljenih sodnih odločb, v katerih se je pojavil institut spregleda pravne osebnosti, od vključno leta 2018 do vključno leta 2023.¹ Število odločb po posameznih letih v navedenem obdobju je bilo sledeče:

- 2018: 13
- 2019: 14
- 2020: 4
- 2021: 5
- 2022: 8
- 2023: 5

Grafičen prikaz števila odločb od uzakonitve instituta v ZGD leta 1993 izgleda tako²:

Slika 1: Število odločitev višjih sodišč in Vrhovnega sodišča, v katerih se omenja spregled pravne osebnosti, v obdobju od 1. 1. 1993 do 31. 12. 2023

Vir: Mayr (2018) in lastno delo.

¹ Tako kot Mayr sem tudi jaz zajel vse sodne odločbe, najdene z uporabo iskalne fraze »spregled pravne osebnosti«, torej vse odločbe, v katerih je omenjen ali obravnavan spregled pravne osebnosti: ugodilne in zavrnilne sodbe, pa tudi odločbe, v katerih je bil spregled morda uveljavljan poleg druge pravne podlage ali v katerih gre »le« za odločitev o pristojnosti sodišča. V primeru razveljavitve sodbe višjega sodišča ali dopustitve revizije in nato odločanja o reviziji je možno, da je bilo v nekaterih zadevah sprejetih več odločitev.

² Podatke za obdobje do 31. 12. 2017 sem vzel iz navedene raziskave Mayr (2018).

Ugotovim lahko, da je v zadnjem obdobju mogoče zaznati padec števila odločb, v katerih se omenja spregled pravne osebnosti. Tudi sam bi na tej točki rad izpostavil opozorilo, ki ga je svoji raziskavi izrazila že Mayr (2018), in sicer, da na podlagi predstavljenega števila sodnih odločb ni mogoče dati popolnega odgovora, v koliko postopkih pred vsemi slovenskimi sodišči je bil uporabljen ali omenjen spregled pravne osebnosti, saj niso zajete odločbe sodišč prve stopnje. Slednje namreč niso javno objavljene, zato ne moremo poznati celotnega števila odločb, v katerih se pojavi spregled pravne osebnosti. Vsekakor pa daje odgovor na vprašanje, ali in koliko se ta institut pojavlja v sodni praksi višjih sodišč in Vrhovnega sodišča v takšnem ali drugačnem kontekstu (Mayr, 2018).

Kako pa je z uspešnostjo upnikov pri uveljavljanju zahtevkov na podlagi spregleda? Tudi za odgovor na to vprašanje veljajo že navedene omejitve³, ugotovitve pa so sledeče. Mayr (2018) je za obdobje od uzakonitve instituta leta 1993 do vključno stanja objavljenih odločb na dan 22. 8. 2018 ugotovila, da je bilo 12 sodnih odločb višjih sodišč in Vrhovnega sodišča, s katerimi so se postopki končali in v katerih so upniki uspeli z zahtevki na podlagi spregleda pravne osebnosti. Od tega se je 6 postopkov končalo na višjih sodiščih, 6 pa na vrhovnem sodišču. Pred letom 1998 ni bilo ugodilnih sodb. Vse do vključno leta 2014 je bila v posameznih letih izdana največ po 1 ugodilna sodba, pa še to ne vsako leto. V letu 2015 sta bili nato izdani 2 ugodilni sodbi, v letu 2017 pa kar 4, kar je bilo daleč največje število v celotnem navedenem obdobju (Mayr, 2018).

Šlo je za naslednje sodne odločbe⁴:

- 1999: Vrhovno sodišče RS, Sodba II Ips 186/99 (1. 12. 1999) – 3. alineja.
- 2000: Višje sodišče v Ljubljani, Sodba II Cp 1638/99 (19. 1. 2000) – 2. alineja.
- 2003: Višje sodišče v Ljubljani, Sodba I Cpg 767/2000 (10. 6. 2003) – 2. alineja.
- 2008: Višje sodišče v Ljubljani, Sodba II Cp 3522/2008 (28. 1. 2008) – 3. alineja.
- 2010: Višje sodišče v Ljubljani, Sodba in sklep II Cp 769/2010 (10. 3. 2010) – 3. alineja.
- 2012: Vrhovno sodišče RS, Sodba II Ips 1186/2008 (8. 3. 2012) – 3. alineja.
- 2015: Vrhovno sodišče RS, Sodba II Ips 40/2015 (5. 3. 2015) – 4. alineja; Vrhovno sodišče RS, Sodba II Ips 48/2015 (7. 5. 2015) – 4. alineja.
- 2017: Vrhovno sodišče RS, Sodba II Ips 88/2015 (12. 1. 2017) – 2. alineja; Višje sodišče v Ljubljani, Sodba I Cp 419/2017 (24. 5. 2017) – 3. alineja; Vrhovno sodišče RS, Sodba

³ Konkretno za pregled ugodilnih sodb pa je Mayr navedla in analizirala »le odločitve, s katerimi se je postopek na višjem ali vrhovnem sodišču (v primeru vložitve izrednih pravnih sredstev) končal. V postopkih, ki so se končali na vrhovnem sodišču, niso navedene (četudi ugodilne) prejšnje sodbe višjih sodišč v istih zadevah. Poleg tega niso zajete odločbe, s katerimi so bile razveljavljene odločitve nižjih sodišč in zadeve vrnjene v ponovno sojenje. Razlog za takšen zajem podatkov je cilj analize – ugotovitev število za upnike uspešno končanih zadev. Za upnika je odločilna le sodba, s katero se postopek konča, ne pa razveljavitvene sodbe niti tiste (sicer pravnomočne) sodbe višjih sodišč, ki so bile na vrhovnem sodišču spremenjene ali razveljavljene (Mayr, 2018).« Takšnim omejitvam sem sledil tudi sam.

⁴ Podatki iz navedene raziskave Mayr, 2018.

II Ips 326/2015 (24. 8. 2017); Višje sodišče v Ljubljani II Cp 1584/2017 (20. 12. 2017) – 2. alineja.

Tako kot za pogostnost pojavljanja instituta spregleda pravne osebnosti zgoraj sem tudi v zvezi z ugodilnimi sodbami na temelju spregleda nadgradil raziskavo, ki jo je opravila Mayr (2018), in pregledal vse sodne odločbe višjih sodišč in Vrhovnega sodišča, ki so bile objavljene od 1. 7. 2018 naprej⁵. Tako sem ugotovil, da je bilo v obdobju od navedenega datuma 10. 8. 2024 (stanje javnih objav) vseh ugodilnih odločb na temelju spregleda 7. Šlo je za naslednje sodne odločbe:

- 2018: Višje sodišče v Ljubljani, Sodba II Cp 1370/2018 (28. 12. 2018) – 2. alineja; Višje sodišče v Ljubljani, Sodba in sklep I Cp 551/2018 (16. 8. 2018) – 4. alineja.
- 2019: Višje sodišče v Ljubljani, Sodba I Cp 300/2019 (11. 12. 2019) – iz obrazložitve ni mogoče razbrati, po kateri alineji; Višje sodišče v Ljubljani, Sodba I Cp 2118/2018 (27. 2. 2019) – 4. alineja.
- 2020: Višje sodišče v Ljubljani, Sodba I Cp 2210/2019 (29. 1. 2020) – ni opredelilo, po kateri alineji.
- 2022: Vrhovno sodišče RS, Sklep II DoR 246/2022 (29. 3. 2022) – Vrhovno sodišče je s sklepom zavrnilo predlog za dopustitev revizije v zadevi VSM Sodba I Cp 810/2021, v kateri je višje sodišče potrdilo ugodilno sodbo sodišča prve stopnje, ki je temeljila na spregledu pravne osebnosti – slednje sodbe v podatkovnih bazah ni moč najti, iz sklepa Vrhovnega sodišča pa ne moremo razbrati, po kateri alineji je bilo zahtevku ugodeno).
- 2023: Vrhovno sodišče RS, Sodba I Ips 18270/2015 (2. 11. 2023) – 4. alineja.⁶

Vidimo, da so z izjemo utemeljitve spregleda po prvi alineji, za katero ne obstajajo ugodilne odločbe višjih sodišč in Vrhovnega sodišča, sodne odločbe po posameznih alinejah enakomerno razporejene. Še bolj pa je pomembna ugotovitev, da je število ugodilnih odločb v zadnjem desetletju (13) občutno višje od celotnega obdobja pred tem (6). Vsekakor lahko rečemo, da je spregled pravne osebnosti po svojem »sramežljivem« začetku po uzakonitvi v obdobju po letu 2010 vendarle nekoliko bolj zaživel; s porastom celotnega števila zadev, v katerih se omenja, pa se je povečalo tudi število zadev, v katerih so upniki s svojimi zahtevki uspeli.

6 SPLOŠNE UGOTOVITVE IZ SODNE PRAKSE IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Pravkar navedena ugotovitev predstavlja dobro iztočnico za navezavo na raziskovalna vprašanja, začenši z najbolj splošnim, tj. tretjim vprašanjem, ali se namen spregleda pravne

⁵ Od 1. 7. 2018 naprej pa zato, ker prihaja od datuma odločitve do javne objave odločbe do manjšega časovnega zamika.

⁶ Šlo je za kazensko zadevo, in sicer za vprašanje odvzema premoženjske koristi, ki ga je sodišče utemeljilo na podlagi spregleda pravne osebnosti.

osebnosti dejansko uveljavlja (dosega) v praksi. Ko gre za vprašanje, ali se namen obravnavanega instituta dosega v sodni praksi, je pravzaprav težko podati enoznačen odgovor. Pri oblikovanju odgovora se je namreč vseskozi treba zavedati, da gre pri obravnavi instituta za izjemo od enega najbolj temeljnih načel prava kapitalskih družb, tj. načela ločevanja družbe od družbenikov oz. konkretnije njegove izpeljanke, da družbeniki za obveznosti družbe ne odgovarjajo. Gre za načelo, ki predstavlja steber, na katerem temelji domala celotno pravo kapitalskih družb. Izjeme je že po splošnem pravilu treba razlagati restriktivno, v konkretnem primeru, glede na celoten koncept prava kapitalskih družb, pa to velja še toliko bolj. Že to samo po sebi je razlog, da bodo sodišča *a priori* nenaklonjena ugoditvi zahtevkom na podlagi spregleda. Skladna s tem je tudi ugotovljena zahteva sodne prakse, da lahko pride do spregleda v zares utemeljenih primerih. Pravkar povedano je vsekakor treba upoštevati že pri tem, ko se sprašujemo o samem namenu spregleda oz. drugače povedano: namen spregleda je v tej zvezi treba razumeti tako, da se zgolj v zares utemeljenih primerih ne upošteva temeljnega načela, po katerem družbeniki za obveznosti družbe ne odgovarjajo. Obstajati mora namreč utemeljen konkreten razlog, ki pretehta nad samostojno bitjo pravne osebe. Tako tudi sodišča ne širijo dometa norme 8. člena ZGD-1 in dovolj strogo sledijo njenim zamejitvam. Vsekakor bi bilo preveč enostavno pregledati sodno prakso, ugotoviti, da je večina zahtevkov, temelječih na spregledu, zavrnjenih in nato zaključiti, da se namen spregleda v sodni praksi ne dosega. Ugotoviti pa je mogoče, da v zares utemeljenih primerih, sodišča nimajo težav zahtevkom upnikov ugoditi, kar velja še posebej za obdobje po letu 2010. Res pa je, da ugotavljam, da bi se lahko z nekoliko bolj »dobrodušno« razlago izpolnjevanja predpostavk zahtevkom na podlagi spregleda večkrat ugodilo. Obenem pa se je kljub temu treba zavedati, da bi v takem primeru kaj hitro lahko prišlo do situacije, ko bi se izjema začela razlagati preveč dobrohotno, s čimer bi prišlo do tveganja, da bi sodna praksa preveč korenito posegla v temelje tradicionalno priznanega pravnega bistva kapitalskih družb. Zaradi izjemne narave spregleda sodišče tudi ne sme dati pravnega varstva upnikom, ki bi želeli s tem institutom sanirati običajna poslovna tveganja, ki jih prinaša udejstvovanje v poslovnem prometu. Skladno s tem spregled tudi ne bi bil primeren za primere, ko se upnik (povečanega) tveganja zaveda, kar se nenazadnje pogosto kaže tudi v tem, da je (potencialni) dobiček toliko večji. Še posebej glede na porast tako absolutnega števila zadev, v katerih se omenja spregled pravne osebnosti, kakor tudi (posledično) glede na porast ugodilnih zadev v zadnjem obdobju, prihajam do zaključka, da se namen tega instituta v praksi dostojno uveljavlja in da je novejša sodna praksa z navedenim argumentom vsekakor dala dovolj jasno vedeti, da morajo družbeniki v primeru zlorabe družbe resno računati na to, da bodo lahko odgovarjali tudi za njene obveznosti. Bi pa ponovno izpostavil problematiko trditvenega in dokaznega bremena, ki ga nosi tožnik in ki predstavlja oviro pri uveljavljanju spregleda pravne osebnosti. Vendar glede na to, da novejša sodna praksa izraža bolj naklonjeno stališče do uporabe informativnih dokazov, sem mnenja, da tudi to predstavlja korak v smer lažjega in učinkovitejšega uveljavljanja zahtevkov na podlagi spregleda, s čimer se bo namen tega instituta v praksi (še) lažje zasledoval.

Nadalje lahko na podlagi analizirane sodne prakse ugotovim, da so vsaj primeri zahtevkov, ki so jim sodišča ugodila, enakomerno razporejeni po drugi, tretji in četrti alineji prvega odstavka 8. člena ZGD-1 (oz. prejšnjega 6. člena ZGD). Tudi če vključim zaznavo iz pregleda vseh sodnih odločb, lahko pridem do podobnega zaključka, vendar moram opozoriti, da je tudi nemalo takšnih zadev, v katerih upniki niso specificirali, s katero specifično alinejo utemeljujejo spregled pravne osebnosti. Upniki so v zadevah (predvsem v slednjih) tudi pogosto vtoževali svoj zahtevek na več različnih pravnih podlagah. Vsekakor pa je nesporna ugotovitev, da najmanj zahtevkov v sodni praksi temelji na prvi alineji, ki sankcionira različne zaveze oziroma prepovedi, ki se nanašajo na družbenike (na primer omenjena konkurenčna prepoved), ti pa jih kršijo s poslovanjem prek družbe. Mayr (2018) kot možen razlog za njeno neuporabo v praksi vidi v tem, da upniki družbe (ki je zlorabljena za doseg družbenikom prepovedanega cilja) praviloma niso upravičenci iz zavez oziroma prepovedi, ki veljajo za družbenike, kar je seveda povsem logičen zaključek. Druga alineja predstavlja pomensko odprto določbo (»če so družbo kot pravno osebo zlorabili za oškodovanje svojih ali njenih upnikov«), ki torej pušča odprto polje različnih možnih oblik zlorabe družbe, zato pojavnost zahtevkov v sodni praksi, ki temeljijo na njej, ni presenetljiva. V zvezi s tretjo alinejo lahko razloge za njeno pojavnost v sodni praksi iščemo v tem, da se v praksi očitno še precej družbenikov (logično predvsem manjših oz. enoosebnih družb) ne zaveda stroge ločenosti družbe od njenih družbenikov, da je družba z lastno pravno subjektiviteto subjekt, ločen od družbenika. Posledično pa, da to družbenika obvezuje k doslednemu ločevanju njegovega lastnega premoženja od premoženja družbe (Mayr, 2018). Predvsem v zadnjih desetih letih pa se je povečala pojavnost zahtevkov, ki temeljijo na četrti alineji. O razlogih lahko špekuliramo, vsekakor pa mislim, da je premik v sodni praksi v smeri dopustitve informativnih dokazov pripomogel k lažjemu uveljavljanju zahtevkov na tej podlagi. Upniki morajo v tem primeru namreč dokazati tudi subjektivni element (»čeprav so vedeli ali bi morali vedeti, da ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti tretjim osebam«), kar je bilo v preteklosti še toliko težje.

Drugo raziskovalno vprašanje pa se nanaša na pojem zlorabe, kakor ga razume sodna praksa. Posamezne konkretne primere zlorab sem v besedilu že predstavil, zato bom na tem mestu strnil splošne ugotovitve. Ugotovimo lahko, da je zloraba družbe splošna predpostavka vseh zakonskih dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti. Sodna praksa je jasna v tem, da morajo upniki v sodnem postopku konkretizirano navajati in dejansko izkazati, da je družbenik zlorabil pravno osebo. Da je zloraba zgolj možna, močno indicirana ali celo verjetna, ni dovolj. To tudi pomeni, da nedopustno ravnanje družbe same ni razlog za spregled niti v primeru, ko bi od tega imeli koristi družbeniki. Iti mora za zlorabo, ki je bistveno povezana z ravnanji družbenikov pravne osebe, ki z zlorabo dosegajo svoje interese ali koristi – zloraba družbe predpostavlja aktivno ravnanje družbenika (pri čemer se upošteva vsako oškodovanje upnikov). Tako bo zloraba po drugi alineji denimo podana, če so družbeniki družbo uporabili na način, ki nasprotuje njenemu zakonskemu ustroju in namenu njenega obstoja. Odvisno od posameznega zakonskega dejanskega stanu pri presoji zlorabe sodna praksa dosledno navaja, da je treba upoštevati objektivne in subjektivne elemente oz.

okolščine. Objektivne okoliščine bodo tako npr. ravnanje s premoženjem družbe kot s svojim lastnim premoženjem (tretja alineja) ali npr. zmanjšanje premoženja družbe (četrta alineja), subjektivne okoliščine pa bodo namen, vedenje in dolžnost vedenja družbenika, zoper katerega se navaja, da je zlorabil družbo. Iz sodne prakse lahko razberemo, da se za izpolnitev standarda zlorabe ne zahteva (obarvani) naklep drugemu škodovati, temveč zadošča že nižja stopnja krivde, tj. vsaj huda malomarnost. V tem se pojem zlorabe razlikuje od šikanoznega ravnanja, kjer gre zgolj še za navidezno izvrševanje pravice. Zloraba pravne osebe kot eden od pogojev za spregled v posledici tudi pomeni, da spregled pravne osebnosti ni namenjen upnikom v primeru izgub ob normalnih tržnih tveganjih ali neuspešnih poslih.

7 SKLEP

Današnjega gospodarstva in ekonomskega razvoja si brez kapitalskih družb ne moremo predstavljati. Temu botruje temeljno pravilo kapitalskih družb, po katerem družbeniki ne odgovarjajo za obveznosti družbe. Spregled pravne osebnosti je zgolj izjema, zaradi česar je pričakovana ugotovitev, da so sodišča pri njegovi uporabi zadržana. Poglobljen pogled v sodno prakso pokaže, da so problemi, s katerimi se srečuje sodna praksa, vse prej kot enoznačni in preprosti. Že sama ubeseditev norme v 8. členu ZGD-1 nakazuje na to, da imajo sodišča težko nalogo pri apliciranju takšne abstraktne norme na konkretne primere in nesporna ugotovitev ob analizi sodne prakse je, da je temu res tako. Že v osnovi gre za zahtevno iskanje ravnotežja med upoštevanjem temeljnega načela prava kapitalskih družb – načela omejene odgovornosti družbenikov za obveznosti družbe in presojanjem, ali je v posameznem konkretnem primeru bil izpolnjen eden od zakonskih dejanskih stanov spregleda pravne osebnosti. Presoja se običajno vrti okoli pojma zlorabe, ki je pravni standard in ga je kot takega treba napolniti z okoliščinami konkretnega primera. Zloraba družbe s strani družbenikov mora biti vselej podana, od česar sodišča ne odstopajo. Zloraba družbe – čeprav najpomembnejša – pa je zgolj ena od predpostavk uspešnega uveljavljanja odgovornosti družbenikov za obveznosti družbe, ki jim sodišča tudi ustaljeno sledijo. Poleg vprašanja zlorabe in predpostavk za spregled pravne osebnosti se sodišča ukvarjajo tudi z razlaganjem razlike med obveznostjo družbe in podlago odgovornosti, saj se izkaže, da upniki pri uveljavljanju svojih zahtevkov pogosto ne ločijo med enim in drugim. Po drugi strani pa se zdi, da sodna praksa še vedno ni povsem enotna glede vprašanja uveljavljanja zahtevkov v stečajnem postopku, prav tako vsaj v neki meri ostaja odprto vprašanje zastaralnega roka.

Pri uveljavljanju zahtevka na podlagi 8. člena ZGD-1 se upniki srečujejo tudi s praktičnim problemom dokazovanja, saj mora upnik kot tožeča stranka zatrjevati in dokazati obstoj pogojev za spregled iz ene od štirih alinej prvega odstavka tega člena. To pa je v praksi lahko težko, saj pogosto trči ob težavo pridobivanja informacij. Novejše tendence sodne prakse so v zadnjem obdobju to težavo z izjemno dopustitvijo informativnih dokazov vsaj nekoliko omilile.

V začetnem obdobju po uzakonitvi spregleda pravne osebnosti v ZGD leta 1993 ni bilo velikega števila odločb, v katerih bi se pojavil obravnavani institut, vendar pa je začelo njihovo število s prelomom tisočletja rasti, še posebej velik skok je zaznati od leta 2010 naprej. S tem se je znatno povečalo tudi število odločb, v katerih so sodišča ugodila zahtevkom upnikov. Kljub temu pa lahko pridemo do ugotovitve, da sodišča spregled pravne osebnosti dosledno obravnavajo kot institut, ki je in mora ostati izjema, če nočemo razvrednotiti instituta pravne osebe, kar bi imelo daljnosežne posledice ne samo za samo sodno prakso, temveč predvsem za dejansko udejstvovanje subjektov v poslovnem prometu.

LITERATURA IN VIRI

1. Bohinc, R., Bratina, B., Ilešič, M., Ivanjko, Š., Knez, R., Odar, M.; Pivka, H. M., Plavšak, N., Podgorelec, P., Prelič, S., Prostor, J., Pšeničnik, D., Puharič, K. in Zabel, B. (2014). *Veliki komentar zakona o gospodarskih družbah*, 1. knjiga (2., dopolnjena izdaja z novelami ZGD-1A do ZGD-1H, 1. natis). IUS Software, GV Založba.
2. Brus, M. (1998). Spregled pravne osebnosti. *Pravna praksa* 17, 16/17, I-XV.
3. Dolenc, M. (2010). Informativni dokaz v pravdnem postopku. *Pravna praksa*, 29, 31/32, 8-10.
4. Easterbrook, F. H. in Fischel, D. R. (1996). *The Economic Structure of Corporate Law*. Harvard University Press.
5. Glušič, T. in Rus, H. (2007). VEM za d.o.o. – usposabljanje referentov. https://spot.gov.si/spot_static/doc/Gospodarske_druzbe.doc
6. Gorjup, I. (2018). *Spregled pravne osebnosti kot protiutež omejeni odgovornosti gospodarskih družb* (magistrsko delo). Ljubljana: Pravna fakulteta.
7. Ivanjko, Š., Kocbek, M., Prelič, S. (2009). *Korporacijsko pravo – pravni položaj gospodarskih subjektov* (druga, dopolnjena in predelana izdaja). GV Založba.
8. Koman Perenič, L. (1998). Razmišljanje o uporabi sodne prakse. *Pravna praksa*, št. 6/98, 2-4.
9. Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), Ur. l. RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 in naslednji.
10. Macey, J. R. (2014). *The Three Justifications for Piercing the Corporate Veil*. <https://corpgov.law.harvard.edu/2014/03/27/the-three-justifications-for-piercing-the-corporate-veil/>.
11. Mayr, V. (2008a). *Spregled pravne osebnosti*. Uradni List Republike Slovenije.
12. Mayr, V. (2008b). Vloga odvetnika v postopkih spregleda pravne osebnosti. *Odvetnik*, 4(40-41), 12.
13. Mayr, V. (2010). Zahtevki upnikov pri spregledu pravne osebnosti gospodarskih družb. *Podjetje in delo*, 36(6/7).
14. Mayr, V. (2014). Spregled pravne osebnosti v slovenski sodni praksi. *Pravni letopis 2014, znanstvena revija inštituta za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani*. IUS Software, GV Založba.

15. Mayr, V. (2017). Spregled pravne osebnosti. *Pravna praksa*, 6, 16-17.
16. Mayr, V. (2018). Pojavnost spregleda pravne osebnosti in uspešnost upnikov pri njegovem uveljavljanju v slovenski sodni praksi. *Poslovodno računovodstvo*, 4/2018, 6.
17. Morrissey, D. J. (2007). Piercing All the Veils: Applying an Established Doctrine to a New Business Order. *Journal of Corporation Law*, 32(3).
18. Novak, M. (2010). *Pravna argumentacija v praksi*. Planet GV.
19. Obligacijski zakonik (OZ), Ur. l. RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo s spremembami.
20. Örn, P. (2009). *Piercing the Corporate Veil - a Law and Economics Analysis* (magistrsko delo). Lund: Faculty of Law.
21. Osojnik, J. (2017). *Omejitve ustanavljanja družb in spregled pravne osebnosti* (magistrsko delo). Ljubljana: Pravna fakulteta.
22. Pavčnik, M. (2011). *Teorija prava: Prispevek k razumevanju prava* (4. izd.). GV Založba.
23. Prostor, J. (2016). Obravnava premoženja gospodarske družbe po njenem prenehanju v ožjem pomenu. *Podjetje in delo*, 42(5), 710-731.
24. Raduha, M. (2012). *Pripisni spregled pravne osebnosti* (diplomsko delo). Maribor: Pravna fakulteta.
25. Rejc, B. (2002). Spregled pravne osebnosti kapitalske gospodarske družbe. *Pravnik*, 57(6/8), 437-451.
26. Štumberger, P. (2012). *Primerjava stare in nove zakonske ureditve spregleda pravne osebnosti* (diplomsko delo). Maribor: Pravna fakulteta.
27. Thompson, R. B. (1991). Piercing the Corporate Veil: An Empirical Study. *Cornell Law Review*, št. 76, 1036-1074.
28. Zabel, B. (2009). Spregled pravne osebnosti. *Pravna praksa*, 10, 30-31.
29. Zakon o delovnih in socialnih sodiščih (ZDSS-1), Ur. l. RS št. 2/04 s spremembami.
30. Zakon o finančnem poslovanju podjetij (ZFPPod), Ur. l. RS, št. 54/99 s spremembami.
31. Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), Ur. l. RS, št. 176/21 - uradno prečiščeno besedilo s spremembami.
32. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD), Ur. l. RS, št. 15/05 – uradno prečiščeno besedilo s spremembami.
33. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), Ur. l. RS, št. 65/09 - uradno prečiščeno besedilo s spremembami.
34. Zakon o podjetjih (ZPod), Ur. l. SFRJ, št. 77/1988 s spremembami.
35. Zakon o pravdnem postopku (ZPP), Ur. l. RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo s spremembami.
36. Zobec, J. (2011). Vprašanje enotne sodne prakse. *Podjetje in delo*, (6/7), 1312.

Sodne odločbe

Evropsko sodišče za človekove pravice

Sodba ESČP v zadevi Lekić proti Sloveniji z dne 11. 12. 2018 (pritožba št. 36480/07).

Ustavno sodišče

Odločba Ustavnega sodišča RS, opr. št. U-I-135/00 z dne 9. 10. 2002.

Vrhovno sodišče

Sodba in sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. III Ips 73/99, III Ips 74/99 z dne 27. 1. 2000.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 315/2000 z dne 10. 1. 2001.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. III Ips 12/2004 z dne 15. 2. 2005.

Sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 65/2004 z dne 10. 11. 2005.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. III Ips 145/2005 z dne 14. 6. 2007.

Sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 420/2008 z dne 1. 12. 2011.

Sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. III Ips 14/2010 z dne 20. 12. 2011.

Sodba in sklep Vrhovnega sodišča RS, II Ips 234/2008 in II Ips 235/2008 z dne 16. 2. 2012.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 1186/2008 z dne 8. 3. 2012.

Sodba in sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 221/2010 z dne 10. 5. 2012.

Sklep in sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 130/2009 z dne 29. 5. 2012.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 265/2013 z dne 3. 4. 2014.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 101/2013 z dne 19. 2. 2015

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 40/2015 z dne 5. 3. 2015.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 48/2015 z dne 7. 5. 2015.

Sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. VIII R 11/2015 z dne 25. 5. 2015.

Sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. VIII R 17/2016 z dne 22. 11. 2016.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 88/2015 z dne 12. 1. 2017.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. III Ips 107/2016-5 z dne 13. 12. 2017.

Sklep Vrhovnega sodišča RS, opr. št. VIII R 8/2019 4. 6. 2019.

Sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 45/2019 z dne 5. 12. 2019.

Sklep in sodba Vrhovnega sodišča RS, opr. št. II Ips 24/2019 z dne 9. 1. 2020.

Dodatno: Načelno pravno mnenje, občna seja VSS, 21. 6. 2013, evidenčna številka: VS046992.

Višje sodišče

Sodba Višjega sodišča v Mariboru, opr. št. VSM Cp 680/96 z dne 12. 11. 1996.

Sodba Višjega sodišča v Kopru, opr. št. VSK I Cpg 169/2003 z dne 1. 4. 2004.

Sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 203/2005 z dne 20. 4. 2005.

Sodba Višjega sodišča v Mariboru, opr. št. VSM I Cp 681/2005 z dne 8. 8. 2006.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 1171/2010 z dne 15. 12. 2010.

Sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 720/2011 z dne 14. 9. 2011.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 453/2011 z dne 9. 11. 2011.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 958/2013 z dne 13. 3. 2012.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 978/2012 z dne 17. 10. 2012.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 1584/2012 z dne 31. 3. 2013.

Sodba in sklep Višjega sodišča v Mariboru, opr. št. VSM I Cp 1448/2013 z dne 4. 3. 2014.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 176/2014 z dne 27. 3. 2014.

Sodba Višjega sodišča v Celju, opr. št. VSC Cp 189/2014 z dne 8. 5. 2014.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 430/2014 z dne 15. 5. 2014.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 2578/2014 z dne 18. 2. 2015.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 4/2015 z dne 15. 4. 2015.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 637/2015 z dne 15. 7. 2015.

Sklep Višjega sodišča v Kopru, opr. št. VSK Cpg 139/2015 z dne 27. 8. 2015.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 1624/2015 z dne 9. 12. 2015.

Sodba Višjega sodišča v Kopru, opr. št. VSK Cpg 143/2016 z dne 25. 8. 2016.

Sodba Višjega sodišča v Kopru, opr. št. VSK Cpg 142/2016 z dne 2. 9. 2016.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 1043/2016 z dne 21. 9. 2016.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 2690/2016 z dne 7. 2. 2017.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 419/2017 z dne 24. 5. 2017.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 1584/2017 z dne 20. 12. 2017.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 2699/2017 z dne 20. 6. 2018.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 121/2018 z dne 18. 7. 2018.

Sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 551/2018 z dne 16. 8. 2018.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 536/2018 z dne 12. 12. 2018.

Sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cp 839/2018 z dne 16. 1. 2019.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 2118/2018 z dne 27. 2. 2019.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 165/2020 z dne 11. 5. 2020.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 357/2020 z dne 6. 8. 2020.

Sklep Višjega sodišča v Mariboru, opr. št. VSM I Cp 632/2021 z dne 21. 9. 2021.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 296/2022 z dne 15. 3. 2022.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL II Cpg 301/2022 z dne 22. 8. 2022.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cp 1947/2022 z dne 2. 2. 2023.

Sodba Višjega sodišča v Ljubljani, opr. št. VSL I Cpg 104/2023 z dne 12. 4. 2023.

Višje delovno in socialno sodišče

Sklep Višjega delovnega in socialnega sodišča, opr. št. VDSS Pdp 464/2009 z dne 29. 10. 2009.

Sklep Višjega delovnega in socialnega sodišča, opr. št. VDSS Pdp 826/2016 z dne 20. 4. 2017.

Sklep Višjega delovnega in socialnega sodišča, opr. št. VDSS Pdp 107/2018 z dne 16. 5. 2018.